

- starstvo nastave brine se sve više za slijepce i gluho nijeme. — Crtica iz Njemačke. — Danska. — Belgija. — Kongres francuzkih učitelja slijepaca u Parisu. — Deseti amerikanski kongres. — Crtica iz Švedske i Norveške. — Lijepi zapisi. — Talijanski kongres u Padui 44—48
- Slike. — Obća zemaljska izložba u Gracu. — Obća skupština srbskih vjeroizpovijednih učitelja. — Osobne vijesti. — Veledušan dar. — Kako je početnica izradjena. — K statistici. — Slijepac progledao. — II. sastanak austrijskih učitelja slijepaca u Linzu. — VII. kongres učitelja slijepaca u Kielu. — Slijepčevi ideali. — Iz života slijepih. — Rusija. — Italija. — Francezka. — Slijepac i mlijeko. — Slijepci u Kairu, u donjem Egiptu. — Kr. saski zemaljski sljepački zavod. — Porajnski provincijalni sljepački zavod u Dürnu 73—79
- Slike. — Plemenit dar. — Novo djelo. — Stjepan Matejna. — Tužna slika. — Dalmacija. — Srbija. — Nekoji podatci. — Gradački sljep. zavod sv. Odilije. — Zanimanje i zaslužba bivših pitomaca sljep. zavoda u Kopenhagenu. — Ubio se radi sljepoće 101—104
- Izkaz darovatelja i podupiratelja 23 79
- Dopisnica uredništva, izpravci, poziv na predplatu, obzuanie itd. prema potrebi.

J. br. 2978

SLIJEPCEV PRIJATELJ.

List za promicanje uzgoja, obuke i inih probitaka sljepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima po poldrug arka. Cijena na godinu 1 for. Za vanjske države 1 for. 20 nvč. Pojedinom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima i na pol godino. U zamjenu se primaju časopisi i djela. Rukopisi i novci šalju se urođničtvu — pošta Velika Gorica. Rukopisi se ne vraćaju. Oglasi se primaju prema dogovoru.

Poštovanim čitateljima.

Izdavajuć list „Slijepčev prijatelj“, prvi te ruke ne samo u Hrvatskoj, nego i u Austro-ugarskoj monarhiji, mislimo, da je u redu i koju reći.

Samo ime našega lista označuje već, da želimo pomoći slijepcem i to onako, kako se u današnje vrijeme pomoći ima i mora. Nije nam ovdje mjesta da opisujemo težkoću sljepačkoga života, a osobito zapuštenih sirota, koji ne samo da ne vide, nego niti mogu hoditi, a nit valjano govoriti, jer su od mladosti zapušteni. Poput inih naroda želimo i mi svoje slijepce dovesti do što veće samostalnosti, da se odužimo tako onim slijepcima, „živoj knjizi našoj“, kojima imademo najviše zahvaliti, da i danas možemo slušati lijepe naše narodne pjesme. Da i ne spomenemo ine države, koje su mnogo toga učinile za svoje slijepce, dosta je reći, da se danas priznaje i priznati mora, da su slijepci isto tako daroviti, kao i videća djeca, pa da je danas u svim državama izrečeno načelo, da se sva djeca imadu svomu stališu primjereno naobraziti.

Naš školski zakon dapače nalaže, da se svako sposobno dijete mora naobraziti, pa ako se hoće toj tački zakona posve zadovoljiti, to se moraju i slijepci naobražavati. Kod nas se je u zadnje vrijeme počelo govoriti o naobrazbi gluhonijemih, pa je riječ i činom postala, tako će biti i sa slijepcima, a kašnje će na red doći i naobrazbeni zavod za slaboumne itd., a da i ne govorimo o raznim strukovnim zavodima, koji su se već podigli ili se još imadu podići.

Koliko je sljepaca samo u Hrvatskoj i Slavoniji, mogu uvidjeti poštovani naši čitatelji u članku: „Statistički podatci 1880.“ u

Sadržaj.

	Strana
Poštovanim čitateljima	1
Brailleova slova	3
Praktična uputa:	
Uzroci sljepoće i uztuk joj	10
Postupak kod očne upale	12
Njega slijepčeta u prvoj godini	13 33
Daljnji postupak do navršene treće godine.	
Ako je dijete oslijepilo kasnije	35
Ako je dijete od poroda slijepo	65 98
Naputak majkama, koje ne će da im djeca oslijepu	25
Prva skupština austr. učitelja slijepaca u Pragu 25., 26. i 27. srpnja 1880.	27
Laura Bridgmann	30 95
Rad pučkog učitelja proti širenju sljepoće	49 61
Slijepac nekoć i danas	52 85
Ogled po Italiji	58
Statistički podatci o broju slijepaca 1880.	
I. Hrvatska i Slavonija	14
Znameniti slijepci	37 70
Neki podatci, kao prilog radu proti sljepoći	92
Daroviti hrvatski slijepac	94
Književnost	39
Književni pabirci	18 43
Dopisi:	
Iz Istre	16
Posavina. (Dvoje slijepaca. Šivanje.)	17
U Sisku. (Crtica iz života slijepca.)	72
Iz zagrebačke okolice. (Skora nesreća.)	100
Novoselo. („Slijepi Vaso.“)	101

Razne vijesti:

Hrvatska i Slavonija. — Dalmacija. — Ugarska. — Austrija. — Srbija. —	
Ruska. — Italija. — Francuzka. — Englezka. — Amerika.	19—23
Slika. — Visoka preporuka i podpora. — Miče se. — † Jos. Ante Batel. —	
Zemaljski stipendista. — Roditeljima slijepaca. — Slijepačka akademija	
u Trigu (Srijemu). — Slijepački jezik (gegavački). — Prva obuka hrvat.	
slijepca. — Uzgojni zavod za slijepce u Dalmaciji. — Austrijsko mini-	

SLIJEPCĚV PRIJATELJ.

List za promicanje uzgoja, obuke i inih probitaka sljepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima po poldrug arka. Cijena na godinu 1 for. Za vanjske države 1 for. 20 nvč. Pojedinom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima i na pol godine. U zamjenu se primaju časopisi i djela. Ru-kopisi i novci šalju se uredničtvu — pošta Velika Gorica. Ru-kopisi se ne vraćaju. Oglasi se primaju prema dogovoru.

Poštovanim čitateljima.

Izdavajuć list „Slijepćev prijatelj“, prvi te ruke ne samo u Hrvatskoj, nego i u Austro-ugarskoj monar-kiji, mislimo, da je u redu i koju reći.

Samo ime našega lista označuje već, da želimo pomoći slijepcem i to onako, kako se u današnje vrijeme pomoći ima i mora. Nije nam ovdje mjesta da opisujemo teškoću sljepačkoga života, a osobito zapuštenih sirota, koji ne samo da ne vide, nego ni ti mogu hoditi, a nit valjano govoriti, jer su od mladosti zapušteni. Poput inih naroda želimo i mi svoje slijepce dovesti do što veće samo-stalnosti, da se odužimo tako onim slijepcima, „živoj knjizi našoj“, kojima imademo najviše zahvaliti, da i danas možemo slušati lijepe naše narodne pjesme. Da i ne spomenemo ine države, koje su mnogo toga učinile za svoje slijepce, dosta je reći, da se danas priznaje i priznati mora, da su slijepci isto tako daroviti, kao i videća djeca, pa da je danas u svim državama izrečeno načelo, da se sva djeca imadu svomu stališu primjereno naobraziti.

Naš školski zakon dapače nalaže, da se svako sposobno dijete mora naobraziti, pa ako se hoće toj tački zakona posve zadovoljiti, to se moraju i slijepci naobražavati. Kod nas se je u zadnje vrijeme počelo govoriti o naobrazbi gluhonijemih, pa je riječ i činom postala, tako će biti i sa slijepcima, a kašnje će na red doći i naobrazbeni zavod za slaboumne itd., a da i ne govorimo o raznim strukovnim zavodima, koji su se već podigli ili se još imadu podići.

Koliko je sljepaca samo u Hrvatskoj i Slavoniji, mogu uvi-djeti poštovani naši čitatelji u članku: „Statistički podatci 1880.“ u

ovom broju našeg lista, nu moramo ipak reći, da se je do danas ipak nekoliko naših sljepaca naobrazilo. Eno god. 1888. našli smo u Beču jednog zemaljskog štipendistu, koj će do godine svršiti nauke. U obskrbnom zavodu našli smo dva Hrvata i to jednog za kojeg plaća grad Zagreb, a za drugog vojno obskrbeničtvo. U israel. zavodu bio je takodjer jedan iz Hrvatske, a u purkersdorfskom zavodu jedan iz Slavonije. God. 1880. bilo ih je 14 u javnim zavodima, kako navadja Zoričić u svojoj statistici.

Nu to su sve samo pojedinci, a sa velikom se većinom naših sljepaca ništa ne čini, a glavni je uzrok tomu taj, što roditelji, rođjaci i znanci od samog sažaljenja ne znaju kako bi im pomogli. Dok jedni posve zapuštaju svoju djecu, eno opet drugih, koji ih i odviše ujegnuju i okolo njih tetoše. Da to popravimo, mi ćemo kao pravi prijatelj svojih miljenaca:

a) Donašati razne poučne članke za stručnjake, roditelje i ine prijatelje sljepaca, upućujući osobito roditelje, kako im je uzgajati slijepce.

b) Bit će tu raznih crtica iz života sljepaca, da roditelji i prijatelji njihovi uvide, što sve mogu i slijepci učiniti, ako se s njima postupa kako treba.

c) Donašati ćemo pjesmicâ i pripovijedaka za male slijepce, da tako mogu roditelji odma naći gradivo za domaću obuku svojih sirota.

d) Upoznati ćemo naše čitatelje sa novostima i podacima iz inih sljepačkih zavoda i iz ostaloga svijeta, u koliko se tiču sljepaca.

Uz duševni uzgoj, koj će se osnivati skroz na vjerskom temelju, brinut ćemo se i za tjelesni uzgoj.

Da nam naš rad bude sustavniji, a po tom i koristniji, uspješniji, poći ćemo od početka, pak redom dalje. Prema tomu smo si razdijelili rad u sljedeće odsjeke:

I. Uzgoj sljepaca do navršene 3. godine.

II. Dalnji rad do navršene 8. godine.

III. Obuka u domu i nižoj pučkoj školi.

IV. Postupak sa starijima slijepcima i s takovima, koji su oslijepili u kasnijoj dobi.

No da stariji slijepci ne budu bez podpore, to ćemo na stavljena pitanja odgovarati s najvećom pripravnošću. Naobraženim slijepcima ići ćemo već sada i to tako na ruku, da ćemo ih pismenim putem — ma i uz pripomoć koje osobe — uputiti u poznavanje Braillovog pisma — o kom je govor u ovom broju —, da će moći sami knjige čitati na njemačkom, francezkom, talijanskom ili inom

kojem jeziku. Bude li kašnje dovoljni broj sljepaca, koji će znati Braillovo pismo čitati, to ćemo rado započeti izdavati i posebni list za same slijepce, kako to imadu u Njemačkoj (3), Francezkoj, Italiji i Englezkoj.

Kako će „Slijepčev prijatelj“ biti jedini list svoje ruke na našem jugu, zastupat će i interese svih sljepaca na slavenskom jugu. Prema tomu ćemo donášati s veseljem članke i latinicom i ćirilicom, prema broju predplatnika i prema volji gospode suradnika.

Da nam bude pako sadržaj lista što valjaniji, preporučamo se gospodi piscima, da nas pomognu svojim perom. Osim sgoljno stručnih stvari dobro su nam došle sgodne pjesmice i pripovijedčice za male slijepce; crtice iz života sljepaca (kako žive, čime se bave itd.); saobćivanje uzrokâ sljepoće; narodne poslovice, koje se odnose na sljepoću itd.

„Slijepčev prijatelj“ izlazit će godimice četiri puta u svezcima po poldrug arka, a cijena mu je na cijelu godinu 1 for. s poštom za austro-ugarsku monarkiju, a za vanjske države 1 for. 20 nvč.

Do p. n. gg. predplatnika je, da li će se moći list povećati i sa slikama štošta razjašnjivati, pa se s toga preporučamo za brojnu podporu, da bi ih što više dijelnikom bilo one sljepačke:

„Ručica Ti cv'jetom cvala,
A dušica raj dopala“.

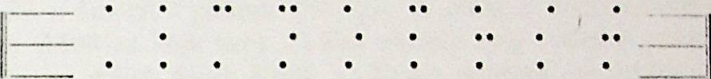
Novce, radnje, kao i sva pitanja molimo slati uredničtvu u Bukevju p. Vel. Gorica. Tko deset predplatnika sakupi, dobije jedan tečaj za nagradu.

Uredništvo i uprava
„Slijepčevog prijatelja“.

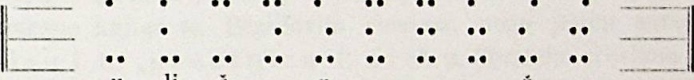
Braillova slova.

I strukovnjaka i nestrukovnjaka zanimalo je i zanima najviše obuka sljepaca u čitanju i pisanju. Potonje zanima najviše s toga, jer su željni znati, kako se može slijepac naučiti čitati, kad ne vidi, kao da se sve baš očima čitati mora, a ne i s prstima, kako to slijepci i čitaju. Strukovnjake pako zanima taj predmet opet s toga, što žele imati takovo pismo za svoje štichenike, kako će ga moći čitati bez ikakove teškoće.

Dodademo li k ovima znakovima tačku na treću ertu s lijeva, dobit ćemo dalje nova slova:

Lik 3. k l m n o p r s t

Ako k ovim (Lik 3.) znakovima dodademo na treću ertu još jednu tačku s desna, odnosno dvije tačke na treću ertu k liku 2, dobit ćemo sljedeće znakove:

Lik 4. u lj č z ž

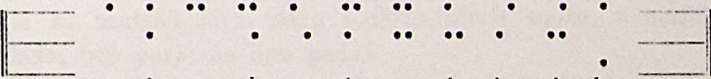
Dodademo li liku 2. tačku samo s desna u treći red, dobit ćemo znakove:

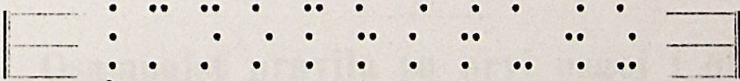
Lik 5. ć dj (gj) š nj v

Osim ovih znakova možemo dobiti i još nekoja, ako ih napako uzmemo n. p.

Lik 6.

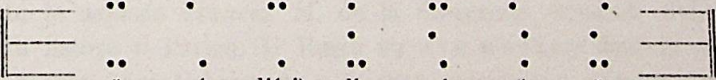
Prema tomu izgledala bi abeceda:

Lik 7. a b c d e f g h i j k

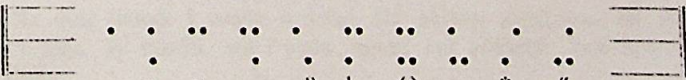
 l m n o p r s t u v z

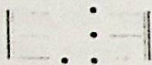
Ove znakove imaju, tako rekuć, svi narodi zajednički, nu za nas treba još nekih znakova za „č, ć, dj (gj), lj, nj, š i ž“.

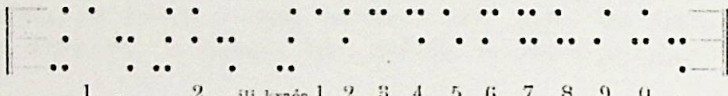
Za ta slova uzeli smo sljedeće znakove:

Lik 8. č ć dj (gj) lj nj š ž

Za brojke se uzimlju opet prvih deset znakova abecede (lik 2.), samo što se znakovi meću na doluje dvije erte. N. pr.

Lik 9. , ; : . ? ! () * "

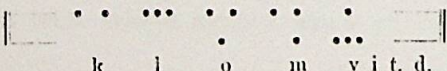
Za brojke se uzimlju opet prvih deset znakova u liku 2. Da se ali znadu jesu li brojke ili slova, to se pred brojke stavlja znak (brojčani znak), a po tom su svi znakovi brojke do točke. N. pr.

Lik 10.

Po ovom će svatko uvidjeti, zašto smo abecedi na koncu dodali slova „č, ć, dj“ i t. d. Kod razgodaka, brojaka, pa i kod kajda smetala bi nam slova: „č, ć, dj (gj)“.

Rekli smo, da se Braillova slova rabe po cijelom skoro svijetu, a reći nam je, da je već mnogo knjiga, pa i novina u raznim državama za slijepce. Ni Amerika, Afrika ni Australija nijesu izuzete, jer čno i sami Kinzi i Japanci upotrebljuju Braillova slova, a čno u Kairu imadu muhamedanci svoj Koran s Braillovim slovima. U Njemačkoj imadu dapače i ilustrovan list za slijepce (Blindenheim), koj se tiska Braillovim slovima, a slike u reljefu.

Kako ono naš narod veli: „Još se nije narodio, tko bi svakomu ugodió.“ tako je i s Braillovim slovima. U New-Yorku preinačili su u toliko Braillov sistem, da su uzeli tačke u vodoravnu smjeru, njesto u okomitu dakle ovako:

Lik 11.

Bilo je dalje ljudi, koji su uredili te znakove tako, da su za slova, koja najčešće dolaze, uzeli najmanje znakova. A bilo je i takovih, koji su hotjeli tačke tako urediti, da svojim položajem nalice latinskom uncijalu.

Mi nijesmo hotjeli da po Braillovu pravilu uredimo posebnu abecedu, prem bi za naše slijepce nešto laglje bilo, a glavni je tomu razlog taj, što i mi želimo da ta slova postanu internacionalna. Pa kao što — pravo rekuć — Nijemci svoje kongrese imadu, nadamo se, da će i Slaveni jednom imati, da se ujedine u Braillovu pismu. Za slova: „dj (gj), lj nj i ž“ uzeli smo posebne znakove radi lakoće i brzine u pisanju i čitanju. Nijemci imadu takodjer sličnu uredbu za svoje: „ei, au, sch, ch“ itd. Da pako nitko ne misli, da smo svojevóljno radili kod uvadjanja novih znakova, spomenuti nam je, da smo se u dogovor stavili sa vrstnim njemačkim učiteljima, a svrnuli smo se i na rusku abecedu.

Razlog pako, što su se razgranila Braillova slova, jest taj: a) Što ne poznaje razliku malih i velikih slova, te je manje posla kod obuke u čitanju i pisanju. (Slijepac ih može u 2 mjeseca lako naučiti, a videći za koju uru). b) Kad slijepcu opip i otupi u raduju, ipak može još uvijek dobro čitati. c) Manje prostora zauzimalju. d) Slijepac laglje piše i pisano bolje čitati može.

Jedina je pogriješka ta, što videći čitati ne može, ako nije upućen. Danas je već i takovih sprava, koje i tomu mogu pomoći.

U koliko je nam poznato, to na cijelom slavenskom jugu ne imamo tiskane knjige sa Braillovim slovima, nego jednu samo u rukopisu i to „početnicu I. dio“ u hrvatsko-srbskom jeziku, nu nadamo se ipak u skoro imati i tiskanu početnicu, prem znademo, da je tisak takovih knjiga i koliko skuplji.

* * *

Dobrotom p. n. g. Augusta Kragea, učitelja sljepaca u Dürnu (kraj Kölna), našeg revnog podupiratelja i osobitog prijatelja (prem se lično ne poznamo), možemo već u ovom broju priložiti jednu stranicu tiskanu Braillovim slovima. Sadržaj je sljedeći:

• (znači str. 1.)

Braillova slova.

a b c d e f g h i j

k l m n o p r s t u

v z č ć dj lj nj š ž.

Gdje se bratska sreća slože i olovo plivat može, a nesloga gdje zavlada, isto perje na dno pada!

U Bukevju (broj. znak) 30. rujna (broj. znak) 1889.

Osamnaest pravila za prvi uzgoj i obuku slijepih.*)

Ruski list „Drug slijepih“ donio je kratko rukovodstvo za uzgoj sljepaca, pa po njem i mi donášamo tu uputu u našem listu. Istu je napisao Francez M. de la Sizeranne, urednik dviju sljepačkih listova u Parizu. U Rusiji su sve novine donjele ova pravila, a osim toga tiskana su u 50.000 primjera u raznim jezicima i medju narod razdijeljena. Preporučili bi sličan postupak i našem novinstvu, u korist naših sljepaca.

*) Ma ovaj članak i zasiže u drugi dio našega programa, mi ga ipak donášamo s toga, da imadu, ma i malu uputu oni roditelji, koji imadu veće slijepce. Ured.

„Gorka li je sudba — piše u uvodu „Drug slijepaca“ — slijepce djece, koje bezbrižni roditelji i bližnji ljudi puštaju bez ikakve njege, bez ikakvoga uzgoja. Zato držimo da je od velike potrebe, da navedemo nekoliko pravila ob uzgoju slijepih, na koja neka uvijek paze oni, koji bi se imali baviti oko uzgoja slijepih.

1. Neobhodno nužno je da učimo slijepce, osobito slijeporodjenu djecu, da hodaju u istom uzrastu i dobi, kad i ona djeca, koja vide. Ostavimo li slijepca bez gibanja, to mu zaprečujemo razvoj.

2. Ne valja da ostavljamo slijepca da sjedi uvijek na jednom te istom mjestu, naprotiv puštajmo mu neka se nauči orijentovati se najprije u sobi, onda po cijeloj kući, a kasnije i dalje.

3. Neobhodno je da naučimo slijepo dijete kako će se obući i svući bez tuđe pomoći, umivat se, usekivat se, praviti si postelju itd. Slijepo dijete može se svemu tomu učiti kad i ono, koje vidi.

4. Valja ga učiti jesti i piti bez tuđe pomoći, rabiti žlicu, vilicu, poslije i nož. Pri tom valja djetetu sve upravo rukom pokazati, jer slijepac ne vidi, kako to drugi rade, da bi je oponašati mogao.

5. Za slijepcem valja da uvijek prigledaš, kako hoda, kako se drži, jer on ne može da vidi kako se drugi drže, pa se može naučiti ružnomu hodu, negracioznim manirama, od česa poslije odučat ga, bilo bi vrlo mučno, a sbog spomenutih mana mogao bi slijepac u životu neugodnih posljedica doživjeti. Jednom riječju: od slijepca traži takove manire, kao i od dobro uzgojenoga djeteta, koje vidi.

6. Slijepo dijete valja da se i igra i zabavlja. Ono se dođuše može igrati tek samo ili s jednim još drugom, no uza sve to nek se veseli. Pri tom valja nastojati da se izaberu takove igre, kojima bi se najviše podpomagao razvoj opipa i sluha. U ograničenu prostoru može se slijepac igrati i s više drugova. Igračke neka budu jednostavne, da će ih slijepac lako razabrati moći.

7. Pošto slijepo dijete ne može da se igra kao ono koje vidi na otvorenom zraku, s toga je nužno da ga vodimo na šetnju, osobito ljetom. Tim će slijepac veseliji biti, a to mu je veoma nužno za razvoj.

8. Slijepo dijete mora, čim ranije moguće, da bude koristno u kući, da tim uvidi vlastitu svoju vrijednost. Ono može u kući n. pr. otirati prah s pokućstva, prati čaše, čistiti razne plodove n. pr mrkvu, orahe krumpir itd. Poslje može čistiti odijelo, mesti sobu,

prati sudje, tepsti maslac, mijesiti tijesto, dojitu krave, hraniti domaće životinje itd.

9. Nastojte da zabavite slijepca lakim ručnim radom n. pr. pletenjem slamom itd. Ako i ne budu stvari, što je slijepac izradi, uvijek dobre, ništa zato, one su i tako znamenite, njima bo si vježba slijepac ruke, koje su najvažnije orudje slijepome djetetu.

10. U obće gledaj i nastoj da ti se slijepac ne bude u ničemu razlikovao od djece koja vide, jer će mu teško biti živjeti medju onima, koji vide.

11. Veoma je potrebno, da sa slijepim djetetom razgovaraš što više možeš. Ono ne vidi, pa se ne može svijetom zabavljati da ga gleda, nego tim više prisluskuje. Dajte mu da vas pita o svemu i svačemu, pa odgovarajte rado i na svako pitanje. Ne bi li mu znali valjan odgovor dati, a vi ne žalite truda, da koga drugoga upitate, da vas pouči.

12. Pazi što govoriš u prisuću slijepoga djeteta. I u prisuću onoga, koje vidi, valja da paziš što govoriš, no kod slijepca i više. Slijepac ne vidi, pa gleda da ono, što je vidom izgubio, dobije sluhom. Pošto ga utisci vanjskoga svijeta, koje bi putem vida dobio, ne raztrešuju, s toga je njegova pozornost sabranija, a pamet jača. Pazi dakle šta govoriš ma i slijepac dalje bio. Što slijepo dijete čuje, a ne vidi, to ga može — ako ne razumije — mučiti dane i dane, pa ga tako izmučiti i uzrujati mu živce, da i oboli.

13. Uči slijepo dijete religiji i uzgajaj ga ćudoredno kada i ono, koje vidi. Probudi u njemu pouzdanje u Oca, Utješitelja i Pokrovitelja svih nesretnih.

14. Slijepome je djetetu nuždnije postojano zanimanje radom, nego li onomu, koje vidi. I neznatni rad za dom može biti slijepcu od velike koristi.

15. Ne jadikujte nikad nad slijepim djetetom radi njegove nesreće. Tim mu ne ćete pomoći, a njega ćete bez potrebe raztužiti. Dijete slijepo ni ne zna za svoju nesreću, dok mu ju drugi ne kažu. Nego baš obratno, govorite slijepome djetetu, kako ono treba da se nauči samo za se skrbiti, neka bude muževno i tim za život sposobno.

16. Slijepo dijete ljubi pripovijedke više nego li ono, koje vidi. Okoristite se tim, pa mu pričajte uzorne pripovijedke. Vježbajte mu tim pamet, koja je slijepcu osobito potrebna.

17. Slijepac razpoznaje stvari samo po opipu, sluhu, manje po okusu i njuhu, podajte mu dakle u ruku ono, čim hoćete da ga

upoznate, da on to sve može sa svih strana opipati, te ostavite mu to sve duže vremena u ruci. Veće predmete neka izmjeri.

18. Kada dijete doraste do škole, šalji ga u školu zajedno s onima, koji vide. Moli učitelja da ga češće pita nego li ostalu djecu. Tko može, neka ga šalje kašnje i u zavod za slijepce.“

To su u kratko savjeti „Druga slijepih“, koji ovako završuje svoje savjete: „O roditelji! Ne mislite, da ćete ostati ne kažnjeni, ako zanemarite svoje dužnosti spram slijepe svoje djece. Za svoju bezbrižnost bit ćete teško kažnjeni nemoćnim položajem slijepe svoje djece. Rad svoje pogriješke vi ćete, mjesto živoga čovjeka, vrstnoga da žive, dobiti živoga mrtvaca, koji će biti na teret vama i vašoj obitelji. Dapače i sami slijepci, kad uzrastu i saznaju za svoju nesreću, ne će se moći za svega svoga života dosta nažaliti rad vaše bezčuvstvenosti naprama njihovoj gorkoj sudbi, radi vaše griješne bezbrižnosti!

—ć.

Praktična uputa.

Uzroci sljepoće i uztok joj.

Liječnici vele, da se svakoj bolesti može stati na kraj, samo ako se njezini uzroci uklone. A kako je sljepoća u veoma mnogim slučajevima posljedica bolesti, to je posve u redu, da potražimo te uzroke, pa da im za tim nadjemo uztuk.

Sljepoća može biti prirodjena ili nastupna t. j. da dijete dolazi ili slijepo na svijet ili oslijepi kasnije. U prvom je slučaju prirodjena, a u drugom nastupna sljepoća. Velika je rijedkost, da dijete dolazi na svijet sa zareštenima očima ili da mu manjka vidni živac ili da bi imalo sličnu koju manu, usljed koje bi ostalo slijepo. Dogodi li se ipak ovakov slučaj u obitelji, to se kašnje lako opetuje. No vele nekoji da se je opazilo, da su majke, koje su prije radjale slijepu djecu, rodile zdravu djecu, ako su se slijepa odstranila za vrijeme njezine trudnosti. Dapače opazilo se i to, da su se i zdrava djeca radjala, ako je i koji od roditeljâ bio slijep. — Stigne li koje roditelje ova nesreća, a liječnik im pomoći ne može, neka ne klonu duhom, nego neka ju sa strpljivošću podnose, jer sam dragi Bog znade zašto je tako uradio, ta On je premudar! Vi pako roditelji ne zapustite svoje dijete, jer ono tomu nije krivo. Zapustite li ga, znajte da ćete za to odgovarati pred Bogom.

Drugo je sa nastupnom sljepoćom.

Najviše se djece radja sa jakom upalom očiju ili sa inom kakovom očnom manom, usljed česa tek kašnje oslijepe zbog neshodnog postupka ili slabe njege. Veli se, da skoro dvje trećine svih sljepaca izgube svoj vid od očne upale.

Uzroci nastupne sljepoće mogu biti sljedeći:

1. Očna upala. Već s prvince valja svu pažnju obratiti na oči novorodjenčeta, pa kod prvog znaka upale, koja se pozna po tom, što su oči na svjetlu osjetljivije, izlučuju sluz, krmelj, dijete vedja čvrsto zatvara i stišeće, a uz to su ova nabreknuta ili crvena. Oči su iza sna zalijepljene. Opazimo li koji od ovih pojava, valja odma liječnika dozvati, a okaniti se kojekakovih babjih mazarija, a iskustvo uči, da kod ove bolesti više djeluje brižna njega liječnikova, no i sama narav.

2. Preblizo i preveliko svjetlo može biti takodjer štetno po vid novorodjenčeta. Svakomu se čovjeku blišti, ako na jednom dodje iz tmine, gdje je podulje boravio, u jače osobito svjetlo, a kako se istom mora bliještiti novorodjenčetu, kojemu je vidni živac i prenježan! Ono mora biti s prvince u nešto otamnoj sobi, te se malo po malo priučati na veću svjetlost. Najbolje je prozore zastrti sivo modrikastim zastorima (nekoji vele i zelenkastima, jer da zelena boja najbolje godi oku), a ako bi sunce baš na prozor pripeklo, tad bi valjalo zastrti sa nešto odebljim zastorom. Svjetlo smije samo postrance dolaziti u kolijevku, ali opet nikad ne dopustiti, da svjetlost sunčana ili svjetiljkâ sijeva baš u oči novorodjenčeta, jer se tim slabi vid, pa ako baš i ne bi djetesće oslijepilo, mogao bi se ipak vidni živac donekle pokvariti, pa bi nam dijete postalo kasnije kratkovidno. Pazimo osobito na to, da nam pohadjači ne nose novorodjenče k svjetlu, da ga vide i ogledju, komu li je spodobno, jer se ovom sgodom nosi k svjetlu, a i dulje drži.

3. Pokvaren zrak, propuh, prenagla promjena topline, dim, a osobito duhanski škode vidu. S toga neka je zrak što čišći i umjerene topline, jer i prevelika toplina može naškoditi očima. U sobi se ne smije ništa sušiti i ina šta zadušljiva imati, ali se soba ipak sgodno zračiti mora tako, da ne bude propuha.

Pada li kiša, ako je vior, bura, u obće ružno vrijeme, ne nosi dijete na krštenje, nego ga radje daj kod kuće okrstiti, ako ga možeš, a ako ne, a dijete je slabo, smiješ ga u sili i sam

krstiti po propisima svoje crkve. Hoćeš li ipak, da se dijete što prije okrsti, a ružno je vrijeme, a ti ga bar dobro omotaj.*)

4. Nekoje bolesti mogu takodjer djelovati i na vid, a ta su: škrofuloznost, žutica, dobrać, boginje i škrljet, pa zlo i naopako, ako koja od tih bolesti zahvati i oko. Uz brzu liječničku pomoć, te dobru njegu, moći je i tomu zlu doskočiti, nu ne onda, kad već bolest prevlada, nego u početku. Zato roditelji ne oklevajte, nego odma liječnika pozovite, ako vam se kod djece pojavi koja gornja bolest, a najbolje je, da pazite, da vam se gornje bolesti kod djece ne pojave. Djecu si nosite na cjepljenje, jer neznate, što se još može s njima dogoditi!

Postupak kod očne upale.

Prije sam spomenuo, da očna upala može najviše zla učiniti, pa mi je s toga dužnost upozoriti čitatelje na znakove joj. — Neobična je već krmežljivost znakom upale. Čim opazimo, da su se novorodjenčetu u snu zalijepila vedja, koja kašnje nabreknu i porcvene, upale, a po gotovo, ako se pokaže kakova sluz, krmelj, znajmo, da je upala gotova. Kod takovog su slučaja oči osjetljivije, vedja se češće stišču, a iz nutra su crvena t. j. upaljena, a uz to još oči suze. Očna se upala ukazuje obično 3 ili 4 dana po porodu, a rijedko kad kasnije.

Pokažu li se ti znaci, tad valja odmah dozvati liječnika, a maniti se kojekakvih domaćih ljekarija, da ne učinimo šta gorega. Ako i jest očna upala toli opasna po djetinji vid, to se daje ipak liječničkim nastojanjem izliječiti, ako preveliki mah ne otme. Zato se valja savjestno držati liječničkog napatka, a dok on ne dodje, to svakih 10—15 časova, bilo po danu, bilo po noći, razklopimo djetetu vedja i obrišimo krmelj sa platnenom mekom krpicom, koju smo umočili u mlačnu vodu. Najbolje je svaki puta baciti i krpicu sa vodom, jer je ta bolest priljepčiva, pa onaj, koj takovo dijete njeguje, mora osobito paziti, da si nitko ne natepe onog kuživa u oči. Pošto su oči kod bolesti osjetljivije, to i svjetlost mora biti slabija, a i zrak osobito čist.

Nastane li upala u kasnijoj dobi, požurimo se po liječnika takodjer, a okanimo se prati oči s mlijekom, bud kakovim čujem,

*) Saska n. pr. imade posebnu staru naredbu, u kojoj se propisuje, što se sve mora učiniti, ako dijete boluje na očima, te kako dugo smije biti bez sv. krsta. Ne će li se tko po toj naredbi vladati, no kazne ga, ali nastanu li tim zle posljedice, odgovara oblastima i kazni se. (Vidi: Dr. K. A. Georgi. Anleitung zur zweckmässigen Behandlung blinder Kinder. — Dresden 1857).

vodom, te mazati jaji i dr., jer bi ovo moglo i naškoditi. Narodna je riječ: „Ništ je — za oči dobro“, dakle nikakove mazarije i prčkarije.

Njega slijepčeta u prvoj godini.

Nijesu li oči djetetu izcurile ili ako vedja nijesu zarasla, to je u početku veoma teško razpoznati, da li je slijepo ili ne, jer osjetilo vida još dovoljno razvijeno nije. Za 6—8 tjedana razpoznaje već dijete svoju okolicu, te prati očima svaki kret svoje majke. Nu kod slijepčeta toga nije, jer mu oko samo zuri, a niti se okreće za kakovim glasom, pošto se sluh još kasnije razvija no vid. Sad ne valja udariti u jauk i lelek, nego sve svoje sile napeti, da bi jednomu djetetu olakšamo budući život. Ne mislimo, da nam je dijete s toga za uvijek propalo. O ne, ta ima dosta slučajeva, gdje su baš slijepci došli do osobite vještine i umijeća, ali uz valjan i shodan uzgoj, pa zašto ne bi i naše sirotče došlo bar do nečesa! Ne odbacujmo, ne zanemarujmo siromaka, krv od naše krvi, što mu vid manjka, jer kao roditelji i po Bogu smo dužni sve i sva upotrebiti, da mu što većma olakšamo gorak život! To ćemo pako postići, budemo li ga već od početka brižljivo uzgajali.

Kao okato, tako se i slijepo dijete mora uzgajati prema svojoj dobi. Sa slijepcem postupajmo isto tako, kao i sa okatim djetetom, jer je svrha uzgoja jednoga i drugoga djeteta ista, makar se kod uzgoja slijepaca kadkad i drugačija sredstva upotrebljuju. Ne zanemarimo uzgoj niti od prvog dana!

Čim smo dakle opazili, da slijepče razabire glasove t. j., da mu je nešto razvijen sluh. Govorimo mu što milijim i blažjim sad ovim, sad onim glasom. Pjevajmo mu ili svirajmo potihance. Dajmo mu kakovu igračku, koja daje bud kakov zvuk. Čuvajmo ga od propuha ili od udara po glavi, te zaglušne vike i štropota. Perimo mu uha marljivo i brižno, jer bi u protivnim slučajevima postigli kriv uspjeh t. j. mogli bi imati gluhonijemog slijepca.*)

Kao ina djeca, tako se i slijepci moraju držati u čistoći, a hraniti ih zdravom hranom i valjanim odijelom odijevati. Neka se i ona slobodno kreću i miču, rukama i nogama razbacuju, jer to je djeteca tjelovježba. Smješak slijepčev neka ti je prva nagrada za tvoju njegu, a zapamti, da dragi Bog naplaćuje svako dobro ili na ovom ili na onom svijetu, a sva plaća ovoga svijeta ne može nadomjestiti onu Otca nebeskoga. (Slijedi.)

*) Po statističkom izkazu godino 1880. ima 13 takovih u Hrvatskoj i Slavoniji.

Statistički podatci o broju sljepaca g. 1880.

1. Hrvatska i Slavonija.

Prem je novi popis tako rekuć na vratima, to se ipak želim osvrnuti i na popis god. 1880., da prisposobljavuće rezultate jednoga sa drugim, uvidimo, da li smo koraknuli na bolje ili na gorje kroz zadnjih deset godina. Podatke vadimo iz Zoričićevog popisa žiteljstva, što je izdao naš statistički ured.*)

Dne 31. prosinca 1880. bilo je i u građanskoj Hrvatskoj, Slavoniji i v. jnoj Krajinii ukupno 2688 sljepaca. Od ovih je bilo 1256 mužkih, a 1432 ženskih. Osim tih bilo je još 13 gluhonijemih (6 muž. i 7 žen.), 10 umobolnih (4 muž. i 6 žen.) i 10 slaboumnih (8 muž. i 2 žen.) sljepaca. Po tom bi ukupno broj sljepaca iznosio 2721, dočim je god. 1869. bilo ukupno 1963 sljepca. Na 10.000 stanovnika dolazi ukupno 14.20‰ i to na 10.000 mužkaraca dolazi 13.51‰, a na 10.000 žena 15.09‰. Prisposodobimo li postotni broj naših sljepaca sa postotnim brojem inih evropskih naroda, to ćemo na svoju žalost uvidjeti, da smo na drugom mjestu, jer su samo Finci pred nama (22.46‰ na 10.000 žitelja.**)

*) Šesti kongres učitelja sljepaca u Kölnu god. 1888. zaključio je, da se što češće, a najmanje svakih pet godina popišu sljepci. Ujedno se je dotični odbor obratio i na razne vlade s nekojima još drugima zaključcima, pa je i naša visoka vlada takove dobila. Ujedno je taj kongres i složio pitanja za popis, a ta su:

1. Ime i prezime sljepca. — 2. Obitavalište (kotar). — 3. Dan i godina rođenja. — 4. Obitavalište i zanimanje roditelja. — 5. Jesu li obćinari dotične obćine? Ako ne, koja je obćina dužna podupirati sljepca i roditelje mu? — 6. Uzroci sljepoće: a) sljep rodjen, b) oslijepio na očnoj upali kao novorodjenče, c) u boginjama, d) s koje druge bolesti, e) s vanjskog udara? (Dotično se podvuče). — 7. Da li je sljepac tjelesno zdrav ili na čem boluje? Je li epileptičan slabouman ili tup? — 8. Pohadja li školu i od kada? — 9. Da li je prijavljen u koj sljepački zavod da ga primu, kada i po kom? — 10. U kojem je zavodu uzgajan, kada i kako dugo? — 11. Koji se je obrt naučio u zavodu, odnosno, koje si je zvanje ondje stekao? — 12. Čim se sada bavi? (Kod glasbenika i činovnika da li je stalno namješten.) — 13. Dobiva li podporu? Od koga i koliko? — 14. Da li je sada ili je bio sljepac (sljepica) oženjen? a) sa okatom ženom (čovjekom)? b) Sa slabovidnom ženom (čovjekom)? c) Sa sljepicom (sljepcem)? (Dotično se podvuče. Ako li je sljepica udana za okatog čovjeka, neka se označi njegovo zanimanje). — 15. Koliko je djece iz braka poteklo? A. Ukupno. B. Od ovih žive? Od ukupne djece bilo a) slabovidnih? b) sljepih? c) trpeće na drugoj kojoj bolesti? Od živućih ima: d) slabovidnih? c) sljepih? f) koja trpe na inoj kojoj bolesti? — 16. Ine opazke.

**) Ugarska sa 12.5, Erdelj 14.6. U Austriji najveći postotni broj jest u Saleburžkoj sa 14.8. Dalmacija dolazi sa 11.2 i treća je po postotnom redu

Od bivših podžupanija najveći je postotni broj (na 10.000 žitelja) u djakovačkoj (30₀₆), a najmanji u zlatarskoj (7₆₉), dočim je županijski kotar pretekao i djakovačku podžupaniju (30₃₆). Najmanji postotak u bivšoj Krajini jest u rakovačkom kotaru (4₇₁). (Od gradova izkazuje najviše Bag (42₂₅), a najmanje Brod (2₂₅)*) Svravniv te brojeve, izjavljuje Zoričić, da se sljepoća razširila osobito u slavonskim bivšim podžupanijama i kotarima, a ja bi se usudio dodati, da će tomu uzrok biti močvare, koje svojim izhlapljivanjem kvare zrak.

Za čudo je, da „Ugarska i Hrvatska spadaju po posljedujem popisu medju one rijedke zemlje, gdje su ženske tomu zlu jače izvržene“, a opet se ovdje iztiču slavonski krajevi, „i to imenito oni, gdje se je kvota sljepih u obće najjače podigla.

Kako drugdje, tako je i kod nas kvota sljepce djece svagdje vrlo nizka, a znatno se diže u zrelijoj dobi, najveća je kod staraca. Prirodjena sljepoća i kod nas je razmjerno vrlo rijedka. Mana se ta većinom stiče istom iza poroda što s bolesti, baštinjenih od roditelja, raznih bolestitih očnjih i drugih, koji se doimlju vida, što uplivom podnebjja i socijalnih odnošaja, zanimanja, nezdrava stana itd.“ navadja Zoričić, a za to imamo i dokaza. Od 0—2 godine bilo je 17; 3—5 god. 32; 6—10 god. 91; 11—15 god. 112; 16—20 god. 120; 21—30 god. 238; 31—40 god. 332; 41—50 god. 357; 51—60 god. 486; 61 i preko 894 sljepaca.

U mladjoj dobi izvrgnuto je sljepoći najjače žiteljstvo u podžupaniji riječkoj i virovitičkoj, te u okružju brodskom i gradiškom. Upozoriti mi je ovdje, da u mladjoj dobi zaostaju ženske kvotom za mužkarci. Što se tiče kvote sljepaca u mladjoj dobi, spomenuti je vrijedno, da naša kvota nije tako velika, kao recimo u Ugarskoj, a po tom se zaključuje, da sljepoća kod nas nije to li prirodjena, nego nastupna, kojoj je moći uvijek bolje doskočiti, no prvoj. Na

medju zemljama austrijske polovine, Koruška izkazuje 13₁₅, Štajerska 9₇, Gorica 9₅, Istra 9, Kranjska 7₈, Trst 7₇. Najmanji je postotni broj u Dolnjoj Austriji sa 7₅. Od ostalih evropskih država, kako ih navodi Zoričić, izkazuje najmanje Nizozemska (5—6), a za tim dolaze: Švajcarska (7₆₁), Danska (7₈₆), Švedska (8₀₆), Belgija (8₁₁), Franczka (8₃₇), Velika Britanija (9₃₃), Italija (10₁₆), Španjolska (11₇₀), Norvežka (13₂₃). — Finska, kako prije spomenuh, izkazuje 22₄₆. Za ine zemlje ne nalazim podataka u ovoj knjizi, no gledat ću da ih drugdje nadjem i drugom sgodom na javu iznesem. Uzrok velikoj sljepoći u Finskoj naslućuju u tom, što je zemlja velikim dijelom godine pokrivena snijegom. Za Afriku se veli, da je silnoj sljepoći kriv sitan pijesak, a u Japanu situe mušice, koje dolaze u oko.

*) Zagreb izkazuje 10₂₁, a Osijek 22₈₁.

žalost ali ipak moram spomenuti, da se je sljepoća u obće najviše razširila medju Hrvati ili Srbi (14⁶⁸) ne samo u našoj domovini, jer se je to isto zlo opazilo medju Hrvati ili Srbi i u Ugarskoj. Dodati mi je ali ovdje, da je n. pr. u virovitičkoj županiji, gdje se osobito sljepoća uvrežila, razmjerno mnogo više sljepaca i inih narodnosti, nego li je u inim krajevima.

Prema obiteljskom stališu izkazuju obudovljeni najveću kvotu (74⁶⁹), a neoženjeni najmanju (9⁶⁶).

Pogledom na vjeroizpovjesti najviše se je razširila sljepoća medju katolici (14⁸⁶), a za ovima su evangelici helv. (14²¹), dočim grčko-katolici najmanju kvotu izkazuju (6⁵⁸).

Po zvanju ili zanimanju bilo ih je najviše prosjaka (449) i to u županiji virovitičkoj (66), a za tim poljodjelaca (267), kojih je i opet najviše bilo u virovitičkoj županiji (37). Bez zvanja i zanimanja bilo ih je 1794, a to je velik broj!

U zavodima je bilo ukupno 12 i to sve samih ženskinja, od kojih varaždinska županija izkazuje 7. Čudnovato je, da nije bilo niti jednog mužkarca u kojem zavodu, a još čudnovatije je, da su iste u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji bile. Iztaći mi je ali ovdje, da su to bili za sigurno ubožišta, u koja su primali ženske, a zašto baš ove, bilo bi vrijedno znati.

A sad da predjemo na pismenost naših sljepaca. Čitati i pisati znalo ih je 94 (po prilici nešto više od $\frac{1}{30}$ ukupnog broja sljepaca) i to najviše u srijemskoj županiji (13). Čitati znalo ih je samo troje (u varaždinskoj županiji 2). Nijesu znali ni čitati ni pisati 2591 slijepac. Kako je naša kvota sljepaca u kasnijoj dobi sve veća, to će od one 94., koji znadu čitati i pisati, biti jedva koji, koji bi se u svojoj sljepoći naučio čitati i pisati. Daj Bog da bi kod novog popisa našli i manji broj, manje kvote i veću naobrazbu i obskrbu tih sirota!

D o p i s i.

Istra, 16. rujna. Evo me, gospodine, da Vam dadem neke podatke o samom sebi.*) — Sada mi je 62 godine. Bio sam od naravi kratkovidan, radi česa sam od 16. godine, pa sve do 50., nosio naočale. Sprvine sam nosio broj 12., a kašnje br. 8.

*) List je diktovan, a podpis jo od našeg gospodina dopisnika. Drugima radi pouke pričućjemo ovo nekoliko redaka. Ured.

U 50. sam godini oslijepio i to, kako kazahu neki specijaliste, od Catarata immatura. Pravi uzrok moje sljepoće ne bi znao, no mislim da je nastala od prevelikog čitanja, jer od mladosti t. j. od 14. godine uvijek sam bio uz knjigu i po danu i po noći. Kad sam došao do 40. godine, opazio sam da mi se vid kvari, jer svaki put, kad bi čitao do kasne noći i pošao leći, ugasnuv svijeću, ostala bi neka svjetlost u glavi ili u očima. Ta bi svjetlavina trajala do dana. Ovakova svjetlavina činila mi se veća, kad sam si dobio svetiljku s petrolejem, te mislim, da bi ovo mogao biti uzrok da sam oslijepio. Slijep posve nijesam ipak ostao, jer razlikujem sunce od hlada; vidim svjetlo od prozora, a u tmuni znadem brojiti sve plamene od svijeća. Po noći vidim mjesecinu, ali zvijezde ne i znadem kada je bistro nebo u mraku. Kad stisnem (naberem) vedja — ili bolje rekuć: zažmirim, onda mogu čitati debela naslovna slova u časopisima.

Lanjske sam godine i opet izabran občinskim zastupnikom. Uzdržajem se sam s mojim malim posjedom, a jošte sam orguljaš ove sborne crkve, još od god. 1845.

Ako bi moglo biti, rado bi se naučio Braillova slova, jer bi mi možda još koristiti moglo.*) — Ako Vam ugodno bude ovo par redaka, javit ću Vam nešto o mojoj bolesti i načinu moga privatnoga življenja itd. (Bili bi Vam osobito zahvalni. Molimo Vas. Ured.)

J. A. B.

* * *

P o s a v i n a, 20. r u j n a. (Dvoje sljepaca. — Šivanje.) Slučajno sam našao ovih dana na jednom proštenju dvoje sljepaca, pa hoću da Vam saobćim, što sam čuo i vidio. Žensku sljepicu vodio je mužkarac i to njezin muž Stojić iz Gore. Drugi slijepac jest brat Stojićev, Stevo, koga vodi njegova mlada žena. Mara Stojić oslijepila je u 20. godini od v r b a n c a i prem se je utekla vrlim liječnikom (Madjareviću i Feuru), ipak je ostala bez očiju. Svoju sljepoću teško podnosi, te veli, da bi radje mrtva bila, nego se ovako po svijetu potucati. Stevo je u 10. godini oslijepio u k o z a m a, pak se kao slijepac oženio i imao dvoje djece, koja su umrla. Ova da su vidjela. Žena mu nije baš lijepa, a rekao bi, da ju je ženio s toga, da imade vodju, a ova, da valjda laglje do novca dodje, jer sam opazio da drhće za novčićem. Oba para ne

*) Jako lijepo. Pomoći ćemo Vam i to u talijanskom jeziku, kad ovoga dobro poznate. Ured.

imaju kućišta, jer im je prodano. Stevo ne zna nikakov posao, no na svojoj guslici gudi i pjeva, a znade mnogo narodnih pjesama koje si je zapamtio hodajući daleko po svijetu (Slavoniju, Banat, Bosnu itd.). Mara pako, koja ništa ne vidi, veli, da znade šivati u svako doba, te šije raznu rubeninu za se i svog muža, a šije, da ne treba ljepše. Pred menom je konac u iglu navadjala i navodila dosta brzo, pri čem se je pomagala i ustima. Iglu je primila lijevom rukom (kažiprstom i palcem), a konac (domaći je bio) istima prstima desne ruke tako, da je zafrkani brk konca k sebi rivala i ustima ga grabila. Svi smo se tomu čudili. Rubeninu da može svu skrojiti i urediti, samo kod gaća jedan dio da joj ne ide pravo za rukom.

J. H.

Književni pabirci.

Pod ovim naslovom želimo donijeti razne poslovice i ine rečenice, koje bi se odnosile bud na slijepce, bud na sljepoću, a isto tako spomenuti sve one knjige i navesti im stranu, u kojima bi se ma i najmanje šta spomenuli slijepci ili njihov uzgoj, riječju život. Svrha je tomu ta, da sakupimo gradivo našoj budućoj povjesti života naših sljepaca. Mi ne imamo toliko ni vremena ni novaca, a da bi mogli svaku knjigu nabaviti, da vidimo, da li se što u njoj o sljepačkoj stvari razpravlja, pa s toga molimo svakog prijatelja našega napredka, da nam svoju knjigu pošalje, a mi ćemo mu rado u zamjenu dati našu koju knjigu, ne bude li na poklon. Ovima, pa i onima, koji bi nas upozorili na takov spis, biti ćemo zahvalni.

Poslovice.

(Iz Stojanovićeve knjige: „Sbirka narod. poslovice . . .“ — Zagreb 1866.)

Gusle slijepcu plug i motika. (To je ovomu ili onomu jedino sredstvo izdržavanja.)

Gusle slijepcu hrana, a okatu zabava. (Svakako je dobro biti vješt u koječem, ako nije potrebno, koristno je, sve je dobro što čovjek zna.)

Lijepo je, da nije slijepo. (Veli se o stvari inače dobroj i lijepoj, ali nespretno rabljenoj, — o lijepom ali glupom, neukom, nevještom čeljadetu.)

Teško je prevariti okata, a lako slijepa. (Mučno, teško je zavesti čovjeka u zlo, koj vidi, koj je pametan, razuman. Ludog je lako nagovoriti na zlo.)

Što će slijepcu ogledalo. (Nerazuman, nerazborit, nepаметan čovjek ne zna se okoristiti tuđim primjerom, da se ugleda u druge i poboljša. Čemu komu kakova stvar, koju ne zna rabiti.)

Izgubio stid, izgubio vid. (Veli se o čovjeku koji se ne stidi zlo činiti, pak se nerazborito upušta u svakojake zloće i opačine. Kao slijep srnja u svoju propast.)

Kadšto i slijepac napipa. (Veli se kad tkogod slučajem štogod pogodi; ako za rukom podje bez zasluge i vještine.)

Slijep je kod očiju. (Kad tko uvidja da radi nevaljalo, a opet čini; kad tko zaslijepljen strašću ne vidi i ne čuje ono, što vidi i čuje svatko.) Ovoj poslovići dodaje se jošte: tko čitati ne zna. (Takov gleda u knjigu, a ne zna što je.)

Crveni se kô sljepačka tikva. (Kad je tko rumena lica, čvrsta zdravlja; kad se tko tuži na bolest, a dobro izgledje.)

Slijepac slijepca vodi. (Neuk neuka.) K ovoj se dodaje: „Obadva će u grabu.“ (Obojica će zlo proći.)

Zar zna slijepo, što je lijepo. (Ne zna nerazborit, glup čovjek što je krasno, pristojno.)

Zaslijepljen je. Zaslijepilo ga. (Prevaren je; ne zna što čini.)

Sastali se kao slijepci na vašaru. (Došao svaki da se okoristi i tako se slučajno sastali.)

Ima to i to, kao u slijepca oči. (Ne ima, — a ako i ima ne koristi mu, ne zna si pomoći.)

Razne vijesti.

Hrvatska i Slavonija. Prije 22 godine izjavio je sada već pokojni M. Pablasek, bivši ravnatelj č. kr. sljepačkog zavoda u Beču, da bi se u Zagrebu imao osnovati zavod za slijepce, u koj bi se primali slijepci iz: „Hrvatske, Slavonije, vojne Krajine i Dalmacije.“

— Dne 30. srpnja 1889. imao je urednik ovog lista javni izpit sa svojim slijepcem u Zagrebu, a tom su sgodom napisale „Narodne Novine“ u broju 174. od 31. srpnja ovo: „Nakon ovoga izpita (bio je prije izpit gluhonijemih) prikazao nam je g. učitelj u Bukevju Vinko Bek svoga slijepoga pitomca Hlinka Svobodu. To je prvi pokus ove vrsti u n.a.s. Malić, koji tek pol godine*)

*) Mala je to zabuna, jer je tek 22. ožujka o. g. došao slijepac na obuku, a to je nešto preko 4 mjeseca. Ured.

polazi nauke, čitao je vrlo okretuo iz svoje početnice, prebirući prstima na uzdignutim slovima. Za tim je imao slagati pojedina slova u alfabet sastavljen u kutiji, koja ima razne pregradke, kao u tiskari, što je učinio, a da nije ni jedan put pogriješio. Na englezkom računalu slagao je brojke, kako mu je tko kazao, a iz bočica vadio pojedine predmete velikom sigurnošću, kazujući odma ime predmeta. Nanizavao je razne predmete iglom na konac, slažući ih po bojama. Osobito mnogo vještine i okretnosti pokazao je u ustmenom izrazu misli. Mi se nadamo, da će g. Bek uztrajati na ovom putu, pri čem mu želimo mnogo sreće, te mu čestitamo na krasnom uspjehu, što ga je postigao sa prvim svojim pitomcem.“

— Ove će školske godine dovršiti svoje nauke u Beču zemaljski naš štipendista Stjepan Matejna u c. kr. sljepačkom zavodu. Gospodin ravnatelj ga hvali kao izvrstna učenika, a osobito glasbenika-orguljaša. Bi li mu se moglo naći mjesto u domovini?

— Ni naši slijepci nijesu baš bez posla, kako to mnogi misle. Tako je ove godine u Posavini slijepac na stupi tukao konoplje, a vodja mu držao, te su služila obojica lijep novac. — U Primorju pako, dočuli smo, da si „verglecom“ zaslužuju novac, potreban za život. (Ne bi li nam se tko odanle javio, te njihov život i obskrbu opisao? Ured.) — Poznali smo jednog slijepca, koj je davao liekove ljudima, velec, da su ga vile naučile liječiti, koje da su mu i oči izvadile. Ljudi mu iz smilovanja vjeruju i njegove ljekarije kupuju.

— Prije nekoga vremena igrala se djeca u prahu. Netko baci 9-godišnjemu dječaku šaku praha u oči, uslijed česa je ovaj kašnje obolio i — oslijepio. Pazite roditelji na svoju djecu, te im nikada ne dopustite, da se u prahu ili pijesku igraju! Koji su pozvani, neka upućuju na to i naše seljake, jer se to na selima dosta vidja.

— Lani se ustrojilo zemaljsko društvo u Zagrebu za uzgoj gluhonijeme djece, koje si je u §. 2. stavilo za zadaću: „po mogućnosti skrbiti se i za slijepce“.

— Zavodska knjižnica za slijepce, priskrbljena što kupnjom, što darovima, što zamjenom, ima danas 118 primjeraka knjiga u 124 svezka i 59 svezčića, — 109 djela — u vrijednosti 168 for. 2 nvč. Sve je to za sada u rukama našeg uredništva. To je samo knjižnica, ali kad se uredi sve stvari, bit će u vrijednosti raznih predmeta i do 250 for. ukupno.

— Po školskom zakonu od 31. listopada god. 1888. §. 80. imaju se pripravnici i pripravnice, gdje bude prilike, upućivati i u način, kako se obučavaju slijepi i gluhonijemi.

Dalmacija. Novine su javile, da sabor dalmatinski želi osnovati zavod i za gluhonijeme i za slijepce.

Ugarska imade svoj zavod za slijepce u Pešti, koj je najprije osnovan 1825. u Požunu po saboru, a nastojanjem Joh. W. Kleina. Za godinu dana premjestili su ga u Peštu. Zavod uzdržaje država, a osim toga imade dosta posebnih zaklada.

Austrija. U Beču i njegovoj okolici imade više zavoda za slijepce. Tako je u samom Beču c. kr. uzgojni zavod, u koj se primaju djeca iz cijele monarkije. U obiskrbnom se zavodu odrasli slijepci i sljepice zabavljaju radom i glasbom. Izvan Beča i to u Neu Lerchenfeldu jest tako zvana „Blindenklasse“, koju pohađaju slijepci. U jutro ih dovedu u školu, te ostaju ondje preko objeda, do 4. ure. Uče se sve, što i okata djeca. U Heiligenstadtu (Hohe Warthe) je izraelitički zavod, a mogu se u nj primiti i slijepci ine vjere, dakako uz plaću. U Unter Döblingu je asil za malu djecu. U Purkersdorfu je doljno-austrijska zemaljska škola za slijepce, koju uzdržaje zemlja.

— U cijeloj austrijskoj polovici imade ukupno 12 (dvanajst) zavoda sa 483 pitomca, koja su slušala nauke, a 212 osoba, koje su bile obiskrbjene. U svem je ukupno primljeno u uzgojne zavode, od početka (1804.) 2647 pitomaca, a odpušteno 2164 većinom naobraženih. U obiskrbne zavode (Beč, Prag, Linac) primljeno je 684, a odpušteno 472.

— Zavodi se nalaze u Beču i okolici 5, u Purkersdorfu, Lincu, Pragu (2), Brnu, Lavovu i Gracu.

— Koncem srpnja bio je prvi sastanak austrijskih učitelja sljepaca u Pragu, nastojanjem zaslužnoga ravnatelja pražkoga sljepačkoga zavoda g. Klara. Porođica Klar u obće je mnogo učinila za češke slijepce.

— Zavod u Gracu uzdržaje „Odilien Verein“, a mora biti u njemačkom duhu.

— Početkom ove školske godine — kako javlja „Blindenfreund“ — određeno je u c. kr. sljepačkom zavodu u Beču urediti tečaj na 8—10 tjedana, u kom bi se do 10 izpitanih učitelja ili učiteljica podučavalo u metodici obuke sljepaca. Takovi tečajji da će biti i u Pragu, Brnu, Gracu i Lincu.

Srbija. Godine 1880. poslalo je srbsko ministarstvo dvojicu učitelja u Beč, da se pripreme za uzgoj sljepaca, no stvar je kašnije zaspala. Ne bi li se započeti rad mogao sada nastaviti?

Ruska. Po popisu 1886. bilo je u Ruskoj 189.909 sljepaca ili na 500 stanovnika 1 sljepac. Po postotcima otpada na gradove 9%, a na sela 17% sljepaca na 10.000 stanovnika. Od zadnjeg vremena počelo se ondje veoma mnogo raditi za sljepce, a zasluga je to „Marijinog društva“, koje po cijelom carstvu svoje podružnice imade. U Ruskoj izlaze i dvoje novine za okate, koje promiču uzgoj sljepaca, a to su: „Sljepac“, koj se je do nedavna zvao: „Ruski sljepac“, te „Drug sljepih.“ Prvi izlazi u Petrogradu, a drugi u Kijevu.

Italija. Zavod za sljepce u Padovi slavio je 1888. petdeset-godišnjicu svoga obstanka. U Firenci osnovano je prije nekoliko godina društvo pod imenom Nikola Tomaseo, (Ovaj bio rođeni Hrvat, u starosti je oslijepio. Vidi „Matičinu knjigu“ „Iskrice“ od Tomasea. Ured.), komu je svrha brinuti se za boljak sljepaca.

Francezka. U Parizu je god. 1881. ustrojeno društvo obrtnika za sljepce, koje ima tu svrhu, da obezbijedi život sljepaca tim, da im daje rada, a onda prodaje njihove proizvode. Tečajem 2 godine prodano je raznih stvari, koje su sljepci izradili, za 38.000 franaka, god. 1884. prodali su za 24.000 franaka, g. 1886. 30.000 franaka, a godine 1887. za 42.000 franaka

— U Parizu je mladi sljepi pisac i redaktor francezkoga lista i za okate i za sljepe, za okate: „Valentin Haüy“, a za sljepce: „Louis Braille“ g. Sizeranne izabran radi svoga rada oko poboljšanja sudbe sljepaca — članom francezke akademije. — Francezki ministar narodne prosvjete odredio je, da se u učiteljskim školama imadu učitelji uputiti u Brailloŭ sustav pisma za sljepce. — Francezka akademija dala je 500 franaka sljepoj Mariji Adabet, bivšoj uzgojenici zavoda za sljepe u Parizu, kao nagradu za ono usrdje, koje je ona pokazala, brineć se oko svojih roditelja, koji su bili pali u bijedu.

— U Francezkoj imade 23 internata za naobrazbu sljepaca, 1. externat, 2 javne, 5 internatskih i 5 bolničkih radionica. Od ovih zavoda samo jedan zemlja uzdržaje i to: „Narodni zavod“ u Parizu. Većina učitelja po zavodima jesu sljepci.

— Spomena je vrijedno, da je prvi uzgojni zavod na svijetu za sljepce osnovan u Parizu 1784. po Valentinu Haüy-u.

— Prvih dana mjeseca kolovoza o. g. bio je prigodom izložbe i kongres za boljak sljepačkoga života. Do danas ne znamo za njegove zaključke, no čim ih dobijemo, osvrnut ćemo se na nje.

Englezka takodjer ne zaboravlja na svoje sljepce. Za okate i za sljepce imadu ondje novine koje promiču interese sljepaca. Spomena je vrijedno, kao osobitost, da su u Englezkoj uredjene putujuće škole za sljepce poput externata.

— U Englezkoj sve više i više bave se oko uzgoja sljepaca i opet — sami sljepci, koji su već za to uzgojeni. Ne rijedko uzgajaju oni bolje od onih koji vide. — U Englezkoj ima i društvo, koje daje tiskati knjige za sljepce. Sljepci su sami i slagari. U obće slagarstvo je dosta unosan posao za sljepce.

— U samom Londonu polaze sljepci pučke škole, a vode ih druga školska djeca. Posebne predmete uče ih sljepi učitelji.

Amerika. Amerikanci su i u uzgoju sljepaca pretekli Evropljane, jer se je prvi put u Americi — sjevernim zadružnim državama — pokušalo podučavati gluho nijem e sljepce. Dapače *Laura Bridgman* bila je tako nesretna, da joj je samo o pip osobito razvijen bio — dakle je bila sljepa, gluha, slabog teka i njuha — pa se je ipak naučila čitati, računati, štošta raditi i svoje misli valjano pismeno izraživati. Prije nekoliko tjedana umrla je u Bostonu. O njezinu životu i nauci bit će više rečeno u posebnom članku u dojučem svezku. Amerikanci su se najprije domislili na kongrese učitelja sljepaca.

Izkaz darovatelja i podupiratelja.

Visoka kr. zomaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu dala podporu od 50 for., Uzoriti gospodin, kardinal i nadbiskup zagrebački, *Josip Mihalović* 10 for., slavno ravnateljstvo prve hrvatske štedionice u Zagrebu 50 for., dali su podporu za putovanje u Beč 1888. za proučavanje sljepačkih zavoda. — Preuzvišeni gospodin *Mettel* barun *Ožegović* 10 for., p. n. g. *Vaso Gvac*, šumar u Novskoj poslao je 7 for. 50 nvč., sakupljeno u veselu društvu. — Veleučeni gosp. dr. *Milan Amruš* u Zagrebu, velečastni gosp. *Josip Komcs*, župnik u Bukevju, te p. n. g. *Franjo Vahčić* u Beču podpomogli su me shorom. Članovi i gostovi učiteljskoga društva za grad Zagreb i okolici na sastanku u Brekovičanima, ukupno dali 6 for. 85 nvč. sve'ovo za podporu. — P. n. gg.: *Wilim Reiner*, trgovac u Karlovcu, poslao sbirku učila. *W. Mecker*, ravnatelj sljepačkog zavoda u Dürnu nekoliko učila i knjiga. Knjiga su u zamjenu dali p. n. gospoda: *Gustav Krage*, učitelj u Dürnu 4 kom. — *Alexander Mell*, ravnatelj c. kr. zavoda za sljepce u Beču 17 kom. — *Frid. Entlicher*, ravnatelj sljepačkog zavoda u Pulkersdorfu kraj Beča 3 kom. — *Maur. de la Sizoranne*, urednik listova „*Valentin Haüy*“ i „*Louis Braille*“ u Parizu 3 kom. — *Wenc. Binder*, vjeroučitelj u c. kr. zavodu za

sljepce u Beču 2 kom. — K. Wulff, ravnatelj kr. zavoda za sljepce u Steglitzu kraj Berlina 3 kom. — Otto Aderkas, tajnik „Marijinog društva za promicanje uzgoja sljepaca“ u Petrogradu 8 kom. — Andrijašev, ravnatelj gimnazije i zavoda za sljepce u Kijevu 4 kom. — Meyer, ravnatelj sljepačkog zavoda u Amsterdamu 6 kom. — Ivan Moldenhaver, ravnatelj sljepačkog zavoda u Kopenhagenu 3 kom. — Dr. Armitage, London 1 kom. — Sljepački zavod u Lausanni (Švicarska) 3 kom. — Sigm. Lasch, učitelj izraclitičkog sljepačkog zavoda u Beču 3 kom. — Messner, učitelj u c. kr. sljepačkom zavodu u Beču 1 kom. — Edg. Guilbeau, profesor sljepačkog zavoda u Parizu 1 kom. — Opperl, učitelj u c. kr. sljepačkom zavodu u Beču nekoliko učila. — Krvak, zagrebean u obiskrbnom zavodu za sljepce u Beču 1 kom. — Gdjica. J. Hoffmann, učiteljica u asilu u Dol. Döblingu 1 kom. — Petar Župančić, učitelj cerski, dao sjemenja. — Jos. Obad, stolar u Zagrebu dao founira.

Visokoj kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu na milostivoj preporuci obijuh mojih knjiga („Uzgoj sljepaca I.“ i „Bečki zavodi za sljepce i naše potrebe“), kao i veleslavnim kr. županijskim oblastim u Zagrebu, Belovaru, Osijeku, Ogulinu i Varaždinu, odnosno svim dotičnim slavnim kr. kotarskim oblastim i poglavarstvama na nabavi mojih obijuh knjiga najsrdačnije zahvaljuje, kao i svim gore spomenutim darovateljem i podupirateljem.

Urednik „Sljepčevog prijatelja.“

Tko ne želi naš list imati, umoljava se da ga vrati. U protivnom bo slučaju bit će uvršten u predplatnike. Molimo gospodu predplatnike, da nam što prije pošalju predplatu.

Upozorujemo p. n. g. predplatnike, da je naš list tako uređen, da će se moći na koncu godine i uezati, te će se četvrtomu broju dodati i kazalo.

Koja su p. n. g. primila na razprodaju knjige: „Uzgoj sljepaca I.“, te „Bečki zavodi za sljepce i naše potrebe“, a nijesu račun uredila, molimo da to učine.

Uredništvo „Sljepčevoga prijatelja.“

Dopisnica uredništva.

G. J. A. B.—Bärban—Istra. Poslali smo Vam list, pa nam se brzo javite. Naša je želja, da se što skorije s Vama dopisujemo, što će biti, budete li uztrajni. Javite se!

G. Stj. Š. u Z. Obećane radnje dobro su nam došle, samo molimo u kratko. Očekujemo skoro nešto. Zdravstvujte!

G. J. Š. u S. Kasno primili. Molimo i za drugo šta.

G. G. M. P. u Z. i Lj. V. u V. Molimo štogod zgodna, prema danu nam obećanju.

SLIJEPCĚV PRIJATELJ.

List za promicanje uzgoja, obuke i inih probitaka slijepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima po poldrug arka. Cijena na godinu 1 for. Za vanjske države 1 for 20 nvč. Pojedinačnom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima i na pol godine. U zamjenu se primaju časopisi i djela. Rukopisi i novci šalju se uređništvu — pošta Velika Gorica. Rukopisi se ne vraćaju. Oglasi se primaju prema dogovoru.

Naputak majkama, koja ne će da im djeca oslijepu.*

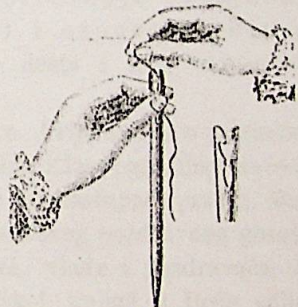
S francuskoga preveo I. Š.

Medju trećim i osmim danom poslije poroda snadje djecu kad kada težka očna bolest, koju svijet obično zove oftalmijom (upala očiju).

Ako ju za dobe prepoznamo i stanemo liječiti, uvijek ju moramo izliječiti. Ako za nju ne znamo ili ju zanemarimo, ona može imati najozbiljnijih posljedica. Vedje ostanu zatvorene i natekle, a iz njih se cijedi sivast gnoj. Za nekoliko dana (rijedko kada više od 10) gnoj će okrznuti očnu rožnjaču, koja se ognoji i izčezne. Zatim će oko biti manje i posve bijelo: dijete je oslijepilo za sav svoj vijek.

Izračunali su, da je u Evropi malo ne polovica ljudi, koji su oslijepili s toga uzroka. Sada je u utočištu za slijepce u Lausanni trećina mladih slijepaca, koji su vid izgubili s tog razloga. S nešto malo pažnje od strane roditelja ovi bi danas vidjeli, kao što i mnogi drugi vide.

Lijep broj primalja pazi na to, te na vrijeme pokaže dijete liječniku. Nu još se po gdjekoja nadje, koja veli: „Ne će biti ništa“ ili „to je od propuha“, a dani prolaze. Kad je materi

Lik 12. Šivaća igla za kratkovidne i slijepce.

*) To je higijenska pouka, koju je izdalo vaudsko (Švicarska) liječničko društvo. Ista je otisnuta na tvrdom — karton — papiru, te se razljeljuje medju narod. Pomietnjom je zakasnio ovaj članak u 1. svezak. Ur.

prilično dobro, da se može dići, stane se uznemirivati, nu uvidi, da je prekasno.

Tu je bolest lako razpoznati. Novorodjenčeta i ne imaju drugih očnih bolesti. Vedje su crvene, nabrekle, nepomične, a iz njih se cijedi gusta, siva ili žućkasta tekućina, kadkada malko omašćena krvlju.

Što valja proti tomu činiti, dok ne dodje liječnik?

Čim se dijete porodi, imamo mu lice i oči s najvećom brigom očistiti mlačnom vodom, nu najprije oči.

Dva dana za tim, ako oči nateku, a trepavice su zalijepljene, valja da pomno izvadimo svu materiju. Krpica starog platna bolja je od spužve. Voda nek je mlačna, a ne pretopla.

Ako se gnojenje poveća, valja zvati liječnika, a dotle do čista operimo svu materiju. U tu svrhu umočimo posve čistu a platnenu krpicu u mlačnu vodu, te ju pritiščimo dva centimetara iznad očiju, razdvojivši polagano vedja palcem i kažiprstom.

Isto tako ne smijemo upotrijebiti štrcaljke. Štrcanje je pre jako za dijete, a bolestna bi tekućina mogla kapnuti u oči odraslih osoba.

Pranje imade se opetovati, dokle je god potrebno, pa makar svakog četvrt sata danju i noćju. Tuj nije toliko stalo, kakova je tekućina, koju upotrebljujemo, već je tuj glavna stvar točnost, u z t r a j n o s t i e n e r ž i j a u čišćenju. Sačuvanje oka ovisi samo o brizi, kojom priječimo da se gnoj ne sadržava iza vedja.

Na oku ne držimo ni rubca, ni zavoja, jer to zadržava nečistu materiju u oku, a niti toplih obloga, osim ako to liječnik propiše.

Dijete neka ostane u zračnoj sobi, a ne zakapajmo ga pod pokrivala i perine u kakovu zakutku. Dijete ne mora biti u kakovu mračnu mjestu. Naprotiv čistoća i bistroća očiju zahtijeva umjereno svjetlo u sobi. Ako je nužno dijete napolje izvesti, učinimo to bez ikakova straha. Zrak ne će škoditi.

Oftalmija je priljepčiva. Ona se stalno prenosi, ako se gnoj dodirne tudjeg oka. Valja dakle da krpice, kojima smo oko čistili, bacimo ili radje spalimo, a osoba, koja je oči čistila, neka si vazda opere ruke, da ne bi bolest donijela na svoje oko ili ju prenijela na oči druge djece.

Gledajmo, da se druga djeca ne približe bolestnomu novorodjenčetu.

Prva skupština austr. učitelja slijepaca u Pragu 25., 26. i 27. srpnja 1889.

U prvom svezku našega lista spomenuli smo medju različitima vijestima i gornju skupštinu, pa ne samo što je to novost u naših susjeda, već i s toga, jer se taj rad proteže i na one zemlje, čije interese naš list zastupati želi, to ćemo se u kratko osvrnuti na taj sastanak.

Glavni je povod ovoj skupštini taj, što je visoko bečko ministarstvo odlučilo donijeti nekoje zakonske osnove, koje se tiču i obuke slijepaca, a da nije popitalo strukovnjake za mnijenje. Da dadu oduška svomu mnijenju, dokončali su još g. 1888. na VI. kongresu učitelja slijepaca u Kölnu, da će sastanak obdržavati u Pragu. Cijeli rad rukovodio je g. Klar, upravitelj Klarovog obskrbnog sljep. zavoda u Pragu. Prisustvovalo je 36 pravih članova i 10 gostova. — Dne 25. srpnja bila je predskupština, u kojoj su iza pozdravnog govora izabrani razni častnici i to Klar predsjednikom, a Entlicher iz Purkersdorfa zamjenikom. Bilježnici su bili Libansky (Purkersdorf) i Schillerwein (Beč).

Cijeli rad kretao se je najviše oko slijedećih tačaka: I. Uredjenje austr. sljep. zavoda. II. Stvorenje zaključka, da zavodska svjedočba ima biti i osposobnicom za vršenje obrta. Osim ovoga bilo je dosta i inog razpravnog gradiva.

Dne 26. srpnja bila je prava sjednica. Prije sjednice prisustvovali su članovi svećanoj sv. misi u kapelici Klarovog sljep. zavoda. Slijepci su koralnu misu izpjivali. Vladu je zastupao pražki škol. nadzornik Josip Berger. — Iza predsjednikovog pozdravnog govora, u kom se je sjetio Njegovog Veličanstva, vlade i pozdravača, izjavio Entlicher, da je c. i kr. naklada škol. knjigâ u Beču voljna priredjivati knjige i u inim jezicima za slijepce. Odredjena razprava za ovaj dan bila je Libanskova: „Dosađašnji uspjesi uzgoja slijepaca u Austriji“, u kojoj je predavač najprije iztaknuo zasluge porodice Klar. (Ovaj je zavod osnovao 4. listopada 1832. prof. Dr. Vjekoslav Klar sa 5 slijepaca, a za ovim je bio Pavao Vjek. Klar, kog je naslijedio sadašnji upravitelj Rudolf Marija Klar. Danas imade taj zavod 118 slijepaca.) Iza ovoga iztaknuo je zasluge Joh. W. Kleina, previšnjeg c. i kr. doma, vlade i pučanstva. Od g. 1850. da je nastao mir kroz 20 godina, dok nije dr. Lud. Frankl u zajednici sa pokojnim M. Pablasekom i sad živućim En-

tlicherom i dr. počeo od nova raditi, dok nije g. 1873. došlo do I. međunarodnog kongresa učitelja slijepaca. Iza ovog podigoše se zavodi u Hohe Wartu, Purkersdorfu, Gradcu, u Dol. Döblingu i najnovija „Blindenklasse“ u Neulerchenfeldu kraj Beča, a uz ova još i „djevojački dom“ u Lincu. (Sve ove zavode, kao i broj pitomaca spomenuli smo u I. svezku našeg lista na str. 21.) Od svih tih zavoda osnovala je vlada samo jedan i to „dol. austr. školu za slijepce“ u Purkersdorfu. Većina zavoda uzdržaje se danas podporom pojedinaca ili društava. Dalje navadja predavač i ine ljude, koji su si zasluge stekli na književnom polju i dokazuje, da su austr. sljep. zavodi odgojili ne samo valjane obrtnike i glasbenike, nego i učitelje i umjetnike. Iza ovoga navadja predavač sve zavode po redu i dodaje razne podatke. Pošto se i posebni izvještaj tiska, to ćemo iz tih podataka samo toliko uzeti, u koliko mislimo, da ćemo našim čitateljima ugoditi.

C. i kr. uzgojni zavod u Beču primio je od svog postanka (1804. — osnovao Joh. W. Klein. Vidi: Bek, Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe.) 682 pitomca, a 614 otpustio. Sad se nalazi 68 pitomaca. Od bivših pitomaca izašlo je 10 samostalnih učitelja za literarnu obuku i glasbu, pa više glasbenih umjetnika (Braun, Labor, Haindl itd.) Zaklada za podporu odpuštenih iznaša 37.000 for. Dohodci se od nje godinice razdjeljuju.

Privatni uzgojni zavod u Pragu primio je od svog osnutka (1808.) 856 pitomaca. Koncem g. 1888. bilo je 79 pitomaca. Nakon dovršenih nauka prelaze pitomci ovoga zavoda u Klarov obskrbeni zavod.

Privatni sljepački zavod u Lincu primio je i otpustio od g. 1824. 296 pitomaca, a u zavodu su 44. Zaklada za odpušt. pitomce iznaša 12.800 for., od koje se razdjeljuju kamati, kao i prinos gor. austr. sabora 525 for. God. 1888 osnovan je i „djevojački dom“, prvi te ruke u Austriji. Imade 10 djevojaka, koje imadu obskrbu, a zabavljaju se radom.

Moravsko-sležki zavod u Brnu osnovan je god. 1844. Imao je ukupno 179 pitomaca, a sada ih ima 83. Zaklada za odpuštene iznaša 68 129 for. 66 nvč. Polovina kamata dodaje se glavnici, a ostalo se razdjeljuje (po prilici 3499 for. 29 nvč.).

Privatni zavod u Lavovu osnovan je g. 1851., a imao je 126 pitomaca. Sada ih je 34. Zaklada iznaša 6000 for.

Izraelitički zavod u Hohen Wartu kraj Beča imao je od g. 1872. 77 pitomaca, od kojih je 36 odpušteno. Sada ih je u

zavodu 41. Podporna zaklada iznaša oko 34.500 for., a osobito je to, da su pitomci tako obskrbljeni, da im te podpore i ne treba. Dapače zaslužuju iza svoga izstupa i toliko, da imaju viška. (Neki Emanuel Kuh u Lavovu da si je uštedio do 1200 for.)

Dol. austr. zemalj. škola u Purkersdorfu primila je od g. 1873. 114 pitomaca, od kojih je 57 odpušteno, a 57 ih ima i danas. Podporna zaklada ima 25.000 for.

Privatni „Odilien zavod“ u Gradcu ima 44 pitomca. Slijepački razred (Blindenklasse) u Neulerchenfeldu imade 19 učenika, koje obskrbljuje posebno društvo. Kad su se primjerice naobrazili, dodju u koj zavod. Slično je i sa djecom u „asylu“ u Dol. Döblingu.

Kraj svega toga da je do 1500 slijepaca u austrijskoj poli bez obuke! (Ukupno je 20.004. Školu bi morali polaziti 2611.) Predavanje primljeno je bez debate.

Iza ovoga predavao je ravnatelj linačkog zavoda Helletsgruber. Uredjenje austr. sljep. zavoda i kao središte ovomu zakonska osnova visoke vlade“. U svom predavanju rešetao je zakonsku osnovu, koju mi na drugom mjestu donášamo, te traži da se u onim zemljama, koje ne imaju zavode, takovi osnuju. Samo ondje bi se slijepci imali primati u pučke škole ili u sljepačke razrede, gdje se isti ne bi mogli u zavode primati. Ovaj bi postupak imao biti od nužde, jer nije dosta slijepca ovo ili ono naučiti, već iz njega samostalnog čovjeka učiniti. To se može postići jedino u posebnim zavodima. Predavač zagovara osnivanje pripravnih škola (Blinden-Vorschule) i dokazuje njihovu potrebu, a osobito radi slabog domaćeg uzgoja. Dalje dokazuje da se uspjeh obuke u pučkoj školi ni s daleka ne može prisposodobiti sa onom u posebnim zavodima. Riječju: Predavač svom gorljivošću zagovara osnivanje posebnih zavoda, te govori kako bi se imali što bolje urediti, da veću korist daju.

U toj su razpravi sudjelovali: Heller, Entlicher, Mell, koji su popustljiviji bili, prem se i oni u mnogom slažu sa predavačem. Schwartz je dapače rekao: „Doklegod se svi slijepci ne smjeste u zavode, dotle se današnjestoljeće nesmije zvati: stoljeće humaniteta. Gospodjica Spolz, učiteljica sljep. razreda u Neulerchenfeldu zagovarala je svoje mezinčce, ali slabom srećom.

Skupština je zaključila podnijeti predstavku na vladu, da uznastoji što više zavodâ podići za slijepce, a predavanje Helletsgruberovo priložiti kao obrazloženje.

Druga tačka glede obrtnih osposobnica primljena je također, te glasi, da se sljepački zavodi imadu smatrati strukovnimama školama i to takovimama, koje mogu izdavati prema obrtnomu zakonu i obrtne svjedočbe.

Za 27. srpnja bilo je dosta gradiva, od kojeg se uzelo u pretres o nabavi jeftinih učila, a osobito Kleinova sprava za tisak, pa se zaključilo, da bi vlada po mogućnosti nastojala takova učila priredjivati po strukovnjacima.

Uz tu razpravu nadovezala se i razprava o knjigama, pa se zaključilo, da se knjige tiskaju i u inim jezicima, ali ove moraju biti: 1. austrijske (? Ured.), 2. religiozne i 3. pedagojske. Za izradjivanje zemljovida izabran je poseban odbor.

Nerazpravljena pitanja ostala su za buduću skupštinu, koja će biti god. 1890. u Lincu ili u Beču.

Laura Bridgmann.

△ U drugoj polovini g. 1889. umrla je u Bostonu, u inštitutu slijepih, Laura Bridgmann (Bridžmen).

Laura Bridgmann oslijepila je, oglušila i izgubila njuh u drugoj godini svoga života. Samo jedno čulo (osjećalo) ostade joj i to opip. Pomoću toga jednoga osjetila naučila ona čitati, pisati i računati. Ona je sama opisala svoje djetinjstvo i mladost. Izvadci iz te neobične autobiografije štampani su ne davno u Americi. Ova slijepa, gluha i nijema djevojka doživjela do 60 godina, i čutila se većim dijelom svoga života sretnom i zadovoljnom. „Originalnost njezinoga uzgajanja i još većma pobjedonosna sila čovječjega uma, komu bje dostatno i tako malo materijala, po kom dolaze u dušu tajne ljudskoga obrazovanja, to sve porazilo je svijet oko 40-ih godina, kad su došli u Evropu prvi glasi o takom fenomenu“ — piše dr. Jeruzalem, životopisac njezin. U Americi su se vazda živahno zanimali njom učeni psiholozi, praveć š njom pokuse. Sada, kad je umrla, odlučiše ljudi da taj njezin život i uzgoj štampom izdadu. I zbilja doktoru Jeruzalemu posrećilo se, da je sabrao mnogo materijala za taj životopis od ravnatelja bostonskoga učilišta slijepih, pa od jedne Laurine učiteljice, te mi danas znademo, kako su mogli slijepu i gluhonijemu djevicu naučiti čitati i pisati i dotjerati tako daleko, da je ona pomoću pisma i prstiju mogla točno i lako izražavati svoje misli i razumijevati druge, koji su se znali koristovati tijekom istijem znacima.

Laura Bridgmann rodila se u Americi g. 1829. podpuno zdravom. Roditelji njezini bijahu dosta imućni seoski stanovnici. Prvih mjeseci trpjela je od grčeva, ali se poslije podpunoma razvila i djetetom od dvije godine bila je vrlo živahna i razumna. Ona je već govorila neke riječi. No skoro zatim silno oboli skrletom, koji joj doduše ne izkvari tijela, no uze joj za vazda vid i sluh. Njuh joj oslabio, a kad je Laura poslije dvogodišnje bolesti „ozdravila“, ostade joj samo opip. Malo po malo ona i onijemila, jer nije čula tudje riječi, pošto nije imala sluha.

Uza sve to Laura nije čutjela svoje nesreće. Ona bijaše živa i vesela kao i prije, pa svuda hodala za svojom majkom i naučila se od nje šiti, vezti i plesti. Pojmiti joj je bilo dakako veoma teško. Malo je bilo znakova, koje je ona zapamtila i naučila što znače samo tijekom, što su bili mnogo puta označeni. Tako n. pr. kad bi joj položili ruku na glavu, to je značilo, da su s njom zadovoljni. Kad bi položili ruku na hrbat, značilo bi, da nijesu zadovoljni. Kad joj ne bi mogli česa utuviti, to je uvijek otca njezinog silno razjarilo, pa bi ju i kaznili.

No doskora eto i njoj pomoći. Doktor Howe, osnivač zavoda za slijepu u Bostonu, dočuo za to slijepu i gluhonijemu djevojku, pa odluči, da ju nauči obćiti sa svijetom. On ode u selo, gdje je živjela Laura, i bez velike muke nagovorio roditelje, da mu dadu dijete. Godine 1837., kad joj nije bilo još 8 godina, došla ova u Boston i skoro začeli da je uče.

Prve dane upoznavahu ju k novomu stanu, a za tim poče i obuka, a obučavahu ju samo neka zavodska učiteljica i dr. Howe. Howe uze nekoliko papirnih kartica, na kojih bijahu reljefnim pismom naštampana imena onakih predmeta, koje su najviše rabili, n. pr. nož, ključ, stol, žlica itd. Od svake take kartice imao on dva primjerka. Jedan primjerak privezao bi uvijek uz onaj predmet, kojemu je bilo tako ime, a drugi primjerak ostavljao je slobodnim. Najprije dadoše joj u ruku ovaj drugi slobodni primjerak, n. pr. „nož“, pa su ju uputili da opipa pismo, kako to čine slijepi kad čitaju. Za tijekom joj dadoše u ruku drugi primjerak, koji je bio privezan k nožu, pa su ju opet uputili, da opipa ono pismo. Tijem sravnjivanjem uvidjela je ona, da su oba primjerka jednako štampana. Tako se je radilo s još nekoliko stvari i to se je sve ponavljalo drugi dan. Tu je opazila, da su si neki primjerci jednaki, neki opet nijesu. Treći dan stala ona sama opažati, da znaci privezani k nekim predmetima označuju iste te predmete. Ona sama

uzela slobodan primjerak s naštampanom riječju „stolac“, položila ga na jedan stolac. -- pa onda na drugi, i sreća joj je ožarila lice, koje se je do tada žalostnim pričinjalo. I to otkriveno unutarnje zadovoljstvo uvjerilo je učitelje, da je ona pojmila prvu lekciju. U slijedećim danima vježbahu ju tako dalje, davajući joj riječi, da je polaže na one stvari, koje se onako zovu ili upućujući ju da za neku stvar nadje među mnogim tako reljefno štampanim karticama onu riječ, kako je već onoj stvari ime.

Tako je ona spoznavala riječi u cijelom. Sad je trebalo, da joj se pokažu i pojedina slova. To se je tako činilo: Howe donio nekoliko alfabeta metalnih slova i sada su ju učili da traži takova slova, kako bi mogla sastaviti one riječi, koje je već znala. Kad je taku prvu riječ sastavila, ala ju je veselo položila na odgovarajući predmet! Duskora zamjetila ona alfabetni red slova i naučila kako i kamo valja koje slovo spraviti poslije nauka. Kada god bi ma i najmanju zapreku svladala, uvijek joj žar radosti orumenio obraz, a ona bila od dana na dan razumnija i pametnija

I tako za dva mjeseca naučila se ona azbuci prstā, kako ju imaju gluho-nijemi. No dajmo da o njoj govori sam Howe: „S uzhićenjem i udivljenjem gledali smo mi, kako je dijete bistro, pravilno i s kakim veseljem napredovalo u naucima. Njezina učiteljica daje joj novu za nju stvar n. pr. olovku, upućuje ju, da ju opipa. Za tijem ju uči ime te stvari i to tako, da nastavi tu riječ od slova na prste t. j. onakovih kretova, kake rabe gluho-nijemi. Djevojčica ju hvata za ruku, opipava prste, nakrivi glavicu kao da prisluškuje, otvori usta, jedva diše, a lice joj s početka izražava neku bojazan, poslije pak malo po malo odava radost. Sad uzdigne svoju ruku, sklada slova — opetuje. Napokon složi čitavu riječ od svojih pomičnih metalnih slova, pa da nas osvjedoči da znade o čem je govor, to ona tu riječ složi oko olovke. U svom govoru pomoću prstiju Laura se je silno uvježbala. Dapače i u snu govorila ona prstima, kako su ju vidjevali ne jedan put, no ona je tako brzo radila prstima, da kadkad nije bilo moguće pročitati onoga, šta je rekla“.

S početka učila ona imena stvari. Značenja pridavnika n. pr. „mekan“, „tvrd“ itd. pojmila je takodjer lako. Kratke izreke, kao „zatvorite vrata“ — „dajte knjigu“ — naučila takodjer u brzo. Strast njezina za naukom bijaše silna, te je često svojijem zapitkivanjima odvušla učiteljicu daleko od predmeta. Slijepo djevojke u zavodu veoma su obljubile Lauru, te su naučile od nje njezin jezik prsta, samo da mogu s njom razgovarati. Tako obćeć

mного s drugima, naučila ona mnogo riječi i jezika u obće. God. 1839., dakle u 10. godini dobe svoje, naučila se pisati. „Bijaše mi loše gledati, piše Howe, kako se je ona odavala svojoj zadaći, i kojom li je točnošću oponašala svako gibanje.

No kad se je počela dovinjivati, da tijekom tajinstvenim orudjem i tom „olovkom“ može saobćivati svoje misli drugima ljudima, tada bijaše njezina radost neizmjerena. Kao da se još dijete nije nikada odavalo svomu poslu s onakim zanimanjem, strašću i radošću, kako ona u ovom slučaju, i za nekoliko mjeseci naučila ona jasno pisati svaku riječ i svako slovo na pose. Dostojno napisala ona list svojoj materi, uvjeravajuć ju, da joj je dobro i da će ju dostojno pohoditi.“

Faksimil toga pisma priložen je gore spomenutomu tiskanomu životopisu Laure. Pismo je napisano posvema čitljivo i sastoji od samih kratkih izreka: „Laura piše materi pismo. Laura doći će s ocem. Laura donijet će nešto i materi. Laura će spavati kod majke. Majka će dragati i ljubiti Lauru“ itd.

I tako je naučila slijepa i gluhonijema skoro od poroda djevojka, kako da izrazi svoje misli obćim čovječanskim govorom. Mogla je i druge ljude razumjeti, ako su govorili znacima onakima, kake je ona rabila. Mnogi naučiše od nje govor pomoću prstiju, a ona obćec s ljudima i čitajuć reljefno pisane knjige za slijepce — naučila mnogo. Uputili su ju, da piše dnevnik. Howe ju je često nagovarao da napiše svoje uspomene iz djetinstva, po čem joj sastaviše biografiju. Eto kako ona govori o svojim prvim pojmovima o smrti. „Moj je otac obćeno u kuhinju donošao ubite životinje, pa je na jednoj strani ostavljao. Kad sam ja to opazila, obuzeo me strah, jer nijesam znala, šta je to. Nijesam mogla da pristupim k mrtvom. Jedan put dovedoše me u sobu, gdje je bio mrtvac. Ja pružih svoju ruku na odar i oćutih nešto strašnoga. To me je silno prestrašilo. Ja sam našla nešto mrtva pomujivo zamotana u svilenu tvar. To je bilo, moralo je biti tijelo, koje je prije živjelo. Ja se nijesam usudila, da mu se približim, jer bijah potrešena.“

(Slijedi.)

Praktična uputa.

Njega slijepćeta u prvoj godini.

(Nastavak).

U prvoj već godini razabiru djeca štošta i to sve zrijenjem. Slijepac od poroda ne može tako, a ipak mu se moraju duševne

moći razvijati, kao i u ostale djece. Da mu pomognemo, dati ćemo mu razne stvari u ruke. Sad šta mekoga, sad tvrdoga. Sad šta glatkoga, sad rapavoga. Sad šta uglastoga, sad okrugloga itd. Dati ćemo mu i igračke, koje daju zvuk. Ne zna li ih rabiti, a mi ga učimo. Sve stvari mogu biti tako velike, kako ih slijepac može opipati. Nipošto veće! Ne valja zaboraviti, da djeca u obće u prvoj godini nose sve u usta. Pazimo s toga, da mu ne dademo stvari koje bi mu mogle nahuditi bojom ili oštrinom.

U prvoj godini mnoga djeca i prohode. I slijepac mora u u svoje doba prohoditi. Da to postignemo, treba se brinuti i upućivati ga. Kao što se kod ine djece u današnje vrijeme zabacaju stolci, vrtuljci itd., tako valja i nam zabaciti sve te stvari.

Naučiti dijete samo sjedeti, lako je. Ni stajati nije teško, kad su nožice čvrste. Slijepca učimo stajati uz zid, uz ormar, t. j. uz stvari, koje se ne mogu pomaći, da nam ne opadne.

Da ga naučimo hodati, uzmimo ga za ručice, pa ga vodimo. Možemo mu i rubac (maramu) pod pazuhe — preko prsiju — metnuti, pa otrag krajeve rubca držati i neka hoda. Postavimo ga kamo u kut, pa ga umiljatim glasom zovimo, da korakne do nas. S province je dosta udaljiti se po jedan ili dva mala koraka. Kašnje se možemo sve dalje od njega udaljivati. Ove se vježbe mogu praviti i u sobi, ali na prostu mjestu, da se dijete o što ne udari. Nekoji stručnjaci preporučuju nategnuti uže od jednog drva ili kolčića do drugog, pa da slijepac hoda, držeć se za nj. U zimsko doba ne možemo to učiniti, pa ćemo ga naučiti kako se hoda uz zid, ormar, postelju (krevet) itd.

Dotjeramo li bar do toga, da nam dijete u prvoj godini može hodati uz zid, a koji korak isl obodno, postigli smo lijep napredak, a naš je trud time naplaćen.

Zapustimo li slijepca u to doba, naprtiti ćemo si teret, kog ćemo osjećati i teško podnositi dok smo živi. Poznat nam je slučaj, gdje i danas slijepac ne može hodati. Star je po prilici 10 godina. Posve je zdrav, nu noge su mu preslabe, pa ga moraju nositi od mjesta do mje-ta. Kako je to istom težak život! Koliku sad brigu imaju roditelji s njim!

Prohodi li slijepac prije, biti će i zdraviji. Hodanjem jača se i tijelo. Ovakov se upoznaje i sa više novih predmeta. Tim mu se i duševne sposobnosti sve većma razvijaju. Da se ne bi slijepac o što udario, naučimo ga da lijevu ruku drži nešto pred sobom, pred licem.

Slijepca moramo uzgajati tako, da će svakim danom što manje trabati naše podpore. Čim se više slijepac sam pomaže, tim manje čuti svoju nesreću, a uz to je i zadovoljniji.

Ne treba zaboraviti, da se i slijepac već za rana mora priučiti na red, čistoću i na obavljanje naravnih potreboća.

I sa slijepim djetetom mora se lagano i razgovjetno razgovarati, da se nauči svaku riječ izgovoriti onako, kako to mora biti. Tepanje se mora zabraniti. Naučimo li dijete tepati, imamo novu muku kad ga od toga odvrćati počimamo.

Još na jednu stvar ne smijemo zaboraviti niti u prvoj godini. To je zabava. Djeca koja vide, nadju se i sama zabave. Ne imaju li šta, a vide štogod, tražiti će i plakati, samo da dobiju. Djeca bi rado sve imati što vide. Slijepac ne će sam o sebi tražiti, jer ne vidi. Dati ćemo mu s toga sami svakojake sgodne stvari, da se poigra. Igrati ćemo se i sami s njim što više možemo. Zanišimo ga na nogama ili na ruci. Zapjevajmo mu milu pjesmicu. Znade li koj roditelj svirati, neka mu za zabavu što češće i zasvira.

Ostavimo li slijepaca bez zabave, to će nam duševno i tjelesno hiriti. Priučiti će se i kojekakovima nepodobštinama, s kojih bi imali kašuje i svakojakih neprilika.

Još bi imali upozoriti roditelje na nešto osobita.

Temelj svemu uzgoju jest vera. U prvoj se već godini može početi — dakako više pod konac — buditi vjersko čustvo. Čini se pako tako, da ga učimo sklapati ruke. Za tim ga križajmo njegovom rukom. Ruke sklapati naučit će se dijete veoma brzo. Križanje će biti već teže. Za kratko vrijeme veselit će nas napredak, jer će dijete na glas zvona i samo ruke sklapati dakako, ako smo ga najprije k tomu priučili.*) Riječ „Bogo“ mogu se takodjer nekoja djeca naučiti izgovarati u prvoj godini.

Čim veći trud ulažemo u uzgoju prve godine, tim će nam dalnji rad sve laglji i uspješniji biti! Ne zaboravimo to!

Dalnji postupak do navršene treće godine.

Ako je dijete oslijepilo kasnije.

Došadanju našu uputu uredili smo tako, kao da imademo slijepca od poroda. Rekli smo već, da je veoma malo djece, koja bi

*) Za ine vjerske sljedbenike, koji taj obred ne bi imali, preporučili bi takodjer, da po propisima svoje crkve što prije pobudjuju vjersko čustvo u svojoj djece.

imala prirodjenu sljepoću. Po tom je onda veliki broj nastupne sljepoće.

Priznajemo i sami da je uzgoj slijepaca tim teži, čim je prije sljepoća nastupila. Moglo bi se dogoditi s toga i uz najbolju volju roditelja, da ne bi ono postigli svojim uzgojnim radom, što smo mi označili za prvu godinu. Neuspjeh ne smije roditelje plašiti. Ta i odraslim ljudima događa se, da mnogu stvar u prvi mah ne mogu shvatiti. Kako se ne bi to dogodilo djetetu, a još k tomu i slijepu!

Nu i sljepoća nije jednakoga stupnja. Ima ih bo koji vide, ali posve malo. Hoće li šta vidjeti, moraju predmet tik očiju m ati. Drugi opet vide tračak svjetla. Treći su opet koji ništa ne vide. I ti stupnjevi sljepoće mogu mnogo doprinijeti k uzgojnomu napredku. Imade i takovih slijepaca, kojim je vidni živac u jednom oku razvijeniji, no u drugom. Može se dogoditi, da dijete na jedno oko ništa ne vidi, a na drugo ipak može razlikovati bliže predmete, ako ih k oku prinese. Svakako će onaj slijepac bolje napredovati, koj iole šta vidi, nego li onaj, koji ništa ne vidi.

Ako je vidni živac bar ponešto osjetljiv, ne smije se oko napingati, da posve ne otupi.

Kasnije oslijepelu djetetu moramo s province najviše pomoći u hodanju. Upozorit ćemo ga, da lijevu ruku drži pred čelom, nešto spruženu, da se ne ozlijedi. Naučit ćemo ga hodati po sobi, kuhinji, hodniku, a kasnije i po dvorištu. Da se ne bi slijepac ozlijedio, valja uvijek paziti, da je svaka stvar na svojem mjestu. Dijete će se tako brže snaći, a manje će nesreće biti.

Ako je dijete u prvoj svojoj godini vidilo, naučilo se je mnogo toga primjerom. Čim je kasnije oslijepilo, to će i više toga znati i umjeti, postupak će laglje biti. U slijepoći njegovoj moramo ga više puta poticati na sve ono, što je prije znalo i naučilo se. Ne učinimo li toga, dijete će nam malo po malo sve zaboraviti. U kasnijoj dobi moramo ga od nova učiti. Tad će biti više truda, a laganiji napredak! Na srce stavljamo roditeljima, da si dobro zapamte ovo: Št god je dijete radilo prije sljepoće, neka isto tako i toliko radi kao slijepo. Ono se ne smije otudjiti prijašnjemu načinu života, jer je tim njegov udes teži, po nj nesnosniji! Ne izustimo ni jedne riječi, kojom bi ga sažaljivali, jer je to pravi otrov! Slijepac ne smije znati za svoju teškoću. On za tu teškoću ni ne zna, ako se je slijep rodio ili bar u ranoj mladosti oslijepio. Zašto ga dakle raztuživati!

(Slijedi.)

Znameniti slijepci.

△ Mnogo je sjegurno ljudi, koji slijepce samo žale, a pri tom stoje, te najviše što bi htjeli da urade jest, da bi im dali milostinju. Da je u čem poduče — kako? šta? Ta kako da naučiš čemu onoga, koji ne vidi šta mu pokazuješ? Doista, najbolje bi bilo da takav čovjek umre! — misle ovi ljudi, pa mnogi od njih moguće još vjeruje, da mu je zaželio nešta, šta samo plemenit čovjek zaželiti može, čovjek u koga je srca, sućustva, smilovanja za slijepca! Kolike ironije! Doista, ako je ikada ikoga napala napast, da pomisli, da se je čovjek razvio od životinje, taj može ovake nazore ljudske iznijeti na vidik kao dokaze za ovu tvrdnju. Samo životinje ugnjetavaju i ubijaju potomke, koji su došli na svijet s kakom organičkom pogrješkom ili manjkavošću. U povijesti ljudskoj imademo samo jedan taki primjer, a to je zakon u Šparti, po kom su sva kržljava ili slijepa ili s kakom drugačijom pogrješkom rodjena djeca bila izlagana na gori Taygetu, gdje su izgibala od gladi ili pod zubima zvjeradi. Pa i u tako čutljivoj Atheni ubijahu bez milosrdja gluhonijemu djecu od poroda. — Pripovijeda se, da je Eticho, nazvani vojvoda Germanije za Hilperika II. († 720), htjeo ubiti svoju kćerku, jer bijaše rodjena slijepa.*) I ne bi dijete bilo spašeno, da se majka nije smilila jednim opaticama, koje uzeše dijete k sebi. Doista, živinska čut u toga vojvode od Germanije.¹⁾

No kršćanska je vjera i tuj pomogla. Ljudi počеше ostavljati zapise za sljepačke asyle. Osobito za križarskih vojna brinuše se dobri ljudi za oslijepile križare. I tako malo po malo smilovalu se ljudi i slijepcima.

A kako i ne će, kad se nadje i životinjâ, koje — ne doduše slijepce od poroda, ali one koje oslijepiše pod starost — njeguju i hrane. Pripovijeda Ch. Darwin, da je negdje u Guineji našao vranâ, koje su stare svoje drugarice, koje su oslijepile, hranile i oda zla branile. A kamo li ne će čovjek čovjeka, u koga je božanska iskra duše, kojom može da, ma i slijep, koristi ljudskome društvu i tijekom i sebi, jer ma i slijep, u njem je duša, koju to u ničem ne mi-

*) Vidi: L' éducation des avouglés par Th. Secretan. Act. Sanct. 8 jan., I., 536.

¹⁾ Kašnje mu je kći progledala i utemeljila samostan. Poznata je pod imenom „sv. Otilija“ ili „Odilija“. Ona se smatra zaštitnicom slijepaca. Vidi njezin životopis: Iveković, Život svetaca i svetica božjih za mjesec prosinac, str. 62. „Sv. Otilija“. Ur.

jenja. Ta već u staro vrijeme bilo je ljudih, kojim nije škodila slijepost, da si ovjekovječe ime. Starac Homer bio je slijepac, pa kako je divno spjevao Ilijadu i Odiseju! Stari Didymus¹⁾ bio je slavni govornik i učitelj filozofije na alexandrijskoj školi.

No od kršćanskih vremena imade sve više i više ovakijeh slučajeva. Stari škotski pjesnik Ossian bio je slijep, pa je ipak bio uzorom pjesnicima XVIII. stoljeća. Englez Milton bio je slijep kad je spjevao svoj „Izgubljeni raj“, koju divnu pjesan preveo je na francezki jezik opet slijepi pjesnik Jaques Dellile²⁾ (Žak Delilj).

A koliko je slijepaca, koji nijesu bili jedino pjesnici, nego se i drugim bavili!

Slijepi Louis Braille (Lui Brälj) izumio je reljefno slijepačko pismo.³⁾ Rodenbach bio je načelnik i poslanik u Belgiji. Penjon (Pänžon) bio je profesor matematike u angerskom (anžerskom) liceju.⁴⁾ Claude Montal (Klod Montal) dobio je red počastne legije (francezki) za zasluge, što je popravio glasovire. Foucaud (Fuko) poznat je kao izumilac aparata, kojim se podpomaže dopisivanje slijepih s onima koji vide. Njegov je aparat osobito poznat u Francezkoj, Belgiji i Holandiji. Gauthier (Gotje) i Roussel (Rusel) napisashe mnogo djela o muzici, kako crkvenoj, tako svjetskoj.

Slijepi Saunderson, nekoč kukavni slijepi dječak, postade napokon nasljednik Isaka Newtona (Njutona) kao profesor matematike na chambridgeskom (kembridžskom) univerzitetu. Napisao je djela o algebri i osobitom ljubavju izučavao — optiku!

Slijepi Sir John Fielding (Filding) učio pravoznanstvo, bio gradonačelnik i postao plemićem (Zanimivo piše o njem Diderot, Lettres sur les aveugles).

Slijeporodjen Huber (u Genevi) bio je znamenit prirodoslovac i napisao prekrasno djelo o pčelarenju. Galileo Galilej oslijepio je takodjer pod konac života (u 70. god.), pa se je još četiri godine bavio omiljelim si naucima — do smrti.

Tereza Paradies, rodjena 1759. u Beču, oslijepila je u ranoj mladosti. No kako je bila dobro uzgojena, to je do mala zadivila

¹⁾ Bio je učiteljem sv. Jeronima. Ur.

²⁾ Homer, Appius Claudius, Timoleon, Diodotus, Ossian, Dandolo, Milton, Dellile, kralj Ivan luksenburški, Žiška itd. oslijepili su u kasnijoj dobi. Ur.

³⁾ Vidi prilog I. svezka. Ur.

⁴⁾ Umro kao vitez „počastne legije.“ Ur.

sav svijet svojom darovitošću i svojim svestranim naobraženjem. Ona je dopisivala s Benjaminom Franklinom, Klopštokom, Bürgerom, Klaudiusom, P'feleom (koji je također bio slijepi pjesnik), Hufelandom, Gesnerom, Lavaterom, Iflandom. Ona je sama izumila za sebe ručnu „štampanu“, kojom je pisala listove. Ona je pravila reljefne zemljovide, a svojom glazbom zadivila je svu Evropu. Njenomu neposrednomu uplivu ima se zahvaliti, što je u Parizu ustrojeno prvo učilište za slijepce na svijetu, koje je ustrojio Valentin Haüy (Haüj) „jedno od onih veledušnih srdaca, koja stvaraju mnogo, jer mnogo ljube, i koji bez buke, kadkada i bez pomoći drugih ljudi proizvedu prave prevrate u čudorednom i umnom poredku.“*)

Znamenita je i slijepa umjetnica Salignac (Salinjak). Slijepi glumac Veilenbeck glumio je i kao slijepac u Meiningenskoj dramskoj družini.

(Slijedi.)

Književnost.

Primili smo knjižicu: „Prvi korak, da se umanji broj slijepaca u Hrvatskoj i Slavoniji od dr. Nika Selaka, grad. fizika u Koprivnici. Predavanje preštampano iz „Liječničkog viestnika“ br. 6., 7. i 8. od g. 1889. — Koprivnica 1889. Brzotiskom T. Kostinčera“.

S veseljem pozdravljamo ovu radnju g. dr. Selaka kao znak, da se i kod nas sve više misli na slijepce, odnosno na njihovu sljepoću. Veselje je naše tim većma, što ovom sgodom stupa na poprište i liječnik, koj je o d l u č i o svoj rād i slijepcima posvjeliti. Znademo i to, gdje su se i liječnici zauzeli za slijepce i njihovu sljepoću, da njihov glas nije ostao „glas vapijućega“, a to i mi ne želimo za naše tužne neprilike. Možemo i to reći, da i kod nas baš u liječničkom stališu sve veći mah predobiva skrb za slijepce.

G. dr. S dokazuje u svojoj radnji, da bi se mogla sljepoća i kod nas umanjiti, odstraniv naime uzroke. Kao glavni uzrok sljepoće navadja on: „Blennorrhoea neonatorum“, te razlaže, kako bi se toj bolesti doskočiti moglo. Za svoje navode crpi g. dr. S. i dokaze, koji se temelje na sigurnim brojkama. Da se toj zarazi i kod nas stane na put, navadja g. dr. S. na str. 11.

*) De la Sizeranne, Les aveugles utiles.

naputak za primalje, a za tim navadja, što bi i liječnici u ovakovoj sgodi imali raditi. Osobito pako iztičemo ovdje predlog na str. 13, gdje pisac veli: . . . „da se naloži svim župnicima:

1. Da moraju kod krštenja djetee oči dobro pregledati i ako opaze upalu, da odmah jave nadležnoj oblasti. Tim će se svakako mnoge oči spasiti.

2. Da se u shodnoj prigodi podučava oženjene u čišćenju očiju po porodu.“

Za ovim traži gosp. doktor, da bi visoka vlada izdala pučku razpravu, koja bi se razdijelila „ . . . primaljama, župnicima, učiteljima, a za tim po župnicima svakomu, koji se vjenčaju, ako isti čitati znadu“. — Od svoje strane domjećujemo, da sličnih naputaka imade u naprednijim zemljama, pa što se je ondje ukazalo korisnim, zašto ne bi i kod nas bilo. Svakako je laglje ukloniti zaranu sljepoće, no slijepcu dati vid.

Ovom sgodom napomenuli bi, da bi dužnost bila i ukupnom našem novinstvu, da svoju u takovoj stvari učine, t. j. da svi časopisi bez razlike takove upute donesu.

Mi od srca preporučamo svakomu naobraženomu čovjeku ovu knjžicu, da ju pazljivo pročita i pročitano upotrijebi u korist našega naroda, a g. doktoru hvalimo, što je svoju razpravu posebice utisnuti dao, te ju tako pristupnijom učinio. Molimo ga pako, da na svom putu ostaje, te što skorije i opet nešto na vidik iznese u korist slijepaca. Dao Bog, povelu se i drugi za njim! (B.)

Početnica za slijepce. Za koji dan biti će gotova „Početnica“ za slijepce i to sa Braillovim slovima. Kako je to nešto novoga, mislim, da je nužno taj prvi pojav na slavenskom jugu pobliže ocrtati.

Početnica je u hrvatsko-srbskom jeziku. U njoj je samo ono, što spada na svaki prvi početak. Uredjena je tako, kako bi najbolje odgovarala svim zahtjevima obuke slijepaca. Opazilo se je, da se onaj dio, u kom se uči abceda najprije podere mnogom uporabom i nespretnošću učenika. Dogodi se tako, da su ostali listovi još cijeli i dobri, a prvi već trošni. U takovu slučaju mora se cijela početnica zabaciti. Da se tomu doskoči, učinio sam, da je početnica tako uredjena, da se u njoj samo najnužnije razpravlja, a štiva će doći u posebnu knjžicu, kao „prvu čitanku“. Ova će početnica dobro doći i za „pripravne škole“, a što je još sgodna, jest to, da se može prvi i drugi list lako izmjeniti. Slijepac bo u početku prstom rado odveć pritišće, a i noktom grebe, pa se prvi i drugi

3. (I) ma cu i ma mo ma mu (II) d da i de mo
i ma de mo (III) ko la i de mo da le ko (IV) Lu ka ³⁾ ide
do ma Mi li ca ide od ma me (V) g ga ga gu ba mo li
Bo gu

4. (I) f fi ga fa li mi bo (II) bi ca ba ka i ma fi ga
(III) ě ěe lo ko ka ko ko da ěe (IV) ma li Lu ka ěe ka
ma mu (V) i ma mo ěe lo Mi li ca (VI) i ma ko la ěa ěe
ga i ma

5. (I) p pi la pe pe o pi lom (II) pi li mo bi li
pe pe la (III) ba ka pe ěe ko la ěa u pa (IV) li luč i ma mo
ci pe le (V) j ja jě ja bu ka Jul ka (VI) pi je maj ka je de
će (VII) kaj ma lo joj ěi ja je be ba

6. (I) gj (ili dj) ⁴⁾ gja ěe le gja u ěi gja ěe (II) i ma mo
la gju i ěa gje (III) v l vo u mi va li ce i (IV) ěe lo
ko vač ku je la gja (V) pli va po vo di o ěi i (VI) ma du
ve gja vu ci ko la

7. (I) h u ho mu ha ho da mo (II) ju hu je de mo
Je li ca ku- (III) ha ba ka ho da (IV) lĵ lju bi ca ko lje
lju lja be bu (V) r ura, ruka, Gjuro, krava. (VI) Ura bije. Gjuro
riva. Boli me (VII) rame. Kora je rapava. Imamo

8. (I) ruke da radimo. U večer več- (II) ramo. Ruho je
je u ormaru. Rublje (III) je mokro. Krava muče. (IV) s soba, meso.
Soba je veli- (V) ka. Meso se jede. Juha se so- (VI) li. Sir je dobar.
Moli se

9. (I) Bogu i radi. Hodi da se uči- (II) mo, pa igramo i ve-
selimo. (III) ě Hodi leći. Voće jedemo. (IV) Moramo kući. Gjuro
čuci. Ma- (V) ma peće kolač u peći. Mačka (VI) ima male mačiće
Ivo će Pavlu (VII) pomoći. Obuća je moja.

10. (I) š Šešir je okrugao. Hlače (II) su široke. Uho ima uško.
(III) Švelja šiva rubaču ili košulju. (IV) n Nikola ima fin šešir.
Nos (V) ima nosnice. Noge nas nose (VI) kamo hoćemo. Rana
me boli.

11. (I) t Tata me voli. Voda teče. (II) Pila je tupa. Šilo je
šilja- (III) sto. Paprika je ljuta Ocat (IV) ili sirče je kiselo. Tugje
ne (V) ne diraj. Prut je tanak i velik. (VI) U ljetu je velika
vrućina. (VII) Tetak ima nov kaput.

12. (I) z Pazi na se. Zrno je male- (II) no. Zubima grizemo.
Zobi (III) ima u sobi. Razpolo je na (IV) zidu. Zorica cvijeće zalije-
(V) va. Ući se za rana. Vinova (VI) loza i uz zid hoće rasti.

³⁾ Kod Brailovih slova nije velikih i malih slova, već su samo jedna.
Radi pravopisa pišemo ovdje velika pismena.

⁴⁾ Za ova slova rabim jedan znak, kako se to već i radi.

13. (I) nj Nosom njušimo. Tunja miriši. (II) Svinja jede iz kopanja. Konj vo- (III) zi kola, a vuče i saue. (IV) ž Žena šiva. Milan leži. (V) Živko je žalostan. Žegja me (VI) mori. Nožem se možeš poreza- (VII) ti, ako ne paziš.

14. (I) Brojke. (II) (br. z.) 1 (br. z.) 2 (br. z.) 3 (br. z.) 4 (br. z.) 5 (br. z.) 6 (br. z.) 7 (br. z.) 8 (br. z.) 9 (br. z.) 0. (III) (br. z.) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0. (br. z.) 10. (IV) Ivan ima (br. z.) 3 (tačka) košulje. Na ruci (V) je (br. z.) 5 (tač.) prsta. (br. z.) 2 (tač.) ruke imadu (VI) (br. z.) 10 (tač.) prsta. Pas ima (br. z.) 4 (tač.) noge.

15. (I) Vježbe u čitanju. (II) Boj se Boga! Bog je naš o- (III) tac. Gje je dragi Bog? Slu- (IV) šaj starije! Dobro dijete ima (V) svatko rada. Da li je Isus (VI) bio dobar? Svoje čuvaj, tu- (VII) gje poštuj! U Bogu su (br. z.) 3 (tač.) o-

16 (I) sobe, ali je (br. z.) 1 (tač.) Bog. Tko (II) radi, taj i ima. Moli se Bo- (III) gu i radi!

•
• • • • • • • • • • • • • • • • •
•

Književni pabirci.

Fr. Xav. Kuhač: „Južno-slovenske narodne popijevke“. U knjizi 4. VIII. dijelu na str. 268—274. pod naslovom: „Junačke popijevke“ imade lijepih podataka o životu slijepaca. Gosp. Kuhač govori ondje kako slijepci žive, putuju, pjevaju i kada koju pjesmu upotrebljuju. Navadje uzroke tolikom broju slijepaca u Srijemu. Govori o svratištima za slijepce, o njihovu imutku i zimskom radu kad ne prose. Zanimiva je crtica o starijim slijepcima, kao o učiteljima mlađih, pa i ona o tajnom govoru sljepačkom. Ob ovom veli gosp. Kuhač, da imade riječi, koji možda zasižu i u sanskrit, a smjesa je „srb.-hrv. i starih riječi, neznanih evropskim jezicama.“ Ovaj jezik govore slijepci, žene i djeca im, a i vodje, a zovu ga: „gegavačkim jezikom“. U spomenutoj knjizi na str. 253. počam — imade i više sljepačkih popijevaka ukajdjelih. Osobito je vrijedna svojim sadržajem ona pod br. 1479. (B.)

△ U lanjskom „Viencu“ izašla je prekrasna pripovijest V. Korolenka: „Slijepi muzikant“. Prijevod (s ruskoga) je majstorski, jezik vrstan, stil lahak, a sama pripovijest prava psihološka študija. Tko želi zdrave zabave, neka čita tu

priповijedku, pa će si oplemeniti dušu i okrijepiti srce i ne će mu biti žao. Tu je i lijepe pouke, kako se ima postupati sa slijepcem.

Razne vijesti.

Slika u ovom svezku predočuje nam iglu, koje pravi Ernst Kratz u Frankfurtu na Majni. Igle su veoma sгодne i čvrste, a imade ih u svakoj debljini. Kako se navadja konac, vidi se na slici. Za slijepce su osobito sгодne ovakove igle, jer si i mladi slijepac može sam navoditi konac, koj mu se često vadi, kad se uči iglom baratati.

Visoka preporuka i podpora. Visoka kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu u Zagrebu, svojim odpisom od 17. prosinca god. 1889. broj 12.961, preporučila je milostivo naš list. Uz to je podijelila i podporu od 50 for. za izdavanje lista. Preporuka glasi: „ Kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, nalazi taj časopis, kao prvi list te struke, preporučiti za nabavu pučkom učiteljstvu i pučkim školama za njihove knjižnice.“ (Vidi „Službeni Glasnik“ komad XII. str. 424. god. 1889.) Najsrdačnije zahvaljujemo za visoku preporuku i podporu, obečavajuć sve svoje sile uložiti u naš list, da će uvijek vrijedan biti visoke preporuke i podpore.

Miče sc. Doznajemo, da se u Zagrebu ustrojava društvo, koje će se brinuti za slijepce. Sabiraju se već i milodari. Mnogi su štošta obećali. Društvo da se sastaje u svratištu „Prukner.“ — Želimo sretan uspjeh!

† **Josip Ante Batel.** Čujemo da je umro Jos. A. Batel, iz Barbana u Istri. Pod starije dane oslijepio je, pa se je hotio upoznati s Braillovim slovima. Pokojnik se je osobito zanimao za naš rad, pa nam je poslao i dopis, kog će poštovani čitatelji naći u I. svezku, pod oznakom „Istra“, gdje je u kratko i njegov životopis. — Laka mu zemljica!

Zemaljski štipendista. U prvom svezku našega lista — „Razne vijesti“ — spomenuli smo, da će ove godine (1890.) dovršiti svoje nauke Stj. Matejna u c. i kr. uzg. zavodu za slijepce u Beču. Dobili smo ove dane od njega vrlo lijep list, u kom izriče želju, da bi svoje znanje rado posvetio svojoj domovini. Kako nam piše g. ravnatelj, Matejna je dobar glasbenik. U dva koncerta u Beču da je vrlo dobrim uspjehom sudjelovao. Mogao bi kod nas obnašati orguljašku službu, a na zavodu za slijepce bio bi vrstan učitelj glasbe. Svi ga učitelji preporučuju, a i mi ga preporučujemo našim rodoljubima.

Roditeljima slijepaca. Naš dosadani pitomac bio je Čeh, kako mu se roditelji odselili u Češku, to je i on s roditeljima pošao. Uslijed toga tražimo novog pitomca uz veoma povoljne uvjete. Isti da je star 7—10 godina, tjelesno razvijen i za obuku sposoban. Poblize kod uredništva ovog lista. — Molimo sve naše prijatelje, da ovu vijest što većma razšire.

Slijepačka akademija u Irigu (Srijemu). Napredniji narodi žele imati višo glashbene škole za slijepce, u koliko ih već ne imaju. Prije nego li se je V. Haľy i objavio (1784.) imali smo mi svoju — slijepačku akademiju, što do danas ni jedan narod ne ima. Evo što piše gosp. Kuhač u svom djelu: Južno-slovenske popijevke, knjiga IV. str. 270. „Vrijedno je zahilježiti, da je

u našoj domovini bilo negda glasbenih ili pjesničkih škola, gdje se obučavahu mladi ljudi, a i stariji, osobito takvi, koji ne bijahu za poljski rad.“ Malo dalje veli: „Za gospodovanja Turaka biše ove škole ukinute ; nu jedna se ipak uzdrža do god. 1790. u Irigu u Srijemu. Tu školu, gdje obučavahu neki vrstni učitelji, uzdržavaše občina, a bijaše vrlo položena. Budući da među mnogim učenicima bijaše i slijepaca, prišli su irizkoj pjesničkoj školi krpicu „slijepačka akademija“.

Sljepački jezik (gegavački). Što i opet ni jedan narod ne može pokazati, mogu Hrvati i Srbi. Naši slijepci imaju i svoj jezik. Vidi o tom u „književnima pabircima“ u ovom svezku. — Tko će se usuditi utvrditi, da naši slijepci nijesu bili ipak u koječem napredniji od ostalih slijepaca! Svoju akademiju i svoj jezik imati nije šala. Onda bilo, — sad se spominjalo.

Prva obuka hrvatskog slijepca. Našli smo u „Napredku“ god. 1882. str. 295. da je g. Josip Cunić, učitelj markuševački (kraj Zagreba) podučavao kroz dvije godine slijepog dječaka. Gosp. Cunić opisuje ondje i svoj način obuke. Gledat ćemo spomenuti članak što skorije donijeti.

Uzgojni zavod za slijepce u Dalmaciji osnovat će se. Njegovo Veličanstvo podijelilo je provišeju sankeiju zakonskoj osnovi dalmatinskoga sabora o uzgojnim i obrazovnim zavodima za gluhonijemu i slijepu djecu.

Austrijsko ministarstvo nastave brine se sve više za slijepce i gluhonijeme. U zadnje doba izašla je „zakonska osnova odnoseća se na uzgojne zavode gluhonijemih i slijepih u Austriji.“ Osnovu ovu imaju razpraviti pojedini sabori, a imade u svem 8 §. Najznatniji je §. 3., koj zahtijeva, ako je gdje 12 slijepce ili gluh. djece za školu sposobne, a nije uzgoj. zavoda, da imade zemaljsko školsko vijeće poseban razred otvoriti. U njem ne smije biti više od 20 učenika. Ima li koja školska občina manje od 12 slijepce ili gluh. djece to se može više takovih občina sdružiti i urediti „razrede“. — Ima li gdje manje od 12 takovih učenika, to moraju pučku školu polaziti (§. 7.), a učitelj je dužan — uz nagradu — najmanje 4 sata na tjedan posebice slijepu ili gluh. djecu podučavati u čitanju i pisanju. Austrijski učitelji slijepaca nijesu baš osobito zadovoljni tom zakonskom osnovom.*) Mi bi od svoje strane preporučili, da se za Hrvate ili Srbe, te Slovence svakako osnuju uzgojni zavodi, pa ma i po jedan svagdje bio. Kranjska imade posebnu zakladu za svoje slijepce sa 30.000 for., a to bi lijepa pripomoć bila k osnutku uzgojnog zavoda za tamošnje slijepce. Nam je gornja zakonska osnova po čudi, a kamo sreće, da bar ovakovu i u Hrvatskoj i Slavonij imademo!

Buduća skupština austrijskih učitelja slijepaca biti će 1890. i to ili u Lincu ili u Beču.

Crtice iz Njemačke. Njemačka obiluje mnogima zavodima za slijepce. Grad Berlin ima svoju školu za svoje slijepce kao externat. Među svima zemljama iziće se ipak Saska, jer ona razmjerno najviše slijepaca godimice naobrazuje, imade najveću temeljnu glavnicu za obskrbu svojih slijepaca, a uz to je podignula blizu Dresdena — u Königswarthi — uzgojni zavod za slaboumne slijepce. To je u obće prvi zavod te ruke na svijetu.

*) Vidi u ovom svezku članak: „Prva skupština austrijskih učitelja slijepaca . . .“

— U Njemačkoj izlaze četiri lista i to: „Blindenfreund“ u Dürnu, „Rundscha“ u Brombergu, „Blindenheim“ u Berlinu i „Monatsbote“ u Hamburgu. Prvi je za okate, a uredjuje ga ravnatelj dürnskog provincijalnog uzgojnog zavoda W. Mecker, koj je ne davna odlikovan pruskim redom crvenoga orla IV. razreda i ruskim redom sv. Ane za svoje zasluge. Mi mu čestitamo! — Moramo reći, da je spomenuti gospodin i naš revni podupiratelj. — Drugi su listovi samo za slijepce, a „Blindenheim“ je i ilustrovan. Osim tih novina imadu Nijemci priličan broj knjiga za same slijepce i poučnog i zabavnog sadržaja.

— U toj se zemlji osobito podupiru slični zavodi. Članovima se davaju osobite polakšice, pa nije čudo, da imadu 28 uzgojnih zavoda u kojima je god. 1888. 2139 slijepaca bilo. Do 700 slijepaca pohađjalo je pučku školu.

— Mora se reći, da su njemački učitelji slijepaca osobito marljivi. Oni su dotjerali do toga, da svake treće godine drže kongrese. God. 1888. bio je u Kölnu, a god. 1891. biti će u Kielu. U Njemačkoj imade gospodjica — visokoga roda — koje priređuju ploče za tisak knjiga sa Braillovim slovima. Lagan je to posao, a plemenit. Bi li se to moglo i kod nas dogoditi!

Danska obučava svoje slijepce i u postolarstvu. Ondje se posebnim načinom brinu za slijepce. Osobito paze ondje na to, da se slijepac dovine do samoradinosti. Za tu svrhu imadu i posebno društvo. Mnogi i mnogi slijepac uči svoga sustradatelja, a imade i slučajeva, gdje su sami slijepci u kasnijoj dobi nastojali da izuče koj novi obrt. Najavi li se koj slijepac društvu da je voljan što nova naučiti ili u obće šta naučiti, društvo mu daje podporu. Slijepce ne nadzire u onim zavodima posebno osoblje kao drugdje, već od sata do sata zavodski učitelj. — Slijepce podučavaju na nedeljnim školama, a ima ih, koje oko sebe sakupe koj broj slijepaca, te ih podučavaju. Evo jednoga primjera iz života jedne slijepice: Neka je slijepica, učiteljica na nedeljnoj školi, po svom učeniku doznala, da mu majka veoma oskudno živi, te ode s njime do stana mu. Kad se je osvjedočila o siromaštvu, nagovorila je udovicu, da je ipak uz sve nećkanje primila od slijepice 10 krona. Jer sama nije imala više novaca, kupila je u svog trgovca robu na odplatu, a odavle ode u sljepački zavod, gdje je pripovijedala pitomcima o velikom siromaštvu one udovice. Ovi brže med sobom sakupili nešto novca, a slijepica ga odnese udovici, koja se je čudila toj dobroti svoje neznanke, a još k tomu slijepce.

U **Belgiji** napisao je Gregoir knjigu ob uzgoju slijepaca, koja se je veoma razširila i stekla hvalu. Da bi nam ju tko preveo!

Kongres francezkih učitelja slijepaca počeo je 5. kolovoza, a trajao 4 dana. Kongresu je prisustvovalo preko 150 članova, prem se je ukupno upisalo preko 300, a ne samo iz Francezke, već i iz Belgije, Danske, Englezke, Italije, Švajcarske, Nizozemske, sjeverno američanske zadružne države i Brazilije. Kongresu je prisustvovalo i mnogo slijepaca (vele do 100). Razpravne su tačke bile samo četiri, a za izvjestitelje izabrani su oni, čije je radnje odbor najbolje ocijenio, a bilo je tih radnja sijaset, što je na čast Francezom. Čitano je: 1. Koje su najunosnije ručne radnje za slijepce? — 2. U koliko se imade znanstvena obuka njegovati, gledeć na znanje učenikovo? — 3. Trebaju li slijepci posebne škole za svoju naobrazbu ili može li se to prepustiti pučkoj školi? — 4. Kako se imade njegovati slijepac u roditeljskom domu?

Kako se u francezkim zavodima najviše njeguje glasba, nije ni čudo da su učitelji za nju više zauzeti, no za ručni rad, pa je prema tomu i zaključak

na prvo pitanje izpao: da je malo unosnih ručnih radnja. Znanstvena pako obuka ima biti ista, kao i u inim školama, a da se ista pospješi, imale bi se osnovati i pripravne škole. (Svrha je pripravnoj školi ili pripravnomu zavodu: zapaštene slijepce dovesti do one duševne i tjelesne moći, koju imade svako videće dijete, kad stupi u školu.)

Na treću tačku zaključilo se, da su samo posebni zavodi najsgodniji i najbolji za slijepce.

Na 4. tačku zaključilo se opet, da se sa uputama Sizeraannovima, koja smo i mi već donesli,* (al na koje se nitko obazreo nije) imadu putem novina, knjiga i drugim sličnim načinima upoznati roditelji i učitelji.

Članovi kongresa imali su sgodu pregledati pariške i okolne sljepačke zavode, a i izložbu učila, koja je bila u „narodnom sljepačkom zavodu.“ Mnogi su članovi kongresa odlikovani, pa i zavodi, a grad Pariz dao je zadnju večer svečanu gostbu na čast članovima. U čast članovima bila je u večer prvoga dana i glasbena produkcija sljepačkoga shora „narodnoga zavoda“, koja da je izvrstna bila, te slušatelje i strukovnjake veoma zanjela.

Na izložbi učila bilo je mnogo stvari sgodno poredjenih, a i veoma zanimivih, a izložili su i strani zavodi i pojedine osobe. Kao osobitosti iztaći ćemo, da je neki slijepi stolar izložio blanjalo (Hobel), koje je ondje pravio i dovršio. Slijepi klesar Vidal izložio je lava i umirućeg jelena, pa je pred pohadjačima dovršivao svoje radnje. Bio je tu i termometar, barometar, pa i higrometar uredjen za slijepce, razni zemljovid, sprave za pisanje knjiga i svakovrstnih igračkaka. — U posebnom odjelu izložilo se je razno orudje i gradja za kefarstvo. U hospitalu „Quinze-Vingt“ bila su i dva biljara, udešena za slijepce.

Ovom sgodom odlikovano je i više učitelja slijepaca iz raznih država raznim naslovima, „Officier d' instruction publique“ (Dr. Armitage — London), te „Officiers d' academie“, pa i kolajnom.

Deseti američanski kongres. Kako „Blindenfreund“ javlja, bio je dne 10.—12. srpnja 1888. u Baltimoru deseti kongres američanskih učitelja slijepaca. Od 9 razprava iztiču se osobito dvije i to od Mr. Sivan-a: „Zamjećivanje licem (obrazom)“ i od Mr. Wood-a: „Njegovanje pameti“. Oba su izvještitelja slijepa. Mr. Sivan razpravljao je o eksistenciji 6 osjetila, a Mr. Wood digao je glas proti nazorima, da je slijepčeva moć pamtenja bolja, nego li u nas.

Crtime iz Švedske i Norveške. Slijepa Ana Vikerston osnovala je tiskaru, u kojoj se prave knjige reljefnim pismom za slijepce. Ona je već oko sto slijepaca nadijelila knjigama. U Upsali ustrojila je školu za slijepce djevojke, u kojoj obučava slijepa učiteljica.

Kraljevski sljepački zavod u Stockholmu imao je po izvještaju g. 1888. 62 pitomca, koje su podučavali: ravnatelj, 3 učitelja, učiteljica, 2 obrtne učiteljice, 4 obrtna učitelja, učitelj gombanja i učitelj glasbe. Obuka je razdijeljena u 6 razreda i 4 obrtna razdjela. Medju inima obrtima uči se stolarstvo, što se drugdje ne uči. Modelovati se uče i dječaci i djevojke. Knjižnica imade 57 raznih tiskanih knjiga u švedskom jeziku i to što Moonovima, što Braillovima slovima. — Gdje smo mi za Švedskom! —

* Vidi I. svezak strana 7.: „Osamnajst pravila za prvi uzgoj i obuku slijepih.“

Lijepi zapisi. U Englezkoj je umro grof C l e n c e t t e. Ostavio je Margaretskom sljepačkom zavodu u Rimu 4000 franaka, a u Bresciji M. T e b a l d i n i i ostavio sljepačkom zavodu u Genui 500.000 franaka.

Talijanski učitelji sljepaca zaključili su u svom kongresu u Padui, koj je bio u studenu god. 1888. medju inim i ovo: „Slijepci imaju takodjer biti obvezani na polazak škole. — Roditeljima slijepce djece imaju davati sljepački zavodi posebne upute, kako im je njegovati djecu u ranoj mladosti.

Poziv na predplatu „Slijepčevog prijatelja“,

koj će svim mogućim sredstvima nastojati, da se naši slijepci dovinu do što veće naobrazbe i samostalnosti. Kako je on jedini list svoje ruke na našem jugu, to će zastupati i interese svih sljepaca na slavenskom jugu. Prema tomu donošati će s veseljem članke i latinicom i ćirilicom, obziruć se na broj p. n. g. predplatnike i volju g. suradnika.

Cijena je označena na čelu lista. Djaci ga dobivaju u pol cijene. Djačka književna društva badava, ako zaštu.

P. n. g. predplatnicima. Tko bi želio imati Braillovu početnicu, neka se izvoli što prije obratiti na nas, da uzmog-nemo urediti količinu naklade. Knjižica će stojati 40 nvč., a biti će to prva knjiga (u hrvatsko-srbskom jeziku) za slijepce na slavenskom jugu. Knjiga će biti uvezana. Molimo za što brojnjiju prijavu.

Uredništvo „Slijepčevog prijatelja.“

Dopisnica uredništva.

Odgovor na pitanje: 1. Koj je najjeftiniji i najlaglji način dopisivanja odraslog, naobraženog sljepca? 2. Za koje bi se vrijeme mogao dobro naučiti pisati i bi li mogao pisano čitati?

1. Za sada je Kleinov aparat, kog je priudeso g. Alex. Mell, ravnatelj c. i kr. sljepačkog uzgojnog zavoda u Beču. Slova stoj 3 for. a kutiju Vam lako napravi i svaki stolar, po našem naputku. 2. Posve lako za nekoliko sati, ako je volje, a obrne li list, može i sam čitati. Osobite i velike pouke tu ne treba.

P. n. gospodu suradnike lijepo molimo da se malo strpe. Sve će doći malo po malo na red. Molimo samo što kraće i jezgrovitije. Preporučamo se i za dalnju podporu.

Izpravak.

U prvi svezak uvukle su se slijedeće veće pogriješke: Na strani 4., lik 2., slovo „a“ ne smije imati donju tačku. Prva naklada priloga imade iza abecede i jedan red brojaka, a onda tek dolazi poslovice. — Ima u I. svezku i manjih tiskarskih pogriješaka, pa molimo da nam za to p. n. g. čitaoci ne zamjere, jer je teško korekturu voditi izvan sjedišta tiskare.

SLIJEPČEV PRIJATELJ.

List za promicanje uzgoja, obuke i inih probitaka slijepaca.

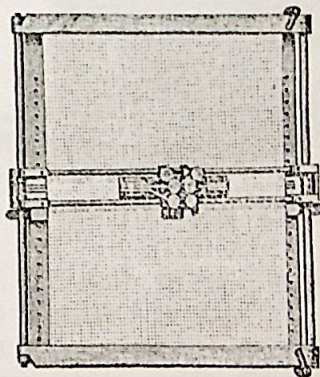
Izlazi četiri puta u godini u svezcima po poldrug arka. Cijena na godinu 1 for. Za vanjske države 1 for 20 nvč. Pojedinom svezku cijena 30 nvč.

Predplata se prima i na pol godino. U zamjenu se primaju časopisi i djela. Rukopisi i novci šalju se uredništvu — pošta Velika Gorica. Rukopisi se ne vraćaju. Oglasi se primaju prema dogovoru.

Rad pučkog učitelja proti širenju sljepoće.*)

(Čitao u XVIII. glavnoj skupštini hrvat. pedagog.-književnoga zbora dne 6. veljače 1890. Viuko Bek, učitelj bukevski i dopisujući član „Sbora“.)

Slavna skupštino! Mnogi Vas se je zaista začudio, ili kako no vele, razrogačio oči, kad je pročitao u našim novinama naslov današnjejoj mojoj razpravi. „Učitelj, pa da radi proti sljepoći! Šta taj hoće?“ Pomislio si je sigurno gdje tko. Bit će ih, koji su samo glavom mahнули i ramenima slegli. Nije ni čudo, jer želim ovime razpravljati pitanje, vost na račun moje ljubavi napram našim tužnim slijepcima, pa

Lik 13. Pisaća sprava (Sistem Beyerlenov.)

koje je kod nas sasvim novo. Po- lje, na koje stu- pam s ovom rad- njom, istom se je počelo obradljivati kod nas, pa mi s toga ne uzmite u zlo, ako ne budem svakomu od poštovane gos- pode slušatelja ugodio. Odbijte gdje koju manjka-

*) Kad smo si ustanovili program, ostavili smo tačku: „Rad proti sljepoći“ za kašnje. Kako se je uredniku nenadano pružila lijepa sгода, da već sada donese prilog prije spomenutoj tački programa, s toga uvršćujemo do- tičnu tačku u naš program. Mislimo pako, da se naši poštovani čitatelji ne će srditi, što smo ovim naš program razširili. Ovom sгодom primjećujemo, da smo dobili dozvolu od dra. Fuchsa u Beču, da smijemo njegovo nagradjeno djelo: „Die Ursachen und die Verhütung der Blindheit“ preraditi prema našim potre- bama. Donašati ćemo pako članke kako kada, a obradbu toga djela obećao nam je poznati neki naš strukovnjak. Ur.

ako sam tuj i tamo pogriješio, nije hotice, da svojim štidičnicima zlo učinim, jer mi to zaista ni želja nije, a još manje nakana.

Rad proti sljepoći nije malenkost, kako bi si tko u prvi mah mislio. Da se je opet kod nas tek u zadnje doba počelo govoriti o tom radu, nije nam zamjeriti, jer se je i kod najnaprednijih naroda počelo obraćati na „rad proti sljepoći“ tek prije koju godinu. Kod nas je prvi korak učinio g. Zoričić u svojoj statistici g. 1880., a za njim sa većom radnjom g. dr. Selak, gradski fizik u Koprivnici i to lani sa svojom radnjom u „Liječničkom vjestniku“ pod naslovom: „Prvi korak, da se umanji broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji“, neračunajući onaj neznatni svoj rad u knjigama: „Uzgoj slijepaca“ str. 10. članak: „Uzroci sljepoće i uztuk joj.“ g. 1888. i: „Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe“ članak: „Kako nam je pomoći slijepcima?“ g. 1889.

Što je sljepoća i kolika je ona težkoća, mislim da svaki od štovane gospode znade, pa mi nije potrebno da o tom duljim. To mi nije ovdje ni zadatak. Da je tu samo o sljepoći govor, još bi nekako bilo; ali se želim ovdje osvrnuti na njezin broj i proti tomu broju vojevati, jer je taj tolik, da svakog rodoljuba mora potaći na misao: „Zar se ne bi tomu ogromnomu broju slijepaca bar donekle moglo stati na put?“ Drugi napredniji narodi, koji imadu manji postotni broj slijepaca od nas, rade u novije vrijeme svim silama proti povećanju toga broja. Vrijeme je, da se i kod nas to pitanje što svestranije razpravi i narod poduči, da izbjegne toj teškoj bijedi. Bude li po tom manji broj slijepaca, bit će i s njihovom obukom i obskrbom puno laglje i jeftinije ćemo proći, nego dà s prekrštenim rukama gledamo, kako se ta težkoća godimice sve više i više množi.

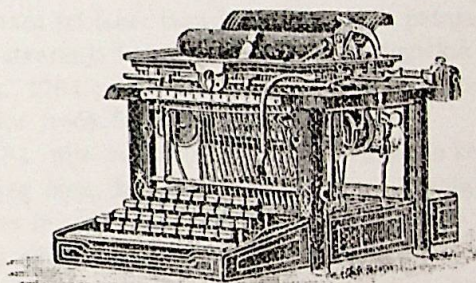
Da se pako tomu ogromnomu po nas postotku slijepaca doskočiti može, dokazom je, što je broj slijepaca od poroda veoma malen. Sa starijom dobom taj se broj i silno veća.

U današnje vrijeme mnogo se toga zahtijeva od pučkog učitelja, pa nije čudo, da evo i ja s jednim zahtjevom dolazim. Znadem pako vrlo dobro, da bi ovaki zahtjev prigrlili i ostali stališi, no i sam kao pučki učitelj obraćam se najprije na svoje drugove. Želja je moja, da bi se i ovom sgodom iztakli, da su i ovdje u ovom pitanju spremni pomoći bar savjetom i sborom, kad ne imaju novčanih prilika. Da nam je kesa prema dobroj volji, bilo bi lijepih i plemenitih zaklada na sve strane i za svaki slučaj, a ovako se moramo držati sgotlnih riječi. No i dobru riječ mudri ljudi ne zabacuju, nego ju svesrdice prihvaćaju. A u mnogom i mnogom slučaju

može dobra riječ, u horu rečena, više koristiti, nego hrpa blaga, a taki se baš slučaj često događa kod širenja sljepoće.

Po statističkim podacima g. 1880. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 2688 ili bolje reći 2721 slijepac, ako ubrojimo ovdje i gluho-nijeme, umobolne i slaboumne slijepce. Kaki su, taki su, ali su slijepci. Sam taj broj 2721 ne bi baš velik bio, kad ga ne bi prisposobili s ostalim zemljama i kad ne bi pazili, koji je to postotak. Po Zoričiću dolazi na 10.000 stanovnika 14.₃₀% ili bolje rekuć 14.₃₇, uzme li se za podlogu broj 2721, a ne 2688, kojega Zoričić uzima. Reći će tko, da ni broj 14 nije velik. Da, ali prisposobimo li naš postotni broj sa postotnim brojevima ostalih naroda i zemalja, ne malo ćemo se presenetiti. U cijeloj austro-ugarskoj monarkiji

mi smo svojim postotnim brojem prvi. Žalibože da je tako! Erdelj izkazuje 14.₉, a Saleburžka 14.₈. Dal-

Lik 14. Remingtonov stroj za brzopis.

macija je u tom sretnija od nas, jer izkazuje 11.₂% Najmanji postotni broj slijepaca nalazi se u u dol. Austriji sa 7.₅. Svrnemo li

se po cijeloj Evropi, naći ćemo se na drugom mjestu, jer jedina Finska izkazuje veći postotak i to 22.₁₆.

Od svih strana svijeta, vele, da je Afrika svojim brojem u tom prva, jer da tamo čak na svakih 100 stanovnika po jedan slijepac dodje, dok u Hrvatskoj i Slavoniji na 695 stanovnika tek jedan slijepac dolazi. U Dalmaciji pako na 896 stanovnika dolazi po jedan, a imade ukupno 531 slijepca. No uzmemo li obzir na pojedine dijelove naše domovine, naći ćemo još veći postotni broj. kao na primjer u kotaru županjskom, oriovačkom, u bivšoj podžupaniji djakovačkoj i osječkoj dolazi i preko trideset slijepaca na 10.000 stanovnika, dakle još veći broj nego u samoj Finskoj!

Iz ovih malih podataka uvidjet će svatko, da je krajnje vrijeme, da se i kod nas počne ozbiljno raditi proti sljepoći, a to tim više, jer se proti njoj u mnogoj sgodi s uspjehom raditi može. Da znademo udesiti svoj rad, moramo znati i uzroke sljepoće, pa

uklonivši uzroke, uklonili smo i posljedice. — No ipak imade i takih uzroka, protivu kojih pučki učitelj pravo reći ništa ne može učiniti.

Na množenje, ili kako u naslovu stoji, na širenje sljepoće djeluje i samo pleme.

1. Što se tiče **plemena**, moram spomenuti, da se kod nas sljepoća više pojavljuje, nego li kod drugih naroda. Uzmimo na primjer virovitičku županiju. Ondje je kvota Hrvata ili Srba 26.³² na 10.000 stanovnika, dok Nijemci izkazuju 11.³⁴, Mađjari 9.³⁰. Koji je tomu uzrok, valjalo bi potražiti, pa evo pučkomu učitelju takih krajeva dosta posla, da prouči tu osobitost i svoje zaključke štampom u kojim novinama objelodani. Zaista boli svakoga rodoljuba, kada vidi, da je naše pleme više izvrgnuto sljepoći. Pa kad je tomu tako, bit će ih, koji će sakupljene podatke marnog pučkog učitelja objeručke prihvatiti i njima se poslužiti u korist naroda.

Reći mi je, da i u Ugarskoj vidimo medju narodnostima veću kvotu slijepaca medju Hrvatima ili Srbima, nego recimo medju Magjarima i Nijemcima.

(Slijedi.)

Slijepac nekoć i danas.

Napisao Edgard Guilbeau, profesor povjesti u „narodnom zavodu“ za slijepce, nadzornik muzeja: „Valentin Haüy“ u Parisu.*)

Sljepoća je isto tako stara, kao i svijet. To posvjedočuje legenda, poezija i historija.

Čovječanstvo je dakle diljem tisuća i tisuća godina slušalo cvijel slijepaca. Ono je za njih imalo uzdisaja, imalo je suza, nu ti uzdisaji i te suze bijahu nemoćni, da im olakote jade, da izpale tu ranu uvijek otvorenu, uvijek razkopanu. Ah! Ono se je imalo boriti s tolikim raznovrstnim nevoljama, imalo je gušiti tolike obćenite bijede, da i uz najbolju volju nije moglo svemu u jedan mah doskočiti. Ono je hitalo k onomu, koji bijaše u najvećoj stisci; te, stupajući prisiljenom polaganošću, dade se na sve to veći boj proti dušmanskim silama, proti društvenim bolestima, proti prirodnim slabostima.

Bilo je doba, kadno robstvo pritiskivaše milijune razumnih stvorova, kadno se narodi bez počinka medju sobom klahu. Mogaše li u takovo doba sljepoća (unatoč svemu pustošenju, što ga uzro-

*) Guilbeau je slijep. Ur.

kovaše u suncem izgorjelim krajevima, te u predjelima dugotrajnih snijegova) svraćati na se pozornost onih, kojima bijaše svetiti krivice i tražiti lijekove? Briga za obstanak, borba za sigurnost, morahu ugušiti svako nastojanje u prilog sljepoći sve dotle, dok ne jenjaše ili ne prestadoše najokrutnija ugnjetavanja, najveće nevolje, najčešći jadi.

Kadno se čudoredna ideja razširi svijetom, kadno se prosvjeta razširi iztokom i zapadom, počеше se sve više i više pomaljati znaci umnoga probudjaja slijepaca i njihove društvene preobrazbe.

Bića, koja su lišena najpotrebitijeg osjetila, uvijek su u svojoj osebnoj psihologiji očutila (istinabog kadkada polagano) protuudarce revolucija, koje, preobrazujući malo po malo čovječanstvo, dovedoše ga postepeno do njegovog sadašnjeg razvoja. To i jest razlog, što povijest slijepaca, kao i sve druge povjesti, kao i obća povjest čovječanstva, obuhvaća tri faze: fazu legenda, težkih patuja, individualnih lutanja; fazu stvaranjâ i uporavljanjâ; fazu logičkih razvoja. Prva se svrši tek g. 1784.; druga trajaše od prilike jedno stoljeće; mi smo na početku treće faze.

Prije 1784. nije se moglo pabirčiti drugo, do kojeg imena slijepca i po kojeg čina, koji se ticaše slijepaca. Prvobitne bo povjesti bijahu malo ne nijeme u tom pogledu. Pa ipak je uvijek morao biti velik broj slijepaca, ako uzmemo na oko njihov sadašnji broj u Evropi oko 300.000, te u Africi, gdje u nekojim krajevima n. pr. u Sudanu lutaju četimice.

Tiresija, Homer, Demokrit Abderičanin pripadaju legendi, a ne povjesti. K tomu sljepoća ih je rek bi snašla već u starosti; a ljudi, koji su kao Žižka, Milton, Delisle, Augustin Thierry, Tommaseo izgubili vid, kad su već djelovali u javnom životu, kad je njihov talenat djelomice već bio razvijen, kad su svoj glas bili već na pola polučili, mogu biti od velikog biografskog interesa, a ne od historijskog, što se tiče umnog i društvenog razvoja slijepaca u svijetu. S toga ću govoriti samo o onim slijepcima, koji su u sljepoći i uzgajani bili, i koje smatramo rođenim slijepcima.

Da slijepci postignu svoj pravi razvoj i da se okoriste svojim posebnim sposobnostima, treba im, da živu usrijed ljudskih skupina, koje su uredjene i usavršene.

Na iztoku, u doba drugog razširenja grčke prosvjete, ter kasnije u doba cvijetanja arabske prosvjete, pojavīše se prva tri znamenita slijepca od poroda: teolog Didym Aleksandrijski (IV. stoljeće), pjesnici Bashar (u VII. stoljeću) i Abul ola Hamed Ben Soliman (u XI.).

Isto tako u iztoku pod kršćanskim dojmom bjehu zasnovani prvi dobrotvorni zavodi za slijepce. U IV. stoljeću ustroji Sv. Bazilij bolnicu u kapadocijskoj Cezareji, Sv. Limnej podigne u slijedećem stoljeću u Syru, u Siriji, neku vrst utočišta. Oko god. 630. bude u Jerusolimu ustrojen jedan „typhlocomius“.

Prvi dobrotvorni zavod za slijepce utemelji na zapadu početkom VII. stoljeća Sv. Bernardo, biskup manski. Nu ne bi reći, da je Bernardov primjer našao nasljedovatelja u njegovo doba. U ostalom, u Germana, tadašnjih gospodara Evrope, bijaše slabe sućuti za slijepce, za stvorove, koji su bezkorisni i kao vojnici i kao robovi. Pače vjerojatno je, da su ih zlostavljali, jer zakonom od g. 805. Karlo Veliki ustanovi stroge kazne za one, koji bi slijepce zlostavljali. Kasnije se dvor Karla VI. nasladjivaše gledajući, kako se u cirkusu više slijepaca bori sa svinjom, a žene se silno smijahu, kako se udarahu ti nesretnici, koji za neznatnu nagradu dolazahu na to čudnovato borilište.*)

U feudalno doba slijepci se udruživahu u korporacije poput radnika i djaka. Taj pokret poteče iz Francezke. Sv. Ljudevit dade oko g. 1260. statute i povlastice bratovštini koju zato, što u njoj bijaše do 300 slijepaca i sljepica, nazvaše „Les Quinze-Vingts“. Takove se bratovštine poustrajaše u Chartresu, Caenu, Châlonsu, Angersu, Meauxu, Turnayu, Padovi, Memmingenu, Frankfurtu, Hullu, a milosrdne ih duše obodravahu i podpomagahu.

Kad se je počela dizati umna snaga Evrope, po gdjejkoji slijepac od poroda dodje do obuke, i čim je obćenito znanje više raslo, tim bijaše veći broj onih, koji si prokrčiše put. U Italiji porodi XIV. vijek pjesnika Ledinija, a renesansa u Nizozemskoj profesora Nikazija de Malines, filozofa Fernanda de Bruges, glasbenika Broomana, učenjaka Hermana Correntiera. U XVII. stoljeću življaše u Francezkoj matematičar Commiers i marsejski pjesnik Mala-val; u Njemačkoj profesor Schönberg. U XVIII. stoljeću četiri Engleza: matematičar Saunderson, kemičar Moyses, glasbenik Stanley, pjesnik Blacklock; zatim Nijemac Wissenburg, tirolski kipar Kleinbaus, zanatlije Kennedi i Köperli. Nu ti pjesnici, ti glasbenici, ti matematičari, ti učenjaci, ti radnici bijahu iznimke, vanredni pojavi, a njihovim se životom, njihovim kadkada vanrednim djelima ne okoristiše njihova mnogobrojna braća u nesreći. Nikakov vez ne spajaše slijepce medjusobno.

*) U XV. stoljeću bilo je takova šta i u Mljetcima. Ur.

Da koja rodna ideja izadje na vidik, da se razvije, da se razširi, da proizvede sve svoje plodove, potrebna je neka nužda, koja ju imade izazvati, neko polje, shodno za njezino klijanje, koje će ju primiti, ter neki ženijalni podhvatnik, koji će ju posijati.

Kad osvane godina 1784., napredak, polučen za slijepce, bijaše jošte slab: još ne bješe svladali zaprjeke, koje im ne davahu ni odahnuti od svoje boli, a pomagala, kojim da se riješe svojeg neznanja, bijahu tek u zametku. Pa ipak se već u to doba počimaše osjećati potreba posebnih i savršenih sprava za tu vrst nevoljnika. Dapače i ta doba imadjaše predteču. Dva stoljeća prije bilo je u zapadnoj Evropi milosrdnih ljudi, (a medju njima i samih slijepaca) koji se brinjahu za slijepce.

Francesco Lucas u Španjolskoj (za Filipa II.) i Rampazzetto u Italiji god. 1575. prirediše za slijepce ogromna pismena na izdubljenu drvu, bilo osamljena, bilo u skupinama. Glasoviti slijepac Saunderson, profesor na cambridgeskom sveučilištu u Englezkoj, izumio je pločicu s drvenim klincima, da mogu računati i smišljati geometrijske operacije. Wiesenburg iz Manheima, u Njemačkoj, izmislio je za njihovu porabu jednostavne i jasne zemljovide. Učeni Bernouilli, Švicar, sretno pokuša obučavati neko dijete, lišeno očnjega vida.

Tek u Francezkoj, u toj zemlji, koja je toli divno položena u pravo središte Evrope; u Francezkoj, koje su stanovnici zauzeti i zaneseni za sve što je veliko, i kojih se dojmilju svi nesretnici; u Francezkoj, gdje se stiču sve razpršene aspiracije ljudi i odakle na sto strana u jedan mah rojem izlaze svi oslobodjaji emancipacije: tuj su metodički radili, dok nijesu slijepce podignuli.

Paris, to veliko moderno kušalište znanstvenih otkrića i filantropskih novotarija; Paris, koji je u srednjem vijeku ustrojio prvu sljepačku zadrugu; Paris, koji bude na slijepce stvorove upozoren glasovitim listom jednog od najodvažnijih enciklopedista; Paris, u kojem je nedavno duhovita markizica du Delfant sa svom dražešću držala salon, prem bijaše bez očnjeg vida: Paris primi preko Pireneja, Alpa, Jure, Rena i Manche glas o tudjim otkrićima, i na jednom budu promijenjena, povećana, razturena po svem svijetu, pošto ih je u svojim grudima izradio, i da tako rečem, oživio brat jednog od najdičnijih pariških učenjaka, jednostavan činovnik ministarstva vanjskih poslova, u kojeg bijaše sva uztrajnost izumioa. *Valentin Haüy*, koji, kao Sv. Vincencij de Paula, bijaše obdaren velikim umom i srcem.

Pod poticalom filozofijskoga duha, pod pobudom humanističkih tendencija tog stoljeća, sa svih strana nicalu novotarije, koje oplodjivahu: a b b é d e l' É p é e preobrazi život gluhonijemih; P i n e l kušaše, da izlijeći ludjake; znanost izlazeći iz svoje ličinke, pripravljase se, da promijeni svijet; Rousseauvljev Emil uvede u modu praktičnu obuku; filantropija bijaše u ustima i u srcima.

Valentin Haüy (čit. Aij), koji se rodi od ubogih roditelja g. 1745. u pikardijskom selu Saint-Just-les-Marais, bude besplatno podučavan od duhovnika premonstratenžana. Još za mlada podje u Paris da popuni svoje znanje, ter da razvije svoje sposobnosti.

Položaj slijepaca u društvu, njihova postojana podčinjnost, njihova kobna zavisnost od drugih ljudi, ah! i prečesto njihova patištenost, sve to smuti njegovu nježnu dušu.

Nekoga dana g. 1771. vidje on na nekom sajmu osam do deset slijepaca prosjaka, koji nošahu naočale, čudno omotani, proizvajajući nesuglasne zvukove na glasbalima, što ih držahu u rukama. Pred njihovim slijepim očima bijahu postavljeni listovi s notama. Taj ga prizor iznenadi, gane, razgnjevi. Nekoliko vremena za tim (kaže nam predaja) obdari na javnoj cesti uboga slijepca. Ovaj do časa povrati darovatelju škudu, misleći, da se je prevario. Taj pošteni čin prosjakov svrati njegovu pažnju na opipnu osjetljivost ljudi, lišenih vida. Valentin Haüy, ganut prizorom što ga je vidio na sajmu; iznenadjen neobičnim razvitkom, što ga može postići osjetilo postojano rabljeno: uze mozgati i razmišljati. Stade nastojati kako bi vid. nadomjestio opipom, izbrusio sluh i opip, ter time izvesti ono, što je za gluhonijeme učinio abbé de l' Épée, kojeg pouke on marljivo slušaše

Njegova, s početka tamna zamisao, doskora bude jasnijom, doskora dobije života.

Izraživalac se obavijesti o sredstvima, što su ih dotle upravljali inteligentni slijepci, koji su poput gdjice de Salignac i Lamoureuxa bili obdareni povoljnim prilikama. Ta sredstva htjede on uporabiti da olakša njihovu slabocu, da umanjí njihovu nemoć. On doznade, da su ljudi za to stvorove s razvijenim opipom izumili izdubljena i pupčasta pismena od drva i od ljepenke; da je neko dobrotvorno društvo baš u taj čas dalo za njih lijevati pismena od kovi; da su se nekoji slijepci naučili čitati pomoću grupisanja gumbašnica; da se Hassenfratz trudi, kako bi sastavio gusto crnilo, kojim bi mogli pisati. Izravnim i neizravnim putem doznade i za pokuse, na koje su se ljudi davali i na uspjehe, što su ih posti-

zavali. U Diderotovu je djelu čitao što je bio slijepac de Puiseaux, i što je bilo od Saundersona. Godine 1784. vidje Weissenburgovu učenicu gdjicu Paradies, slijepu pjevačicu iz Beča. Njegova se prvotna misao, kako bi unanjio strahote sljepoće, malo po malo razvije u duši Valentina Haüya.

Kad je njegova osnova bila dovoljno zrela, od razmišljanja predje on na pokuse. Prvi mu pokus bijaše ovaj:

Mjeseca lipuja 1784. uzme na vratima jedne od pariških crkava mladića od šestnajest godina, Lesneura, slijepca od poroda, koji življaše o javnoj milostinji. Prem bijaše sam bez imetka; bez ikakvih drugih sredstava za život, osim svoje čedne zaslužbe, što ju dobivaše kao prevodilac: učitelj dobrovoljac davaše svomu djaku osim umne hrane svaki dan onoliko, koliko je ovaj gubio s toga, što se je učio u vrijeme, kad bi bio inače prosjačio.

Valentin Haüy bijaše sretan u izboru svog predmeta za izkušanje. Lesneur bijaše sposoban za obuku, koja mu bješe toli iznenadno ponudjena. Napredovao je naglo tako, da je učitelj za nekoliko mjeseci svomu učeniku tako razvio opip, da ga je naučio čitati pomoću pomičnih pismena, i tako mogao predati svoj učevu način umnu kritičaru.

Vojvoda de La Rochefoucault-Liancourt u svom izvješću, što ga je u veljači 1785. podnio „akademiji znanosti“, čestita učitelju slijepaca, te ga osokoli. To bijaše i za nj i za obćinstvo potvrda o postignutim uspjesima.

Filantropsko društvo, ustrojeno god. 1780. pružaše podjore mnogim slijepim nesretnicima. Društvo nadje u Valentinu Haüyju dragocijena pomoćnika; a on, čedan učitelj, nadje u toj zadruzi, koja imadjaše medju svojim članovima grofa de Provence, vojvodu de Chartres, Neckera, Lafayettea, Baillya, podporu, bez koje bi sve njegovo nastojanje možda bilo izgubljeno za slijepce, bezkorisno za čovječanstvo.

Filantropsko društvo, ograničujući malo po malo svoju cijelj, koja bijaše s prvine neodredjena, povjeri Valentinu Haüyju slijepce, koje je ono podpomagalo, te bude za njih u siječnju 1785. ustrojena posebna škola, koja bijaše uzorom mnogobrojnim sličnim zavodima, što no se od tada razširiše svijetom.

Poznata lica: de Vergennes, de Villequier, Des Essarts, Mandat, Tassin de l'Étang pružiše Valentinu Haüyju svoju pomoć u upravi škole, koja bijaše u zametku. Dostora ju prenesoše iz ulice Coquil-lère u ulicu Notre-Dame des Victoires. U početku bijaše u njoj

dvanajest nutrnjih i vanjskih učenika, a taj broj naraste slijedeće godine na dvadeset i četiri, a četiri godine kasnije na petdeset.

Franceskim društvom posljednjih godina XVIII. stoljeća zavlada ozbiljnost i sentimentalnost. Ono je rado slušalo sve, što mu podražuje razmišlju; hlepilo je za smionim spekulacijama, te se je oduševljavalo novostima. Novotarija ga Valentina Haüya zanese. Obćinstvo uze pohadjati sljepačku školu, gdje je moglo prisustvovati dvim vježbama na tjedan, te postepeno pratiti preobrazbu slijepe djece. Glasbenik Gossec obučavaše te nesretnike u glasbi. Vjernici rado slušahu mise, što ih ta djeca pjevahu u crkvi sv. Eustahija. U njihovu se korist davahu koncerti i izložbe.

Djelo Valentina Haüya postade tako popularnim, da ga je nukalo na sve to veću volju. Ljudevit XVI. zaželi vidjeti novotara, a ovaj podje sa svojim pitomcima u Versailles. Kralj posjeti za božićnih blagdana 1786. slijepce, te obodri njihova učitelja. To bijaše velik dan i za njega i za njegove učenike. To bijaše službena posveta onog, što bjehu naučili u dvije godine, a sretno znamenje za njihov budući napredak.

(Slijedi.)

Ogled po Italiji.

Priobćio Franjo Gudl, učitelj šćitarjevački.

Prošle je godine obišao Italiju g. Ruppert, učitelj državnog sljepačkog zavoda u Monakovu (Bavarska), te svoje opažaje objelodanio u letošnjem „Blindenfreundu“. Iz tog opisa priobćujem ovdje najglavnije, da štovani čitatelji vide, kako je u susjednoj Italiji sa uzgojem slijepaca, gdje se izkazuje 10.16% slijepaca na 10.000 stanovnika. Dakle za 4.21% manje, no kod nas.

Padova ima najstariji talijanski sljepački zavod. Utemeljilo ga 1838., te je slavio 1888. svoju petdesetgodišnjicu. Zavod se nalazi u Via Massimo, ne daleko crkve sv. Antuna paduanskog. Sgrada je stara, a jedino je lijepa terasa. U vrtu je krugljana, koju pitomci rado rabe. Zavod broji sada 28 pitomaca i to same dječake. Radi pomanjkanja novčanih sredstava ne mogu se djevojčice primiti. Čitanke su romanskim pismom (latincim) pisane, piše se pako po Kleinu (bockasta slova.)* Na Braillevo kao da se pismo

*) Igle su u nekoj odaljenosti tako učvršćene u olovni bridnjak, da se cijelo slovo izbode jednim pritiskom. Ur.

slabo obazire. Zanimivo je, što se ovdje rabi Kleinov pisaci aparat, proti kojemu su mnogi sjevero-njemački učitelji, te koj se rabi i u Bavarskoj i u Austriji.

Ručni rad je: priugotavljanje košara, košarica za cvijeće, prostirača i stolaca. Glasbena je obuka u pjevanju, orguljanju i glasoviranju. Sva ina glasbala, iste gusle, ne imaju mjesta, da ne bi slijepac postao glasbeni prosjak. Nastoje bo, da se slijepac uzdržaje ručnim radom.

Sljepački zavod u **Bolonji** nalazi se u Via Castiglione 71, u prostranoj sgradi negdašnjega samostana sa zračnim prostorijama.

Zavod je otvoren g. 1881., te broji danas 23 pitomca, 8—18 godina starih. Dječački odjel ima 20 polaznika, a djevojački 3, te je prije nekoliko mjesecih otvoren. Djevojke je podučavala neka učiteljica iz južnog Tirola. Čitanke su i latinskima i Brailleovim slovima. Piše se Brailleovim slovima na pariškom aparatu. Za one, koji se u ta slova ne razumiju, pišu olovkom, slično Guldbergovu sistemu.*)

Glasbena obuka obziže glasbenu teoriju, nauku o harmoniji i kontrapunktu, zatim orguljanje, glasoviranje i udešavanje glasovira (Klavierstimmen). Kajde se uče po Brailleovom sustavu. Pitomci čitaju i pišu kajde, pa se po njima vježbaju. Ima tu 8 glasovira, svaki u posebnoj sobi. Neki je pitomac baš orguljao, i to veoma dobro, ne samo velikom vještinom, nego i u religioznom, baš pravom crkvenom duhu, dočim se u Padovi svira više onako po talijanski. Ravnatelj zavoda izjavio se je, da teže dovesti svoje pitomce do pravih glasbenih umjetnika, a ne do mendicanta, t. j. do glasbenih prosjaka. Osam se pitomaca samo glasbom bavi, a ostali uče glasbu i ručni rad. Tri bivša pitomca imadu lijepu zasluzbu kao popravljajući glasovira.

Ručni rad kao da se ograničuje na priredjivanje prostirača, koji se dobro prodaju. Zavodska je imovina 225.000 lira (lira = 45·5 nvč. naše vrijednosti). Neki pitomci plaćaju cijelu obskrbninu, koja iznosi 360 lira, drugi opet samo neki dio, nu najviše ih je, koji ništa ne plaćaju, jer su siromaci, pa ne mogu plaćati. Zavodom upravlja odbor. Djeca su lijepo odjevena i to uniformirana (crno odijelo crvenim obrubom). Ploča u predvorju sjeća na posjet kraljice Margarete u svibnju 1888.

*) Izum Danca. U limenim pločicama izrezana su pisaca pismena, pa se po izrezcima olovkom piše. Do sgođe gledat ćemo donijeti sliku takova aparata. Ur.

Sljepački zavod u **Fiorenci** (Istituto Vittorio Emanuele per la educazione dei fanciulli ciechi) jest u Strada della Colonna br. 2. Sgrada je lijepa, zračna i čista. Zavod je imao 31 pitomca i to 17 dječaka i 14 djevojčica. Obuka se dijeli na elementarnu obuku, ručni rad, te teoretičnu i praktičnu glasbenu obuku. Elementarna obuka obuhvaća, osim čitanja i pisanja po Brailleu i pisanje sa olovkom, sve predmete, koji se po vladinom propisu uče u prva četiri razreda početnih škola.

Osobito sposobni i umni pitomci uče i više znanstvene predmete. Dječake su ručne radnje: sgotavljanje košarica i trstenih stolaca, a dobro se prodaju. Djevojačke su radnje: pletenje, vezenje, kačkanje i tkanje vrpaca. Prodja je ovdje slabija. Glasbena obuka kreće se oko pjevanja, glasoviranja i guslanja, a rabe i violončel i frulu. Pitomci se uče ili samo glasbu ili samo ručni rad. Glasbenoj je obuci određeno po 4--5 sati na dan. Spolovi su odijeljeni. Djevojke rukovode redovnice (duvne). Jedino se u ovom zavodu uči modelovanje, pa i djevojke uče, a izradjuju se lijepe stvari.

Upravu rukovodi odbor. Godišnja obskrbnina na glavu iznosi 500 lira, kod osobitih slučajeva može se i sniziti. Posve siromašni florentinci ili od obitelji onijuh, koji najmanje 10 godina u onoj pokrajini žive, primaju se u zavod bezplatno. Zavod ima veoma lijep vrt, utemeljen je g. 1864.

Sljepački zavod u **Rimu** nalazi se u nekadanjem samostanu San Alessio e Bonifazio. To je lijepa sgrada sa veoma lijepim dvorištem i vrtom. Sa terase otvara se krasan vidik na Campagnu i Sabinske vrhove, a s vrta na Tiber i grad. Zavod je utemeljilo g. 1868. neko dobrotvorno društvo pod pokroviteljstvom pape Pija IX. Pokrajina i občina rimska pridonášaju svoj prinos za uzdržavanje zavoda.

Siromašni slijepci uzimlju se bezplatno, neki plaćaju cijelu obskrbninu, a neki na pol. Primaju se i djeca odličnijih obitelji, koja dobivaju posebnu naobrazbu. Zavod je svakomu pristupan prve nedelje svakog mjeseca. Upravu vodi odbor, komu je za sada počastnim predsjednikom knez Piombino. Zavod je imao 74 pitomca, 50 dječaka i 24 djevojčice. Spolovi su odijeljeni. Dječake nadziru redovnici laici, a djevojke pako nadziru duvne.

Čita se i piše po Brailleu, a piše se i olovkom, kako je prije spomenuto. Učila je priličan broj. Glasbena se obuka proteže na sva moguća glashala. Svake je prve nedelje u mjesecu

javni koncerat. Kajde se uče po Brailieu.¹⁾ Dječaćke su radnje: pilenje pilicom (Laubsägearbeiten), priredjivanje krunica²⁾ (čislâ, patrice) (koje kao devotionalie sam sv. otac papa blagoslivlje, a množina ih se prodaje), tiskanje reljev-knjiga i knjigovežarstvo. Djevojke pletu i kačkaju.

U Rimu je jošte i Ospitio Margherita de Savoia za siromašne slijepce obojeg spola, pod pokroviteljstvom kraljice Margarete. Uprava je povjerena milosrdnicam sv. Vinka Paulskog. To je asil. U Rimu su dakle 2 zavoda.

Napulj ima dva sljepaćka zavoda. Jedan se nalazi u Riviera di Chiaja i imao je 180 slijepaca; malenih, odraslih i staraca. Glasba se najvećma njeguje i to dobrim uspjehom.

Orkestar je izvrstan, a ima 40 osoba. Brailleove kajde dobro poznaju. Imade 15 učitelja glasbe. Ručni se rad takodjer njeguje i to košaračtvo i pletenje prostirača.

Drugi sljepaćki zavod nalazi se u Via di Roma, na trgu Danteovu (Piazza Dante). Zavod se zove „Principe di Napoli“ a osnovao ga g. 1873. Dominik Martuscelli za mlade slijepce obojeg spola. Pitomaca je imao 75, i to 41 muš. i 34 žen. Tomu je zavodu zadaća: slijepu mladenčad besplatno poučavati u prikladnim rukotvorinama, te u znanosti i glasbi. Čita i piše se po sustavu Brailleovu. U prometu se rabi i ovdje pismo s olovkom. Zemljovidi se u samom zavodu tiskaju. Napredak je u glasbi izvrstan. I tu se uči glasba po Brailleovim kajdama. Zavod ima 9 učitelja za glasbu. Nu i istom ručnom radu posvećuje se osobiti mar, prem se većina pitomaca posvetila glasbi. Rade se košarice, prostirači, persienne, podloge iz bijelih i bojadisanih drvenih prutića, tokarske radnje (obručici za ubruse, tintenjače, okviri itd.), postolarske radnje itd. Drugi zabavljaju se tiskanjem znanstvenih i muzikalnih djela za slijepce, nekoji opet knjigovežarstvom. Djevojke pako pletu, vezu, kačkaju, pa prave i veoma fine čipke razne širine. Kako se vidi, uči se ovdje obilje ručnog rada.

Uz zavod je i radionica, u kojoj iz zavoda odpušteni svoj obrt tjerati mogu. Ako pomislimo, da je taj zavod netom utemeljen, to se Martuscelliu mora priznati svaka čast. Martuscelli

¹⁾ Od samih tačaka. Želimo i takov prilog dati svomu listu, ako nam gg. predplatnici svojim brojem priskoče u pomoć. Ur.

²⁾ Ove se radnje nigdje drugdje ne uče. Naš se je pitomac učio čisla praviti, pa nekoliko njih i napravio. Ur.

je onaj muž, koj je u Talijanskoj podigao glas i neumorno radio ob osnutku pripravnih zavoda. U rujnu g. 1886. otvorio je prvi pripravni zavod u Italiji, ili kako on veli: Giardino d' infanzia — zabaviš'ce. — Martuscelliev se zavod u svakom pogledu najugodnije dojmlje čovjeka.

Sljepački zavod u **Genui** leži na trgu Piazza di San Bartolomeo degli Armeni. Taj zavod je g. 1868. osnovan po čovjekoljubnom gradjaninu Davidu Chiossoneu. Mramorno mu se poprsje nalazi u zavodu za vječnu uspomenu. Zavod je imao 40 pitomaca, 23 dječaka i 17 djevojčica. Prije malo vremena dobio je zavod neku ostavštinu od 300.000 lira, te se već zavodna sgrada razširuje.*) Spolovi su razdijeljeni.

Sve su čitanke tačkaste (Braille). Piše se po Brailleu, pa je isto tako u porabi i to li spomenuto pismo s olovkom. Glasbena obuka proteže se po najglavnije na glasoviranje, orguljanje i udešavanje glasovira. I mali je tu orkestar. Dječaci pletu vrbove košare, trstene stolce, palice za čišćenje pokućstva, t. j. kojima se prah izbija, metle i tku sagove iz kokosa. Djevojčice pak kačkaju, pletu i vezu.

Sljepački zavod u **Turinu** nalazi se u ulici „Via Nizza.“ Osnovalo ga 24. svibnja 1877. neko dobrotvorno društvo, komu je bio pokroviteljem sad već pokojni vojvoda od Aosta. Utemeljiteljinim članom društva može svatko postati, tko dađe u korist zavoda 1000 lira ili osjegura godišnju rentu od 50 lira. Pravim je pako članom onaj, koj dađe 100 lira ili osjegura odgovarajuću rentu od 5 lira. Imena su utemeljitelja u preddvorju na mramornoj ploči uklesana. Zavod je imao 57 pitomaca, 32 dječaka i 25 djevojčica. Učila imade u obilju. Piše se olovkom i Brailleovim slovima. Bez svake potrebe trudi se neki tamošnji učitelj, da svoj vlastiti tačkarski sustav izvede (a la Braille). Glasbena se obuka podučava na glasoviru orguljama, violončelu i fruli. Svaki pitomac ima dnevice najmanje 2 sata za vježbanje. Brailleov sustav kajda svakomu je pitomcu poznat. Čudnovato je, što su ovdje i djevojčice vješte fruli.

Djevojačke su radnje veoma lijepe. One pletu, kačkaju i šivaju. Dječaci priugotavljaju prostirače i sagove od kokosa i tku rouleane iz drvenih prutića, koji imadu dobru prodju.

Kao znamenitost ne samo za grad Turin, već i za cijelu Italiju, spomenuti ću još nešto.

*) Mi sino u drugom svezku javili, da je neki Tebaldini ostavio 500.000 franaka. Ur.

Gulielmo Jervis, čuvar tamošnjeg kr. obrtnog muzeja, sastavio je i muzej učila za slijepce. Tu su zastupani: Paris, Švedska, Holandija, Danska, Englezka i mnogi iztočni narodi. Ima tu knjiga ti-kanih i po Moonovom sistemu. Njemački zavodi, koji na tom polju odlično rade, veoma su slabo zastupani; jedino se iztiče Pablasek iz Beča sa svojim aparatom za bockasto pismo i sa nekoliko ženskih radnja.

Što je i koliko je vrijedan takov muzej, ne mogu sada ovdje razpravljati. Svaka skoro država nastoji osnovati si takove muzeje, pa je na takovima zastupana i naša domovina radnjama g. urednika, koj takodjer slaže za nas takov muzej. U Parisu, Londonu, Berlinu, Lausanni, Kopenhagenu, Petrogradu, Beču, pa čak i u Bostonu (Amerika) naći ih je, a u najnovije vrijeme i u Turinu.*)

Sljepački zavod u Milanu prima djecu obojeg spola. Uzimlju se uboga djeca bezplatno, ne sama grada Milana, nego i njegove bližnje okolice. Za obskrbu slijepce djece imućnijih roditelja plaća se godimice 500 lira. Siromašni slijepci, izvan Milana rodjeni, primaju se uz 350 lira u zavod. To valja i za one slijepce, koji uživaju podporu privatnih dobročinitelja, občina i pokrajina. Slijepci se primaju u zavod samo između 8—18 godine.

Znanstvena se obuka dijeli u dva tečaja. Dolnji tečaj ima 4 godišta. Taj imade 2 razreda sa 2 učitelja. Obučava se u: vjeronauku, čitanju, pisanju sa olovkom i sa tačkama, talijanskom jeziku, računstvu, ponešto iz zemljopisa, domaće povjesti i naravoslovlju. Svi učenici toga tečaja uče pjevanje, začimlju glasovirati, a u trećoj godini uči svaki po volji i sposobnosti koje drugo glasbalo. Tek se sada započimlju učiti kajde. Koji pitomci pokažu osobitu darovitost za glasbu i ostale predmete nižeg tečaja, pripuščaju se u viši tečaj. Ostali se obučavaju u ručnom radu.

Viši je tečaj takodjer sa četiri godišta, a 2 razreda. Okrom opetovanja, u nižem tečaju stečenog znanja, uči se: sastavoslovlje, mjerstvo, fizika, prirodopis, francezki jezik i pisanje po Foucaultu. Glasbena obuka obuhvaća: glasoviranje, orguljanje ili drugo koje glasbalo, harmoniju, skladnju, pak udešavanje glasovira. U koliko se njeguje glasba, dokazuje činjenica, što u zavodu obučavaju 15 učitelja glasbe (među ovima 2 slijepa). Za glasoviranje ima 27

*) Među urednikovim radnjama nalazi se i ona g. dra. Nika Selaka: „Prvi korak da se umanjí broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji.“ Mi smo spremni svakomu na uslugu, tko bi hotio što poslati u takove muzeje. Primaju se pako sve stvari, koje se tiču slijepaca. Ur.

glasovira. Orkestar ima 30 osoba. Svaki se učenik danonice vježba u glasbi najmanje 2—3 sata.

Milanski je sljepački zavod u Italiji najveći, a za paduanskim najstariji. Utemeljen je god. 1840. po M. Barozziu, te imade imovine više od 3 milijuna lira, po najvećma darova privatnih dobročinitelja. Zavod je imao 124 pitomca, među kojima je bilo 54 djevojčice. Milanski zavod može svoje pitomce slati i na selo, jer je prije nekoliko godina dobio krasnu kuću po nekoj bogatoj milanskoj gospodji u blizini Komskog jezera. Kuća je tako prostrana i udobna, da se može u nju 70 pitomaca smjestiti. S tim zavodom spojen je i asil „Mondolfo.“ Taj asil osnovao je g. 1872. grof Mondolfo, a zadaća mu je, da prima takove slijepce obojeg spola, koji su izstupili iz zavoda, a ne mogu biti sami za sebe. Takovi se imadu izkazati da nijesu prekoračili 30 godinu, da su u zavodu, a i poslije bili valjanog ponašanja i marljivi. Ne mogu se pako primiti oni slijepci, koji se kao prosjaci ili pako kao glasbenici potučaju. Sa milanskim zavodom spojena je radionica „Laboratorio esterno dei ciechi adulti“, gdje mogu i slijepci obojeg spola tjerati svoj izučeni obrt. Takovi dobiju svoje dnevnice, koje im se koncem tjedna izplaćuju po vrijednosti i valjanosti izradjenih predmeta: za mužke po liru, a 80 centesima za ženske radnike. Od radionice udaljeniji radnici uživaju tu pogodnost, što mogu uz primjernu odštetu dobivati u radionici i hranu. Koji pak kod kuće, kod svoje obitelji rade, mogu dobiti materijal iz radionice uz stanovitu umjerenu cijenu, te su vlastni svoje proizvode sami prodati ili ih prodati radionici uz medjusobnu pogodbu. Takovi onda dobiju od ravnateljstva pogodjenu svotu. Da se skladište ne prenatrpa, to se roba izloži i prodaje poput sajamske robe.

Kako se iz svega vidi, to je milanski zavod najbolji i tako rekuć najpodpuniji, jer on ima i uzgojni i obskrbni zavod, a uz to i radionicu. Svakako je pripravn i razred spojen sa uzgojnim zavodom.

Izuzev zavod milanski i padovanski, svi su ostali novije dobe. Ako se uzme u obzir dosta štedljiva dotacija većine tih zavoda, koji zavise više ili manje od privatnih dobrotvora, te neznatne novčane pripomoći, što ih nekoji primaju od občina i pokrajina, — to se zaista diviti moramo velikom napredku i uspjehu njihovu.

Osobito se bajni uspjesi postizavaju u muzici, nu učenici se u glasbi vježbaju 2—4 sata na dan, što u Njemačkoj nije. I u ručnom se radu svojski napreduje, koj se i u Italiji sve više cijeni.

U ovima se zavodima njeguje i takov ručni rad, koj se drugdje malo ili nimalo ne njeguje, što dokazuje, da talijanski učitelji slijepaca znadu samostalno misliti i da svom ozbiljnošću prosudjuju i svaćaju svoje zvanje.

Učila ne manjkaju u nijednom zavodu. Veći dio zavoda imade svoje vlastite tiskare. Mnogo sam vidio knjiga u pr. o sveobćoj povjesti, geometriji, slovnici itd. kakovih ni sami Nijemci ne imaju.

U Italiji izlaze dva časopisa, koji promiču interese slijepaca. Jednomu je naslov: „Il mentore dei Ciechi“ (Učitelj slijepaca), tiska se Brailleovim slovima. Drugi je: „L' Amico dei Ciechi“ (Slijepčev prijatelj), a list je to za videće. Po primjeru Njemačke drže se i učiteljske skupštine. Prva je bila g. 1883. u Firenci, druga g. 1888. u Padovi. Buduća će pak biti g. 1891. u Napulju.

Praktična uputa.

Ako je dijete od poroda slijepo.

(Nastavak.)

Jesmo li u prvoj godini brižno uzgajali slijepca, biti će nam daljni rad sve laglji.

Kao kod ine djece, tako i kod slijepaca u ovo doba prevladjuje tjelesni uzgoj. Prva nam je s toga zadaća paziti i upotrijebiti sva ona sredstva, kojima se pospješuje tjelesni razvitak djeteta. S tog razloga obratiti ćemo osobitu pažnju na hodanje i na ručni rad.

Sva djeca ne prohode u prvoj godini. Za takove valja ona uputa u II. svezku str. 34. Do navršene treće godine svako će nam dijete dobro već hodati, izuzam, da mu nije tjelesnom razvitku naškodila odulja kakova bolest. Zahvati li slijepca kakova odulja bolest, ne smijemo se žuriti sa tjelesnim uzgojem, da u što kraćem vremenu dovršimo ono, što bi već morali bili učiniti, jer svako preterećenje škodi. U tom slučaju postupajmo lagano, ali sigurno.

Po sobama, hodniku i kuhinji neka slijepac sam hoda. I po dvorištu neka sam hoda, trči i skače, ali pod pazkom starijeg, osobito ako je dvorište veliko. Da ga naučimo po sobama hodati, moramo ga upoznati sa namještajem, vratima, pa i s kvačom na vratima i to sve najprije u jednoj sobi. Kad bi slijepca upoznali sa jednom sobom, prešli bi redomice na ostale prostorije.

Postupak bi slijedeći bio:

Uzmimo slijepca za jednu ruku, a drugu neka pruži strance. Obidjimo okolo sobu tako, da se, recimo, lijevom rukom tiče zida i svijuh predmeta. Počmimo kod vrata od praznog zida i recimo mu: „Tu su vrata, a to je zid.“ Krenimo dalje do prvog predmeta, koj bi bio, recimo, ormar. Reći ćemo: „To je ormar“, ali ga slijepac mora sada svega opipati. Kad ga je slijepac opipao po duljini i širini, dignimo ga, da ga opipa i po visini. Kad smo svršili, krenut ćemo k mjestu, odakle smo i došli i to ne uz zid, već ravno, rekav: „Idemo k vratima“. — „Idemo ravno k ormaru.“ — „Idemo ravno k vratima.“ To se nekoliko put zajedno obavi, a onda mu se veli: „Hodi ravno k ormaru!“ — „Dodji k vratima!“ — Ne bi li slijepac pogodio, postavimo ga kod vrata, podjimo k ormaru i zovnimo ga: „Hodi k ormaru!“ — Ostavimo ga kod ormara, pa krenimo k vratima i zazovimo ga: „Dodji k vratima!“ To se tako dugo opetuje, dok si dijete ne zapamti pravac i samo ne pogodi.

Da ta vježba djetetu ne dosadi, možemo ju spojiti sa kojom drugom. N. pr. kad hoda, neka jedan put digne lijevu ruku i tako hoda. Drugi put recimo desnu ruku. Kašnje obadvije. To se opet može opetovati tako, da spruži ruke naprijed, strance ili natrag i to sad jednu, sad drugu ili obje zajedno. Može se urediti, da hoda i rukama pljeska. Ovakove vježbe možemo još bolje popuniti i na ovaj način: Dijete stoji kraj ormara. Metnimo kraj njega na pod kakovu stvar ali tako, da čuje kamo smo dotični predmet metnuli i neka ga digne i ponese k vratima. Kod vrata se opet može isto takova šta učiniti. Predmet pako može sad jednom, sad drugom rukom nositi, pa i objema, osobito ako je teži.

Na ovaj način vježbamo mu cijelo tijelo, a u zadnjem slučaju i sluh.

Kod ovih vježaba moramo osobito paziti, da dijete ravno hoda, a da noge ni odviše ne diže, ni po podu šuće. Ako šta nosi, da dotično preveć ne digne ili opet da ne spusti. Da nam dijete znade što je postrance, gore, naprijed ili natrag, moramo mu sami ruku u dotični položaj dići i reći, da tako drži, rekav mu ime tog položaja. Kad se je slijepcu prignuti, moramo ga uputiti, kako će se prignuti. Uputiti ćemo ga tako, ako mu sami noge skućimo, tijelo prignemo i opet pridignemo. Ako mu je što po podu tražiti, spružit ćemo mu ruku i prste, pa njima lagano šukati po podu.

Ako bi u dotičnoj sobi bio još koj ormar, uputiti ćemo ga, da je to, recimo, mali ili veliki ormar ili opet široki ili uzki.

Sa gornjom vježbom ne treba nam se nagliti, a što je glavno, moramo imati veliku uztrpljivost. Recimo, da nas slijepac

svojim neznanjem razsrdi, prestanimo radje odma svaku obuku, i nastavimo ju onda, kad smo se posve umirili. U srditosti se još većma slijepac smete, jer se preplaši oštre riječi i sve će nam naopako ići.

Kad smo gornju vježbu dovršili sa prvom stvarju, predjimo na drugu, bližnju. Recimo da je ta stvar kakov stolić, sandučić ili drugo. Sad ćemo ga učiti hodati od stolića do vrata i obratno. Za tim od stolića do ormara i obratno. Kašnje od stolića do ormara, odavle do vrata i obratno. Čim kojim novim predmetom želimo upoznati slijepca, prvi je put k prvotnom izhodištu, t. j. k onoj tački, odakle smo počeli i natrag. Za tim k najbližemu poznatomu predmetu i natrag. Iza ovog od novog poznatog predmeta k drugomu poznatomu predmetu i natrag itd.

Glavno je, da si slijepac sve smjerove zapamti, pa da kašnje od bud kojeg predmeta ostale predmete može naći.

Ako bi u pravcu od novog predmeta k prvobitnoj izhodištnoj tački — k vratima — na putu bio stol, to se taj i sličan pravac izпусти za sada i preduzme onda, kad dijete znade gdje je stol.

Kad smo obišli sve predmete okolo sobe uz stijenu, onda ćemo uzeti onaj predmet, koj je u srijedi sobe, a to je obično stol i stolci. Od stola mora dijete pogoditi k svakomu predmetu kao i natrag. Nu događja je više puta da stolci oko stola nijesu uvijek u redu, zato mora slijepac spružiti lijevu ruku nešto pred čelom, kad k stolu polazi, da se u tom slučaju o stolac ne udari.

Kako smo u jednoj sobi postupali, tako se postupa i u drugoj, tako i u svim inim prostorijama. Kad smo slijepca upoznali i sa drugom sobom, pa ga dobro upoznali i sa vratima, kroz koja se je unišlo iz prve, poznate mu već sobe, onda ćemo ga vježbati, da iz jedne sobe udje u drugu. Kašnje pako da od ormara iz jedne sobe, podje k stolu ili k drugom kojem predmetu druge sobe. Ako je ključanica na vratima nizka, uputimo ga gdje mora primiti i kako će otvoriti, da si sam vrata otvori i zatvori. Ova se vježba dakako tek onda može uzeti, kad je dijete dosta veliko, pa može dohvatiti kvaku.

Kad smo svršili sve sobe ili barem one, u kojima se dijete uvijek ili najčešće nalazi, preći ćemo u hodnik, nije li kuhinja bliža. Iz hodnika ima pogoditi u sobu ili u kuhinju ili drugamo u koje poznato mjesto. Vježbe su iste, kao i prije.

Dodjemo li gdje do stuba, upoznati ćemo ga i s njima, al dvojim, da će se malo dijete naučiti samo po njima hodati kako

treba, već četverce, pa i naš slijepac smije tako, samo mu moramo pokazati, kako će ruke i noge metati. Jesu li stube velike, visoke, bolje je tu vježbu za sada posve izpustiti. Gdje su dvije, tri stube još nekako, ali gdje ih je više, pa još moguće u naokrug uredjene, moglo bi biti zlo i naopako. — Moramo li ove vježbe preduzimati zimom, kad se peć loži, svakako ćemo i moramo upozoriti dijete, da se čuva peći, da se ne opeče. Tako ga isto valja upozoriti i na ognjište, štednjak u kuhinji.

Sve se ove vježbe ne dadu točno opredijeliti za stanovito vrijeme, nu u razdobju do navršene treće godine dadu se provesti. Ne smijemo se pako i odviše žuriti, a niti opet od maloga djeteta zahtijevati, da sve točno upamti, kao nas koji. Najglavnija je svrha tim vježbama, da se slijepac uputi na što veću samostalnost, te da mu se tjelesni razvoj, pa donekle i duševni, što većma pospješi. I opet mi je reći, da pazimo na pravilno držanje tijela, i na shodno kretanje.

Niti u ovoj dobi ne smijemo zaboraviti na čistoću tijela, a osobito na obavljanje naravne potreboće, jer ćemo kašnje imati sto muka i neprilika. Da i hrana mora biti zdrava, a odijelo primjereno, samo se po sebi razumijeva. I slijepac neka se u ovoj dobi priučava sve malo po malo sam hraniti. Za prvu vježbu najbolja je šnitica kruha. Kašnje neka iz tanjura jede krute stvari, a neka ih prstima grabi. Za ovu bi vježbu najbolje bile krute, ne prevruće stvari. Iza ovog mogli bi ga učiti žličicom jesti. U svakoj ovoj sgodu moramo mu ruku i prste ravnati i prirediti, kako je već potrebno. Ako slijepac gdješto i razlije, dijete je, nije mu zamjeriti, kad se takova šta i odraslijima dogoditi može. Isto tako neka se slijepac u ovoj dobi nauči iz čaše i sam piti. Najbolja je rapava, regasta i to lagana čašica, da laglje držati može. I tu ga moramo naučiti kako će čašu primiti, k ustima prinesti i iz nje piti.

Naročito ćemo iztaknuti, da je životno osjetilo kod slijepaca veoma razvijeno, te po tom jače osjećaju zimu ili toplinu. S toga ga ipak ne smijemo razmaziti, nego baš nastojati, da što većma otvrdne. Za ovo doba preporučili bi obično odijelo za djecu, koje mora biti što jednostavnije.

Ako si i ne bi mogao slijepac sam odkapčati i odvezivati odijelo, a ono neka odkopčano ili razvezano bar sam svlači i po malo navlači, utičući ruke u rukave, a noge u hlačnice ili bolje u gaćnice.

O igri reći ću nešto kasnije, a sad da predjemo na govor.

Prije sam već rekao, da se tepanje sa djetetom imade zabraniti. Ma mi i kako lijepo govorili, dijete ne će moći za nama govoriti. To nam ipak ne daje pravo, da s djetetom tepamo. Dijete neka govori kako može, a mi kako se mora. Kad bi i mi tepali, dijete ne bi dugo došlo do čiste riječi, pa kako i bi, kad ju od nas, tobož starijih i pametnijih, bolje ne čuje. Neka dijete sto puta kaže: „Opi, uba, mea“ itd., nama je uvijek reći: „Odpri, rubac, mesa“ itd. Da dijete laglje naučimo govoriti, to moramo svaku novu nepoznatu riječ polaganije i što razgovjetnije izgovarati, da si dijete što bolje upamti. Čim se o kojoj stvari govori, neka mu se ista u ruke dade ako je ikako moguće. Ako je predmet prevelik, pretežak ili u obće pogibeljan za slijepca, ne ćemo mu ga moći dati, kao što možemo dati, recimo, loptu, škrljak itd.

U ovoj dobi mogu se djeca naučiti male stvari na pamet, pa štošta i zapjevati, pa i naš slijepac mora.

Nitko nam ne će zamjeriti, ako smo slijepca naučili križati se i ruke na molitvu sklopiti, klečati ili koju manju pobožnu rečenicu reći, pa ma i ne znao „Otče naš“ u ovo doba. Možemo li ga to naučiti, još bolje.*)

Osim ovoga možemo slijepca naučiti i koju narodnu tepalicu, pjesmičicu. Takovih je hvala Bogu u svakom kraju dosta. Tko ne pozna one:

„Križ, kraž, Matijaš“, gdje i ruka imade posla ili toj slična: „Cici, mici, prstom bocu, laktom tuci, za nos vuci“. I ovdje je zabava s nekim radom skopčana, a same već riječi tepalice označuju, što se kada činiti imade. Sgodna je pjesmica i ona:

„Crna vrana kvakala,
preko puta skakala,
doletio crni kos,
odgrizo je — —**) nos“. Ili:

„Dina, dina dinčeci,
na vrtu su klinčeci,
dječica su brala,
mamici su dala.“

*) Svaki neka gleda na laglje vjerske čine, molitvice, što ranije svoga slijepca naučiti. Zašto to, bit će vremena i o tom kasnije koju obširnije reći Molimo pak i opet, na ovu ne zaboraviti, jer religija kod uzgoja slijepaca napose veliki upliv imade, a i mora imati.

**) Veli so čije ime.

Ima toga i više, a s ovim sam samo htio upozoriti, da su i mnoge takozvane tepalice u ovoj dobi veoma sgodne. Djeca ih rado slušaju, a lako se nauče i pjevati.

A sad da se osvrnemo na igru i igračke, odnosno na ručni rad.

Veli se, da djeca u obće moraju uvijek imati neku zabavu. To osobito vrijedi za slijepce. Slijepce bez igre zapusti se, a uz to se priuči raznim zlim navikama. Da to zapriječimo, moramo dati slijepcu razne igračke, koje ga, tako rekuć, same sile na neki rad, kao n. pr. stupići, bubanj, frulica, bić, kamenčići, loptica, vojnici, posudje, posoblje, itd. Ne treba tu Bog zna kakovih skupih igračaka. Jednostavne stupiće neka osavlja i slaže na razne načine, što mu moramo uvijek pokazati, a dovršeni rad opipati mu dati. Ne možemo li kupiti lopticu sa mrežicom, možemo i sami slična napraviti, osobito, ako smo na selu. Od kravske dlake napravimo lopticu, špagom ju opletimo i za drvce privežimo na kratkoj špagitako, da će se lopta okretavati oko drvca s lijeva, desna, naprijed, natrag, pa je onda ruka prisiljena gibati se na razne načine. Ovom ga sgodom moramo uzeti za ruku, u kojoj drži privezanu lopticu, pa mu mičimo rukom, kako ga već hoćemo u koj pravac uputiti. Jednostavna sviralica sa rupicama za prebiranje takodjer je dobra, kao bubanj, čegrtaljka ili regetuša.

O sustavnom ručnom radu nije za sada još govora, nu on se ipak može njegovati, ma bilo to i na svoj način. Već nekoje vježbe u igranju traže neki ručni rad, a u kući se toga još dosta nadje. Zašto ne bi i slijepce mijesilo, pralo, strugalo, itd.; ovo ili ono diglo, držalo, nosilo, doneslo? To sve rade i druga djeca u svojoj dobi, pa ma i na svoj način, ali ipak rade! Neka se slijepac i u tom vježba, a biti će mu ugodna zabava.

Na koncu mi je opetovano reći, da se sve slijepcu mora pokazivati, poučavati sa najvećom uztrpljivošću. Jer sirotče ne vidi, ne djeluje na-nj primjer, na kog se ostala djeca tako često i rado ogledju. Lagano, redomice, ljubezljivošću sve ćemo svladati, da će nas kašnje i same veseliti napredak slijepčeta.

(Slijedi.)

Znameniti slijepci.

(Konac.)

△ Povjest nam pripovijeda, da je bilo i slijepih kraljeva. Česki kralj I v a n bio je glasovit sa svoje hrabrosti. Jednom mu

u jednoj nedjelji navijestilo rat šest neprijatelja. Ivan odvrati: Što više neprijatelja, to više dobitka. Prvomu, koji napane na mene, dat ću taki nauk, da će strašno biti ostalima. Prvi začu rat moćući poljski kralj Kazimir, i u istinu on bude strašno poražen, a Ivan grozno zavojštio Poljsku. Razgujevljeni tim poljski kralj pozvao Ivana na dvoboj. „Da, idem, odgovori Ivan, no da se budemo tukli uz iste uvjete, daj si ti prije izkopati oči.“ Godine 1346. kad je kralj Ivan doznao, da je izgubio bitku kod Crécy (Kresi) zasjede on na svoga konja, te okružen sa svojijem vitezima, srnu u bitku, gdje i sam izgibe mačem u ruci.

Slijepi hanoveranski kralj G j u r o V. (umro pred 11 god.) bio je obljubljen od svoga puka. Podupirao je znanost i umjetnost, bio je i sam skladatelj. Kad mu je Pruska god. 1866. navijestila rat, on se je muževno opro. No bivši pobijedjen, radje je otišao u progonstvo, nego li da pita milosti u pobjednika.

Godine 1884. umro je slijepi englezki ministar, pošta F a w c e t (Foset). On je oslijepio u 20. godini života uslijed nesretnoga hitca njegovoga oca. Uza sve to nastavio je on svoje nauke na sveučilištu u Cambridgeu (Kembriđu) i za godinu dana već je bio znameniti govornik u englezkim ekonomskim družinama. Poslije je napisao prekrasno djelo o političnoj ekonomiji i bio je profesor na Cambridgeskom sveučilištu. Zanimao se je osobito pitanjem o uzrocima pauperizma, o ženskom radu i slično. Od god. 1865. bio je uglednim članom parlamenta, a od 1880. ministrom pošta, kojima je sjajno upravljao.

Slijepi markiz de Bacanallano predsjedao je pred neko liko godina španjolskomu senatu u Madridu. Slijepi, učeni markiz de Castillo preveo je djela Götheova na portugalski jezik. Poznat je po svem svijetu slijepi deklamator T u r t m a n n, koji je deklamovao tragedije Shakespeara (Šekspira) i drugih znamenitih pisaca.

Godine 1881. umro je slijepi abé grof S é g u r, kojega bogoslovska i filozofska katolička djela doživise 100 i 150 izdanja, a prevedena su na mnoge jezike. Slijepi S h o t t e (Šote) je glavni ugadjač u tvornici glasovira „Stajnje“ (Steinway and Sons) u New-Yorku (Nju-Jork) u Americi.

Znamenit je broj slijepih glasbenika. Spomenuli smo Terezu Paradies i gđjicu Salinjak, no uz ove znameniti su još i Sofija Osmont, Dullon, Proksch u Pragu, dvorski orguljaš Franz u Berlinu, Labor, Laksner i 15godišnji Otto Schweinberger u Beču.

Ravnatelj konzervatorija za slijepce u Londonu (Royal Normal College) je slijeporodjeni Amerikanac Campbell (Kembelj). Gospodin Campbell dolazi u institut bez provodiča, prema mu je zavod izvan grada. Svoje goste vodi on sam po cijeloj sgradi i vrtu, sve pokazuje i tumači, da ne bi čovjek vjerovao da je slijep. Pred nekoliko godina uzpeo se Campbell na vrh Mont Blanca.

Slijepi historičari su lord Krenborn i Amerikanac Prescott. Napokon spominjemo još živuće slijepce i to: dr. Armitage (London), de la Sizeranne (Paris), Simonou (u Monsu), van Tinen (Delft), Guilbeau (Paris) i znalac stranih jezika Holzveiler, koji je bio i tumač na međunarodnom kongresu slijepaca i onih koji se brinu oko njih, koji kongres održavan je 1885. u Amsterdamu. Zaključujemo, spomenuvši jednoga Slavena, a to je Rus Černov, koji je izvrstan violončelist, ugadjač i učitelj glasbe.*)

Ovi primjeri jasno nam govore, da trud oko uzgoja slijepih ne propada, nego uvijek blagotvorno djeluje. Ne jadikujmo dakle, i ne mislimo da je za slijepca samo štap i torba, pa u prosjake, nego uznastojmo, da je uzgojimo da budu od koristi sebi i ljudskomu društvu.

Dopis.

U Sisku, mjeseca ožujka 1890. (Crtica iz života slijepca.) Možda će se sjetiti tko od starije gospode u Zagrebu, kako je prije koji desetak godina znao jedan slijepac svirati harmoniku po našim kavanama i hotelima. Bio je to slijepac od poroda. Djed njegov — po materi — bio je francezki emigrant, a zvao se je Thavanet. Kad su bježali, pograbio je njegov brat zlato i srebro, a ovaj dobio papir, — pa bjež. Kad je papir pao, osiromašio i on, pa si služio kruh u Beču instrukcijama u francezkom jeziku. Brat mu je bio svećenik, pa otišao u Rim. Slijepac je bio sin njegove kćeri. (Ona živi i danas kod drugog sina u nekom selu kraj Siska.) Naučio je harmoniku sam. Svirao je, da je bilo milota slušati; svoju dušu prelio u glasbu. Odijevao se je uvijek fino, bio je

*) Tko bi nam mogao ma i najmanje podatko dati o našim slijepcima, bili bi veoma zahvalni. Ma ti podatci i ne bili podpuni, mi ćemo se onda i dalje obratiti i dalje sakupljati potrebno gradivo. Ona gradja, što nam je u rukama, neznatna je još za sada. (Vidi dopis.) Ur.

pošten, ćutljiv i nježan. Prosjaciti nije mogao, ali ga čestita gospoda sama obilno nagradjivala za njegovu divnu glasbu, — a gledeć i na njegovu bijedu. Bio je i šepav. Zadnje vrijeme svoga života počeo je praviti ure. Već se je bio veoma izvještio tako, da je začeo pomišljati, kako bi načinio uru, koju ne bi trebalo nikada navijati. (Taku je uru imao Napoleon Veliki, i kako smo upućeni, ta ura ide još i danas sama od sebe, a da se ne navija.) Dugo je on umovao o tom, napokon ga i bolest shrvala. Za bolesti govorio bi majci; „Majko! Kad ja umrem, nemoj plakati za mnom!“ Bijednik! Umro je u Pešćenici i ondje ga zakopali. Plemenite gospodje ondašnjih činovnika, vlastelinstva Thurn-Taxis u Pešćenici, nasadiše mu na grob obilje svakovrstnoga cvijeća, jer je ubogi slijepac za svega svoga života vrlo ljubio, njegovao, sadio i zalijevao cvijeće, komu ipak nije nikad vidio prekrasnoga obojadisanoga lika!

Razne vijesti.

Slike. Lik 13. predočuje nam pisaću spravu, koja je udešena za Braillova slova, a može se prirediti i za tako zvano Heboldovo pismo. (To je uglasta latinica.) Sprava ta imade tu prednost, što se na njoj može brže pisati, jer imade šest tipaka, a svaki se tipak svojim prstom pritišće. Ti su tipci u sredini čunja, a lijepo ih je moći razabrati. Ta sprava stoji 20 maraka (12 for.). Ovu bi spravu mogli preporučiti. Potanji opis i uputa pridaje se naručbi.

Lik 14. Remingtonov stroj za brzopis za sada je najbolji. Rabe ga slijepci za dopisivanje sa videćima, a može ga i videći rabiti. Strojem se može napisati i do 100 riječih u jednoj minuti. Drugčije rečeno: tim se strojem 3—4 puta brže piše, bolje rekuć tiska, no rukom piše. Slova su tiskana, lijepa, čista, a rukopis se može umnožati na razne načine. Piše se pako, kao da bi po glasoviru udarao. Dolje bo su četiri reda tipkala, a svako daje svoj znak kad se pritisne. Stroj se takov rabi u trgovačkim kućama, a osobito je u Americi razširen, gdje si slijepci služe lijepu plaću kao dopisnici takovih kuća i obavljaju cijelu korespondenciju. U koliko nam je poznato, takav stroj imade u Rijeci i to vjeresijska dionička banka. U Ugarskoj i Austriji naći je više strojeva, pa i kod javnih ureda, kao pošta, brzobjava itd. Cijena mu je 450 mar. (270 for.), ali se njim prištedjuju 2—3 činovnika.

Obije se sprave mogu naručiti kod tvrdke: A. Beyerlen & Comp. Stuttgart, kao glavno zastupnice za našu mo'arkiju i Njemačku.

Obća zemaljska izložba u Gracu imati će u V. odsjeku, III. odjelu radnje zavoda, učila, učevne stvari i namještaj za slijepu i gluho-nijemu djecu.

Obća skupština srbskih vjeroizpovijednih učitelja biti će dne 16. i 17. travnja (po nov.) o g. u Starom Bečeju. Među inim pitanjima raz-

pravljati će se: „O ustrojenju zabavišta i humanitarnih zavoda za slijepu i gluhoonijemu djecu.“

Osobne vijesti. Pokojni barun Metel Ožegović bio je i naš dobrotvor. Bila mu laka zemljica! — Dne 2. veljače o. g. slavio je dr. Ludwig August Frankl, vitez od Hochwarta, 80. rođendan. Svečana proslava bila je u izrael. zavodu u Hohe Wartu. Svečar je dobio mnoge čestitke iz raznih zemalja, pa i iz Amerike. Učitelji slijepaca dali su mu krasnu adresu sa 158 potpisa. Zastupana su taj bila 34 evropska zavoda. Pitomci Hohenwartskog zavoda modelovali su liru, okruženu sa lovor-vijencem, nad kojom je zvijezda i darovali svečaru. Dr. Frankl je i pjesnik, pa su mu zato naredili liru, a zvijezdu kao znak svjetlosti. Ovaj je muž veoma zaslužan po uzgoj slijepaca. Njegovim je marom postao izraelitski zavod za slijepce u Hohenwartu kraj Beča. On je u Evropi pokretač kongresa učitelja slijepaca. Što će naše čitatelje osobito zanimati, jest to, što je izvanjski svijet upoznao s našim sljepačkim prilikama. Radi pomanjkanja prostora morali smo ovaj put izostaviti naslov: „Književni pabirci“, pa ćemo se u dojučem broju osvrnuti na taj njegov rad. Starina je još čvrst i krijepak. — Živio još mnogo godina! — E. Martin, ravnatelj francuskog „narodnog sljepačkog zavoda“ u Parizu, postao je „vitezom počastne legije.“

Veledušan dar. Slavna dionička štedionica u Križevcima poslala je nenadano uredniku svotu od 25 for., prema zaključku zadnje glavne skupštine. Drago nam je, da nam je i opet pružen dokaz, da kod nas i idealni podhvati ipak nalaze podpore. Dar smo upotrijebili za književni podhvati, prema želji slavne štedionice. Srdačna joj hvala! — E kad bi nam se i još tko odazvao, mirne bi duše mogli nastaviti svoj rad u korist slijepaca.

Kako je početnica izradjena. Sa više strana upitali su nas koješta glede početnice. Da svojoj dužnosti udovoljimo, evo cijelog postupka:

Naš se je slijepi učenik učio čitati iz „pisane“ početnice, koju je sam urednik naredio. Nepriličan je bio to posao, a kako bi istom bio, kad bi se više takovih knjiga trebalo prirediti! Urednik je imao nadu do skora u takove okolnosti doći, gdje bi mu trebalo više početnica, pa se odlučio tiskati ju dati. Vanjske tiskare iskale su mnogo. Nije imo preostalo, no sam ju tiskati. G. August Kraige posudio nam svoj aparat za izbijanje tačaka i dao nam uputu. Kupiti ga nijesmo mogli, jer je dosta skup. Urednik je sam izbijao na dvogubom kositrenom linu dotična slova. Prikladan lim nijesmo ni u Zagrebu dobiti mogli, pa smo dobrotom g. Budia, trgovca u Zagrebu, došli i do njega. I s papirom smo imali neprilike. U cijelom Zagrebu nijesmo mogli dobiti valjana papira, pa ne preostade drugo, no naručiti ga od poznate nam tvrdke iz Berlina. Papir smo razrezali, list umočili u vodu, stavili u kositrenu ploču, pa u tisak. Objije su strane kositrene ploče jednako izbite, da izbočene tačke jedne ploče dodju u šupljinu tačke druge ploče, da tako izrinu papir t. j., da se na papiru naprave dotična slova. Za tisak smo uzeli obični drveni tjesak, koj se gdjegdje u kućanstvu rabi, jer bi željezni preskup bio, kako ga imadu trgovci za kopiranje. U jednoj minuti moglo se je s province po 4—5 komada otisnuti, a kašnje sve manje, kad se je tjesak razklimao. Kad nam se je tjesak posve pokvario, a još smo papira imali, dali smo dvojici dječaka gaziti ploče. Da nam se kositrene ploče ne pokvare, obložili smo ih papirom, inače se oblažu kaučukovim pločama. Tako je tiskan i prilog prvog svezka, a papir je bio iz

riječke tvornice, arak po 4 uvč. Sve su te radnje obavljene u Bukevju. Na prvi smo mah dali uvezati 15 kom., no kujigoveža si nije dao truda, da uredi onako, kako mu se reklo, pa nije ni u cijeni ostao kod svoje riječi i tako nam veći trošak zadao. Reći nam je još i to, da se od jedne kositrene ploče može o k o s t o primjeraka napraviti. Cijeli je rad oko počtnice i oko priloga za I. svezak našeg lista trajao kakova četiri mjeseca, jer smo mogli samo u slobodno vrijeme raditi, kad su nam naime školski poslovi dopustili.

Prvih je 15 komada razdijeljeno, a drugi primjerci biti će za koj dan gotovi.

Bude li podpore, početi ćemo u jesenskim praznicima raditi na „prvoj čitanci.“

K statistici. Kad smo u prvom svezku našega lista donijeli članak: „Statistički podatci o broju slijepaca 1880.“ i obradili gradivo za Hrvatsku i Slavoniju, mislili smo obraditi gradivo i za ostale slavenske zemlje. Toga nam žalibože nije moguće. Kakove nam podatke pruža naša i ugarska statistika o slijepcima, nijesmo mogli naći u drugim susjednim zemljama. Nama je drago, da možemo iztaći, da smo u ovom slučaju koraknuli dalje, no mnogi napredniji narodi, a još nam je milije, što doznajemo, da će kod budućeg našeg popisa slijepce, gluhonijeme itd. popisavati liječnici.

Slijepac progledao. „Glas Hercegovca“ javlja: „Pišu nam iz D. Hrasna, da je onamo u Brštanici neki Ilija Jurković, starac od 70 godina, prije četiri godine bio sasvim oslijepio. Pred nekoliko dana bio ga je veoma zabolio zub pod desnim okom, te zovne jednog svojeg susjeda, da mu zub izvadi. Nu kada mu je ovaj zub izvadio, otisne se slijepcu iz zubne rupe krv tako jako, da ju je s mukom i ustavio. Nakon trećeg dana progleda spomenuti Ilija na desno oko, pa sada vidi isto tako, kao što je i prije vidio.“

II. sastanak austrijskih učitelja slijepaca biti će u Lincu od 21.—23. srpnja ove godine. Program se još do sada nije složio.

VII. kongres učitelja slijepaca u Kielu (Njemačkoj) biti će od 4.—7. kolovoza 1891. Urediti će se i izložba učila. Ovaj put uzet će se osobiti obzir na učila za „zornu obuku“. Kongresu mogu prisustvovati svi učitelji slijepaca, liječnici, u obće prijatelji slijepaca, izaslanici raznih država i zemalja, ne gledeć na narodnosti. Prijave za sudjelovanje kod kongresa i ujedno izložbe valja upraviti na g. W. Ferchena, ravnatelja prov. sljep. zavoda u Kielu, najkašnje do 1. svibnja 1891. — Od svoje strane primjećujemo, da smo svakomu na svaku uslugu pripralni.

Mi ćemo se prvom sgodom obširnije pozabaviti ovim kongresom, a za sada velimo, da bi si veliku zadušbinu stekli svi oni, koji bi nam novčanom podporom skočili u pomoć, te nam omogućili počti na kongres.

Slijepčevi ideali. Neki slijepac od roda, Hinko Fineta, pripovijedao je:

„Već više puta pitaše me prijatelji: „Kakove ideale imaju slijepci, te što misle oni o zemaljskim bićima?“ Pokušati ću odgovoriti na to pitanje, te ga donekle razjasniti prilikama iz svoje ranije dobe.

Čustvo i duh — um — su oči slijepca. Veliki duh kadar je i od tmine učiniti svjetlo, nu zato ipak ideali slijepaca nijesu ravni onim, koji su srotui, da vide. Zato i valja, veli isti pisac, uzgajati duh slijepca već od najranije dobe, čim je to samo moguće. Valja ga njegovati i sgodno zabaviti, jer ne čini li se

tako, može se lako dogoditi, da isti od dosade otupi, podade se mahnitosti, da, propadne. Slijepac mora dakle vazda biti zgodno zabavljen, jer tada ne ima ni kada, da pomisli na zlo.

Isti pisac — slijepac — pripovijeda: „Sjećam se dobro iz rane još mladosti svoje, kako sam se, u namjeri da pogodim zvijezde, — nabacivao na nje kamenčići. Više puta vrtio sam se oko sebe, utvarajući si pri tom, da se vozim u kočiji. Kad sam pako bio nešto stariji, uzeo sam si dvanajest kamenčića, od kojih je jedan od drugoga bio veći ili je pako bio drugoga oblika, te sam ih nazvao imeni dvanajest sinova Jakobovih, pa sam si to tako u glavu utuvio, da sam si one kamenčiće utvarao živim stvorovima, a sebe sam držao Josipom, sinom Jakovljevim.“

Tako opet dalje pripovijeda isti pisac, da je čuo pripovijedati o Švedskoj i Norvežkoj, da je tamo mal ne čitavu godinu zima, pa si je od toga stvorio sliku zemlje, koja da je sva samo snijegom prikrita, a tamošnji ljudi (stanovnici) da su sami divljaci.

Nadalje veli, da o svjetlosti znade vrlo malo. To je njemu nepoznata olin, koju bi napokon riječima znao uveličati, ali da je cijeniti ne znade. Svjetlost si prisposoblja sa ugodnim tonom zvuka. „Kako god ugodan čovječiji glas godi uhu, tako mislim, da i umjerena svjetlost godi oku; nu opet mislim, veli taj slijepac, da je i protivno; čim je svjetlost prejaka, ona ne samo da oku ne godi, već ga i vrijeđa, boli ga.“

Razne boje predstavljam si kao i razne tonove zvuka.

O raznim stvarima i događajima imao sam i razne pojmove, nu svakako drugačije od onih, koji su sretni, da te stvari i događaje svojima očima motriti mogu.

Zato su ideali slijepaca po najviše takovi, kakovi bi se kod ostalih ljudi je dva pojavili.“

J. S.

Iz života slijepih. Kako je nužno, da za slijepce na bud koji način priskrbimo rada, da se ne muče bezposlicom, neka nam pokažu ova dva primjera:

Jedan slijepi vojniki, koji je izgubio vid za vrijeme rusko-turske vojne 1877.—1878. uslijed neke eksplozije prigodom nabijanja topova, ovako pripovijeda: „Nastade za me vječna noć. Ne smiješ da se ganeš s mjesta, bojiš se, da ne paneš, ne udariš se o što, pa sjediš po čitave dane pustih ruku. Ustaneš jutrom, umiješ se, pomoliš se Bogu, okrijepiš se hranom, pa treba, kako se po običaju čini, da se i posla prihvatiš, ali posla ne ima, i staneš umirati od bezkrajne dosade. Dan se učini godinom, čekaš, čekaš, ali mu ne ima kraja. Strašna je tjeskoba od bezdjela!“

Jedan liječnik, koji je izgubio vid uslijed zaraze, kad je liječio nekaku priljepčivu očnu bolest, govori isto tako. On nam je pripovijedio, da si ne može naći mjesta od dosade, a sa svim je bio sretan, kad mu je neko reko, da plete špagu. No taki je zanat slabo zadovoljavao obrazovanoga čovjeka, koji je bio naučen na daleko i široko raditi. On se začeo zamišljati, kako bi pronašao drugo zanimanje. I on počeo k sebi dozivati djake, pa im drži inštrukcije. Kaže, da mu je duši odlanulo, kada si je omogućio, da svoj trud prilaze obćoj koristi.

Pomislino da od svih slijepih otpada $\frac{1}{10}$ na djecu za školu, a $\frac{1}{10}$ sami su odrasli slijepci, medju kojima je barem četvrtina mladih ljudi, koji su spo-

sobni da rade i koji bi rado bar nešto radili. (Kod nas bi — Hrvatska i Slavonija — po statistici g. 1880. bilo po prilici do 200 slijepaca za školu sposobnih, a za rad 1091. One slijepce, preko 50 god. stare ne ubrajamo ovdje. Ur.) Od velike je dakle koristi učenje zanata kod slijepaca, ko li s gledišta politično-ekonomijskoga, to li s gledišta psihološkoga: za prvo — dobivamo radne sile, za drugo — ublažujemo muke slijepom čovjeku. ○

Rusija. U Rusiji postoje u sadašnje vrijeme ovi zavodi za slijepce: I. Zavodi Marijanskoga Popečiteljstva. 1. U Petrogradu sa 55 djece obojega spola (Spaskaja ulica 25). 2. U Kijevu sa 40 djece obojega spola. 3. U Kazanu sa 20 djece obojega spola. 4. U Kostromi sa 30 djevojaka. 5. U Voronežu sa 15 djece. 6. U Odesi sa 10 dječaka. 7. U Harkovu sa 15 dječaka. 8. U Revelju sa 15 djece obojega spola. II. Zavodi Imperatorskoga čovjekoljubivoga občestva: 1. Institut slijepih dječaka u Petrogradu (Mjasnaja ul. 19). 2. Marijinski institut slijepih djevoja u Petrogradu (Mjasnaja ul. 19). III. Zavodi ministarstva narodnoga prosvješenija: 1. Institut slijepih u Varšavi. IV. Privatni zavodi: 1. Uzgojno-obukovni zavod za slijepu djecu u Moskvi. 2. Asil (prijut) princa Oldenburškoga za slijepu djecu u Moskvi. 3. Institut slijepih u Rigi. 4. Učilište slijepih u Helsingforsu. 5. Učilište slijepih u Knopio (u Finlandiji). Ukupni broj zavoda za slijepce u Rusiji 16.

Italija. Sv. Alessio, zavod za slijepce u Rimu, imao je po najnovijem izkazu od prošle godine 73 pitomca, 49 muš., a 24 žen. Zavod je imao jedan pripravn razred, 4 školska razreda i jedan razred za dalnju obuku. Podučavalo se je u običnim školskim predmetima, glasnici i u ručnom radu. Glasba se osobito njeguje i s najboljim uspjehom. Glavni je učitelj glasbe slijepac Giaguite. Zavod je primio, ali i izdao 59.277.⁷⁴ lira (29.638.⁸⁸ for.). Najveći je dobročinitelj zavodu bio te god. sv. otac papa Leon XIII., koj je poklonio 10.000 lira (skoro do 5000 for.) u gotovu novcu, a osim toga veoma mnogo raznih predmeta.

— U Italiji se u obće za slijepce prilično brine. I talijanski učitelji slijepaca došli su do toga, da sada svake treće godine obdržavaju kongrese. Budući kongres biti će u Napulju 1891.

Francuzka. Društvo za podupiranje otpuštenih pitomaca iz pariškog narodnog slijep. zavoda imade glavnice 157.000 franaka. Godišnji prihodi iznašaju 2682 fran. Od god. 1877. otpušteno je iz zavoda 205 naobraženih slijepaca, od kojih 181 obrt tjeraju i to 47 kao orguljaši, učitelji glasbe i ugadjači glšovira, a 34 kao obrtnici. U godini 1888. dalo je spomenuto društvo 6855 fran. za podporu otpuštenim pitomcima iz gornjega zavoda, a osim toga poklonilo je obskrblnom zavodu u Illiersu 5595 fran.

— M. de la Sizeranne napisao je nedavno knjigu: „Les aveugles par un aveugle“ za koje je djelo dobio novčanu nagradu i od francuzke akademije i od „Société nationale d'encouragement au bien“. U spomenutoj knjizi opisuje pisac — koj je i sam slijep — život slijepaca sa fizičkog, umnog i ćudorednog gledišta, te dokazuje primjeri, da slijepac s gornjeg gledišta malo ili nimalo ne zaostaje za videćima. Pisac dokazuje, da slijepoća ni najmanje ne upliva na umni i ćudoredni razvitak slijepca, što opet mnogi nijeće. Dalje u kratko opisuje život i rad Valentina Haüya, a za tim govori o školi za slijepce, te riše društveni položaj slijepaca kako je prije bio, kakov je sad i kakov će biti.

„Société Valentin Haüy pour le bien des aveugles“ zove se društvo u Francuzkoj, koje se je lani u siječnju osnovalo. To je društvo nekim

načinom matiča svim francuskim društvima, koja se brinu za slijepce. Glavna mu je pako zadaća: a) Što više i jeftinijih knjiga i učila razpačavati među slijepce. b) Raznima člancima pobuditi u občinstvu što veće zanimanje za slijepce. c) Uredjenje knjižnica za slijepce i obskrba takovih slijepaca, koji se ne nalaze u zavodima. Društvo imade 633 člana, a imetak je 3788 franaka (po prilici 1894 for.) „Blindenfreund“.

Slijepac i mlijeko. (Indijska priča po obradbi grofa Lava Tolstoja.) Jedan slijepac od poroda upita videćega: Kakve je boje mlijeko? — Videći: Mlijeko je bijele boje kao papir. — Slijepac: A što — ova boja tako šumi pod rukama kao papir? — Videći: Ne, to ti je bijelo kao bijelo brašno? — Slijepac: A je li i tako meka i sipka ta boja kao brašno? — Videći: Ne, ta boja ti je tako bijela kao bijeli zec. — Slijepac: Dakle je i tako dlakava kao zec? — Videći: Ne, bijela ti je boja tako bijela, kao snijeg. — Slijepac: Zar je i hladna tako, kao snijeg? — I koliko god videći naveo primjera, slijepac nije mogao da shvati, kakva je ta bijela boja mlijeka. (Vidi: Sočinenija gr. I. N. Tolstoja, sedmo izd. 4 dijel. 480 str.) ○

Slijepci u Kairu, u donjem Egiptu. Čudnovato je, koliko u ovim prijedjelima imade slijepih. Još je čudnovatije, što većina tih slijepaca bez svake tuđe pomoći okolo hoda, pa pri tom i u vrevu i stisku ljudi prispije, da im se ipak ništa ne događa. Oni hodaju sa dugima štapovima, kojima pipaju, držeć se redovito uz stijene kuća. Osobito pako iznenadjuje, što tamošnji stanovnici vrlo prijazno takove nesretnike susreću. Opaža se, kako ih svatko rado prevede s jedne strane ceste na drugu.

Premnogi tamošnji slijepci oslijepili su po najviše od poznate egipatske očne boli (trahom). Ona se tamo u velike pojavlja, a osobito na djeci nižih slojeva pučanstva. Uzrok je tomu i taj, što si djecu odgajaju u nečistoći, tom leglu raznim bolestima. Fanatične Arapkinje dapače hotice zamažu koječim lišca svoje dječice, kada s njom izilaze na ulice, samo da im ne naškodi čiji „oštri pogled.“ Nije onda čudo, da u tim krajevima dodje na 100 (sto) stanovnika po jedan slijepac, kako to nekoji tvrde.

Jos. S—k.

Kr. saski zemaljski sljepački zavod uređen je ovako: I. Prilježna škola u Moritzburgu (utemeljena 1877.). Tu je zabavište za djecu do osme godine i tri razreda za djecu od 8. 11. godine.

II. Glavni zavod u Draždjanima, (1809.) sa tri razreda za pitomce od 11.—14. godine i četiri radionice za starije slijepce.

III. Pomoćni zavod u Moritzburgu za mužkarce, koji su u kasnijoj dobi oslijepili. (Osnovan 1873., a preustrojen 1886.)

IV. Vanjski odjel B u Königswarthe za ženske, koje su kasnije oslijepile. (Uredjen je 1888.)

V. Vanjski odjel A u Königswarthe za slaboumne slijepce, koji je uređen 1888. Prvi je to zavod te ruke.

VI. Asil u Königswarthe za nemoćne i stare slijepce. (1883.)

U kraljevini Saskoj sva slijepa djeca polaze zavode, čim postanu za obuku sposobna, izim, ako se koje, po zato usposobljenom učitelju, privatno podučaje.

Godine 1887. pohodilo je posebno povjerenstvo englezke kraljice sljepačke zavode u Saskoj, te se je o njima veoma pohvalno izrazilo: da se i u Englezkoj uredi zavodi za slijepce poput ovih.

Kasnije su uvedene u Saskoj neke novosti, predložene od međunarodnoga kongresa sljepačkih učitelja, održavanoga u Kölnu 1888.

Tako je učinjena pogodba sa jednom draždjanskom tvrdkom, da slijepi pitomci, koji su izučili ugadjanje glasovira mogu se tamo upoznati i sa drugima glazbalama, kakovih zavod ne ima.

Da takovi slijepi ugadjači glasovira budu što ne ovisniji od svojih pratilaca, obučavaju se posebnim načinom, da mogu bez ikakvih vodiča sami razpoznati ulicu, dapače i kućni broj.

Ručni rad uveden je u svim tečajima zavoda, a u novije doba uvedeno je i drvorezbarstvo.

Osobito se pazi, da pitomci propisane gimnastičke vježbe uredno obavljaju. Pazi se osobito i na njegovanje kože i na hranu, kao i na dobar i valjan uzgoj, tako duševni, kao i tjelesni.

Liječnici bo tvrde, da se jedino tomu imade zahvaliti, što se od deset godina ovamo medju pitomci u Saskoj ne pojavljuje tuberkuloza, koja inače redovito davi siromašnu djecu, koja su u ranoj mladosti oslijepila

Jos. Strašek.

Porajnski provincijalni sljepački zavod u Dürnu prodao je godine 1888/9. radnje svojih pitomaca za 22.216³⁸ maraka, a čisti je prihod 8557³⁸ mar., od kojeg su pitomci dobili 2150⁹¹ mar. (1 marka vrijedi po prilici 60 nvč. našega novca). Za podporu odpuštenim pitomcima izdano je 9100⁸⁸ mar., a osim toga uzdržavalo je „društvo za obskrbu slijepaca“ i javnu radionicu u Kölnu sa 16 odpuštenih pitomaca. Podporna zaklada iznaša 97.200¹³ mar., a prije spomenuto društvo, koje imade 9699 članova, dobilo je 1888. sa prinosima i darovima 20.082¹⁸ mar. Tu brojke govore o napredku zavoda. („Blindenfreund.“)

Izkaz darovatelja i podupiratelja.

(Nastavak.) Visoka k. z. omljnska vlada u Zagrebu preporučila je „Slijepčev prijatelj“ za nabavu učiteljima i školskim knjižnicama, a uz to dala i 60 for. podpore za izdavanje lista. — Slavna dionička štediona u Križovcima dala je 25 for. — P. n. g. August Krage, učitelj u Dürnu, naredio je više komada priloga za prvi svezak našega lista, a uz to je poslao više komada olovnatih Brailleovih slova za tisak. Stj. Širola, učitelj u Žakanju, poklonio je svoju knjigu: „Šikanova djeca“, a dr. Niko Selak: „Prvi korak, da se umanjí broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji“. Slavno uredništvo „Glasnika sv. Josipa“ poklonilo je XIV. tečaj svog lista. (Sljedi.)

Svim darovateljima i podupirateljima srdačna hvala!

U zamjenu primili smo sljedeće listove:

„Dom in svet.“ List zabavi in pouku. Urejuje in izdaje Dr. France Lampe. Izlazi u Ljubljani svakog 20. u mjesecu u svezcima po dva arka. Godišnja cijena 2 for.

„Голуб“, лист за српску младеж. Уређује Јован Благојевић у Сомбору. Излази svakog 1. u mjesecu na cijelom tabaku, a cijena je 1 for. na cijelu godinu.

„Glasnik sv. Josipa.“ Zabavno-poučni mjesečni list za puk katolički. Izlazi u Zagrebu mjesečno jedan put na jednom arku, a cijena mu je s poštom 62 nvč. na cijelu godinu. Uredjuje i izdaje Ignacij Horvat.

„Hrvatski učitelj.“ Časopis za srednje i pučke škole. Izlazi u Zagrebu 1. i 15. svakog mjeseca na cijelom arku. Cijena 3 for. na godinu. Uređuje Ivan Gjuranec, vlastnik je i upravitelj Karlo Matica.

„Le Valentin Haüy.“ Revue universelle des questions relatives aux aveugles. Paraissant le 15 chaque mois. Directeur Maurice de la Sizeranne, 14, Avenue de Villars, Paris. Izlazi mjesečno na pol arka. Godišnja cijena 3 franka (za Francezku).

„Невен“, циска — Знајовин лист. Уређује и издаје Др. Јов. Јовановић у Каменици (Србијем). Цијена је листу 4 for. на годину.

„Нови Васпитач“, орган за педагошку књижевност, уређује и издаје Мина Нешковић, кр. жупанијски школски надзорник у Беловару. Излази сваки мјесец у сvezcima, а стоји 3 for. на годину.

„Obrtnik.“ Izlazi 1., 10. i 20. svakog mjeseca na cijelom arku. Urednik Milan Krešić, a vlasnica je trgovačko-obrtnička komora u Zagrebu. Cijena na god. 4 for.

„Razgovor ugodni naroda slovinskoga.“ — O. Andrie Kačića iz Brista, od veleč. g. Josipa Komesa, župnika bukevskog. (Slijedi.)

Doznajemo, da su neke veleslavne kr. županijske oblasti, na pose preporučile naš list za nabavu svojim školama. Hvala! Očekujemo najbolji uspjeh.

Svaku knjigu ili časopis, dobivenu na dar ili u zamjenu, uvrštujemo u zavodsku imovinu, koja se je znatno pomnožala što s ovima darovima, što kupnjom, osobito nekojim stvarima iz Bostona (Amerike). Ur.

Poziv na predplatu „Slijepčeva prijatelja“,

koj će svim mogućim sredstvima nastojati, da se naši slijepci dovinu do što veće naobrazbe i samostalnosti. Kako je on jedini list svoje ruke na našem jugu, to će zastupati i interese svih slijepaca na slavenskom jugu. Prema tomu donošati će s veseljem članke i latinicom i ćirilicom, obziruć se na broj p. n. g. predplatnika i volju g. suradnika.

Cijena je označena na čelu lista. Djaci ga dobivaju u pol cijene. Djačka književna društva badava, ako zaištu.

Pobrinuli smo se i za jeftine i ukusne korice za naš list, koje će izraditi poznati naš knjigoveža g. Ivan Schneider u Zagrebu. Tko bi želio imati takove korice, neka nam se izvoli javiti, da znademo urediti količinu korica. Uz lijepu nutrašnjost imao bi naš list i lijepu vanjštinu, pa bi bio uresom mnogoj kući.

P. n. gg. predplatnike molimo najuljudnije za predplatu, a tko nam što duguje od prije, molimo lijepo, da uredi račune. Uredništvo.

Brailleova početnica (za slijepce) dobiva se ukoričena samo kod uredništva ovog lista po 40 nvč. bez poštarine. Molimo naručbe slati samo na nas, te pridodati i trošak za poštarinu. Ur.

SLIJEPČEV PRIJATELJ.

List za promicanje uzgoja, obuke i inih probitaka slijepaca.

Izlazi četiri puta u godini u svezcima po poldrug arka. Cijena na godinu 1 for. Za vanjske države 1 for. 20 nvč. Pojedinom svezku cijena 30 nvč.

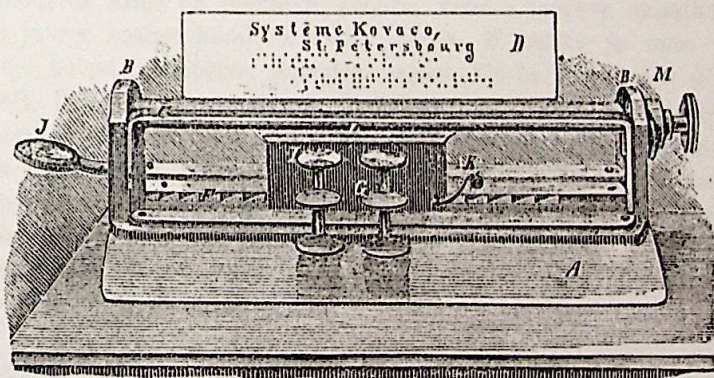
Predplata se prima i na pol godine. U zamjenu se primaju časopisi i djela. Rukopisi i novci šalju se uredništvu — pošta Velika Gorica. Rukopisi se na vraćaju. Oglasi se primaju prema dogovoru.

Rad pučkog učitelja proti širenju sljepoće.

(Nastavak.)

2. Podnebjje, društveni odnošaji, zanimanje, djeluju također na množenje sljepoće, jer, kako već rekoh, s većom starosti dobivamo i veći broj slijepaca.

Spomenuo sam, da imade u bivšem kotaru županijskom, oriovačkom, pa u bivšoj podžupaniji djakovačkoj i osječkoj najveći postotak slijepaca. Ogljedamo li se po zemljovidu, naći ćemo u ovim

Lik 15. Kovacova pisaća sprava.

krajevima dosta baruština, koje bez svake sumnje djeluju posredno na sljepoću. Da je tako, dokazom nam je i prije spomenuta županija virovićka, gdje je kvota i našeg i tudjeg plemena razmjerno puno veća, nego u drugim krajevima. U ovakim krajevima brzo se radjaju razne bolesti, koje djeluju na sljepoću i koje ću kasnije spomenuti, a kao uz put reći ću, da svaka bolest manje ili više djeluje na vid, koji se može iza bolesti opet povratiti u

normalno stanje, a može i oslabiti, iz koje se opet slaboće razvije i sljepoća.

Društveni odnošaj, kao ženitba u rodbinstvu, slabo obrazovanje, nezdrav stan, neka antipatija proti liječnicima i t. d. moraju se ukloniti, u koliko već nije uklonjeno, pa eto i opet rada pučkomu učitelju, da savjetom podučí, kako je štetan nezdrav stan; kako valja liječnika u horu pozvati kod raznih bolesti, a ne obraćati se na kojekakove vraćare; kako valja brižno bolesnika njeđovati; kako valja živjeti u čistoći; da se valja okaniti bar prevelikog pušenja, pa i pijanćevanja i družjenja sa ženama na zlu glasu, da se čovjek ne dobavi kakove bolesti. U ovakim sđodama može pučki učitelj samo savjetovati, pa neka ne štediti ni najmanje sa uputom, iztićući osobite posljedice, a te su, da svi gore navedeni učinci djeluju na vidni živac, a po tom i na sljepoću.

U mnogim mjestima naše domovine igraju se djeca prahom, nabacujući se. Ima dosta slučajeva, gdje je takom sđodom dijete oslijepilo. I proti tomu neka pučki učitelj uloži svoj glas, a u koliko gdje ne bi mogao sam utjecati, neka se obrati na osobu, koja to može, razloživši joj potanko korist takog postupka. Može pako u mnogim slučajevima gdje koje činjenice prijaviti i nadležnoj oblasti ili bar upozoriti oblast, da se takoga šta dogadja, što je na štetu naroda, a proti zakonu. Ob ovom slučaju govorit ću još kasnije.

Zanimanje pako može u toliko štetno djelovati na vid, u koliko nam isti rabi. N. pr. ženski ručni rad. Ako se veze ili prebira, šiva itd. u sobi tamnoj, druge su posljedice, nego kad se radi, recimo, na čistu zraku, kod valjanog svjetla i kad se radi uz stanoviti odmor. Ja sam ovdje za primjer uzeo baš ženski ručni rad, a to s toga, što i njega krivim, da je postotni broj slijepaca kod nas veći kod ženskinja, nego li kod mužkaraca. Prvi izkazuju 15.₅₁% na 10.000 stanovnika, a drugi 13.₈₉%. I ovdje se iztiće županija virovitička sa 25.₈₈% i bivše okružje brodsko sa 25.₄₁% ženskinja. Kao rijedkost moram spomenuti i to, da naša domovina sa Ugarskom u ovom slučaju spada medju one rijedke zemlje, gdje su ženske sljepoći jače izvržene. Jedina nekadašnja županija riječka (sa 29.₈₁) te bivše okružje ličko-otočko (sa 15.₂₆) i ogulinsko-slunjsko (sa 9.₁₁) izkazuju veći postotak sljepoće kod mužkaraca.

Uz ženski ručni rad bit će uzrokom i zlo uređjena ognjišta, koja se dime, da se sljepoća jače razširila medju ženskima. Osim ovih uzroka bit će i drugih, za koje se danas ni ne zna, a marni će pučki učitelj iztražujući take uzroke i objelodanjujući ih učiniti veliku korist cijelomu narodu i korist cijeloj domovini. Jer čim se

više umanji broj slijepaca, tim će više biti valjanih radnih pa i obranbenih sila, a to sve u narodnom gospodarstvu nije bez svakog zamašaja!

Ima i raznih obrta, koji manje ili više djeluju na sljepoću, kao rezbarija, urarija, kovačija, bravarija, klesarija itd. No kako su ovi stališi inteligentniji, i sami će brzo uvidjeti posljedice, pa će kod prve očne boli potražiti liječnika i držati se njegovog naputka. Jedino što bi pučkomu učitelju preostalo, bilo bi to, da roditelje upozori, da li im je dijete čvrsta, zdrava vida, a u dvojbi bar da upitaju liječnika za savjet, da se kasnije za svoj korak ne pokaju.

3. Daljnji uzroci sljepoći mogu biti razne bolesti, kao: škrofuloznost, žutica, dobrać, boginje, škrljet, sifilističke i razne očne bolesti.

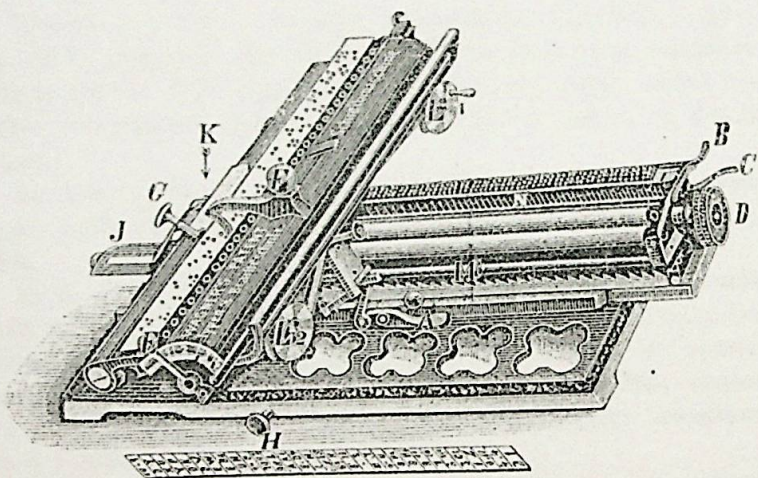
Kao kod svake bolesti, tako se i kod gornjih mora nastojati, da se što većma umanje ili da se barem umanje njihove posljedice. Ovdje je rad pučkog učitelja veoma malen, ali taj rad ipak nije neznan, kako bi si čovjek u prvi mah mislio. Uputi li pučki učitelj bolesnika ob opasnosti bolesti po vid bolesnikov i ovaj se skloni ne samo da liječnika pozove, nego i njegove naputke drži, to je već znatan korak k boljku učinio. U koliko je opet gornja koja bolest priljepčive, pošastne naravi, bit će i opet rad učiteljev veći. Pojavi li se u njegovoj okolini koja od pošastnih bolesti, neka odma podnese prijavu oblastima, da ove shodna učine. No ne samo da je pučkomu učitelju odma prijaviti prve slučajeve zarazne bolesti, nego mu je i oblasti podupirati u njihovu radu. To će učiniti, ako pazi, da li se nalozi oblasti i izvršuju, pa svoje opazke neka najprije prijateljskim načinom dojavu samomu liječniku, a ako uztreba i samoj oblasti.

Istina je, da imade učitelja, koji ne poznaju raznih priljepčivih bolesti, pa s toga ne mogu u horu podnijeti svoju prijavu. Šteta je to velika, a mogla bi se lako ukloniti, kad bi se u učiteljskoj školi podučili učiteljski pripravnici o pojavima i poznavanju najobičnijih priljepčivih bolesti. Malomu je zlu laglje stati na kraj, nego takomu, koje je mah preotelo. Pa i po samu školsku obuku bilo bi dobro, da učitelj pozna priljepčive bolesti, jer bi se brzo i lako onda odstranilo bolestno školsko dijete iz škole kod prvog pojava, a tim se bolest ne bi tako lako širila.

Najpoznatije zarazne očne bolesti jest trahom i Blenuorrhoea neonatorum ili kako ju mi nestručnjaci obično krstimo

upala ili kako Lobmayer veli: zažeg očiju. Ova je potonja najgora bolest.

Kad se je ono prije nekoliko godina trahom kod nas silno razširio, našlo se je i u mojoj školi dosta djece s tom bolešću. Kako je liječniku bilo daleko i teško da svaki dan dolazi, a nije ni mogao zbog velikog djelokruga, umolio je mene, da mu pomognem. Po njegovu napatku radio sam ovako: Dao mi je bočicu s nekom tekućinom. Zarezao sam gusje perce. Uzeo sam nekoliko kapljica one tekućine i djeci svaki dan poslije nauka nakapao tekućinu u oko. Da je posao laglji bio, legla se djeca na klupu. Tako su za kratko vrijeme djeca izliječena bila, jer je opet liječnik kod svakog posjeta četkicom oči mazao. Ne navadjam to s toga,

Lik 16. Wagnerov pisajući stroj.

da se iztaknem, nego da pokažem primjerom iz života, kako može pučki učitelj pomoći liječniku, a i školskoj djeci proti opasnoj bolesti. Ovakih slučajeva moglo bi se i više naći.

Kako sam već prije rekao, najgora je očna bolest *Blennorrhoea neonatorum*. Ova se bolest radja iza poroda, a pozna se po tom, što su oči upaljene i jako krmežljive, da se iza sna sve zalijepe. Ne pozove li se liječnik u horu, dijete će u kratko vrijeme oslijepiti. U ovoj bolesti mogu najviše pomoći svećenici i primalje, jer imaju novorodjenče u rukama, a pučki će učitelj jedino upozoriti roditelje na posljedice take bolesti, sazna li, da gdje na toj bolesti koje dijete boluje.

Kako postaje ta bolest, mislim da mi nije nužno da ovdje izvadjam, jer to spada više na primalje, koje ju moraju i poznati,

pa proti njoj i postupati po dobivenoj obuci. Žalibože da su na selu većim dijelom primalje proste seljakinje, koje i same tu bolest ne poznaju. (Veliku bi si zadužbinu načinio, tko bi u svom kraju mogao nagovoriti koju seljakinju, da ide u primaljski tečaj na zemaljske troškove u Zagreb.) O toj bolesti imamo i posebno djelce i to od dra. Selaka: „Prvi korak da se umanji broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji.“ (Koprivnica 1889. Brzotiskom T. Kostinčera.) Tko bi se bolje hotio upoznati sa opasnom Blenorhoeom, neka tu knjižicu pročita, a neće mu biti žao za onaj trud i vrijeme, što je uložio kod čitanja ove vrlo zanimive razpravice.

Rekao sam, da razne bolesti mogu djelovati na vid, a po tom prouzrokovati sljepoću. Nekoje takove bolesti spomenuo sam. Sada mi je pako upozoriti, da imade i takovih bolest', koje su nasliedne. Da je kako moći urediti, da se taki ljudi ne žene, bilo bi dobro po potomke, po buduće pokoljenje, a kako da se tomu bar donekle pomogne, nijesam zvan niti vrstan da ovdje o tom razpravljam. S vremenom valjda će se i tomu lijeka naći.

K dosadašnjima uzrocima sljepoće možemo navesti i kratkovidnost, o kojoj ću nešto kasnije obširnije reći.

(Slijedi.)

Slijepac nekoć i danas.

(Konac.)

Napisao Edgard Guilbeau, profesor povjesti u „narodnom zavodu“ za slijepce, nadzornik muzeja: „Valentin Haüy“ u Parisu.*)

Sve bijaše tada u prilog Valentinu Haüyju. Obodravaše ga dvor, povladjivaše mu občinstvo, uza nj pristajahu učenjaci.

Malo po malo popravljашe za svoje učenike metode, koje su drugi prije njega na brzu ruku nacrtali za čitanje, za pisanje, za matematičke operacije, za obuku u zemljopisu. On prilagodjivaše tisak za njihovu porabu, postavljашe im u ruke zanate, da ih odvrati od dangube, otvaraše im vrela užitka, upoznavajući ih s glasbom, s umjetnošću, koja je to li primjerena sposobnostima onih, koji su lišeni vida.

Zavod, što ga je taj novotar podigao, te filantropsko društvo poslije nagla procvata, zapne iznenada, te počne doskora propadati.

Zaprijeti mu pogibelj od revolucije. Narod imadjaše pune

ruke posla s to li životnim pitanjima tako, da su pojedina pitanja morala zaspati.

Valentin Haiiy, koji se nepokolebivo pouzdavaše u svoje djelo, zaiska tada pomoć od vlade, a ustavotvorna skupština uzme mladu sljepačku školu pod državno pokroviteljstvo odlukama od 21. srpnja i 28. rujna 1791. Nu premda tako postade narodnom školom i premda bude premještena u treću, a kasnije u četvrtu kuću, ipak ne mogaše uspijevati usrijed trzanja naroda, usrijed pobuna, rata, razpaljenih strasti. Jedva je životarila. Kad je Valentin Haiiy osnivao obuku za slijepce, bijaše u njega odvažnosti i duha, nu sad mu trebaše silne izumilačke uztrajnosti, da spasi od brodoloma svoje, jošte to li krko djelo, koje bi bila mogla to li brzo uništiti jedna jedina oluja.

Unatoč povoljnim odlukama zakonodavne skupštine i konventa, škola propadaše sve više i više. Lijepi dani bjehu minuli za Valentina Haiiya, kojega poput tolikih pokretača, poput tolikih dobrotvora čovječanstva čekahu dnevni mučeničtva, kojim se dolazi do slave.

Za bučnih nemira revolucije slijedila je era mača, vrijeme reakcije proti čovječnim čustvima i težnjama do konca XVIII. stoljeća.

Škola Valentina Haiiya bude razstrojena, a on sam morade ostaviti njezino ravnanje g. 1801. Kad je u dragoj mu Francezkoj njegovu ideju sakrila dugačka pomrčina od 15 godina, on, apostol stvaranja, podje u dobrovoljno progonstvo, da narodima donese dobru vijest. Godine 1807. bude njegovim nastojanjem zasnovana škola u Petrogradu, a g. 1808. u Berlinu.

Zadaća starca novotara bijaše ovršena: Njegova ideja uhvati klice po svim stranama. Škotski pjesnik Blacklock prevede na englezki njegovu radnju ob uzgoju slijepaca. Posebne zavode ustrojše Pudsey-Dawson u Liverpolu g. 1791.; Miller u Edimburgu, g. 1793.; Klein u Beču, g. 1804., za kog su jošte prisvojili ime: otac slijepaca. Kopenhagen 1807.; Dresden (Draždjani) i Amsterdam g. 1808. Napokon bude g. 1816. i pariška škola preustrojena.

Umre star, ubog, malo ne zaboravljen, čedni taj i dobri čovjek, koji se nikad ne hvalisaše svojim djelom, koji, povrativši se iz Rusije, zamoli, kao jedinu plaću, da mu dadu naslov začastnog učitelja u zavodu, što ga bješe zasnovao. Nu ne dadoše mu ga.

Haiyevo se djelo ne prestade širiti. Posebni zavodi, radione, utočišta umnožavala se. Postupak se mijenjao, popravljao. Odlični ljudi dokazaše svojim različitim duševnim darovima, da su izvrstne

bile metode, što ih je uporabljalo za njihovu obuku. Među tim ljudima iztiču se pjesnik Avisse, matematičar Penjon, industrijalac Montal, glasbenici Marius, Gueit, Moncouteau, Gauthier, svi bijahu Francezi.

Evropa broji danas za slijepce više od 100 zavoda sviju vrsti, Amerika petdesetak, a nekoliko i Australija.¹⁾

U malenim se školama pokazuje slijepcima kako da se okoriste opipom, uče se modelovanju, čitanju, pisanju; u većim im se školama daje realno znanje; u profesionalnim (obrotnim) se uče glasbu i akordisanje glasovira, najviše u francuskoj, dočim se u Njemačkoj uče ručni zanati.

Slijepci, koji rade u radionicama ili kod kuće, prave mreže, stolce, stvari od rogoza, košare; pletu, kačkaju; izvadjaju tokarske radnje.

Oni, koji ne mogu koristno raditi zbog svojeg tjelesnog ili umnog stanja, nastanjeni su u utočištu, kojih jošte žalibože premalo imade!

Počam od g. 1847. izdavaju se novine, koje su udešene za slijepce; dandanas ih imade na svijetu osam.

Počam od g. 1873. narodni i međunarodni kongresi, a od g. 1883. mjesečne sjednice povremeno razpravljaju pitanja, koja se tiču udesa slijepaca. Od nekoliko godina osnovane su za njihovu porabu posudne biblioteke, za koje rade odlične žene. Od g. 1886. ustrojeni su muzeji, da ih upute u metode, u pripreve, u školske radnje različitih zemalja. Stotine se čovjekoljuba zauzeše, da se za njih prirede zamršeni strojevi, vještački priredjeni zemljovidi, barem šest posebnih azbuka i svakovrstne igre.

Malo ne sav napredak, sve poboljšice, izvedene na sljepačkim spravama, izadjoše iz Francuske, iz Haityeve škole.

Godine 1819., topnički častnik, imenom Barbier, izumi kriptografsko pismo sastavljeno od tačkaka. To je onaj kriptografski sustav, iz kojeg poteče divna azbuka slijepca Louisa Braille-a (č. Braj).

Brailleova azbuka izadje g. 1829., a od to doba potiskujući natrag starinske metode, izvojšti si prevagu u sljepačkom uzgoju. Godine 1852. ju službeno usvoji pariška škola, a za njom ostale škole po Francuskoj, Belgiji i Italiji.

Godine 1869. pojavi se u Engleskoj nastojanjem doktora

¹⁾ Ni Afrika nije zaostala. U koliko nam je poznato postoji zavod za slijepce u Kairu. Biti će ih i u Aziji. Ur.

Armitage-a. Napokon ga od Franceza uzajmi i Njemačka godine 1879.¹⁾

Imati jednoličnu azbuku, to već bijaše mnogo. Nu učinilo se je i više: izmisliliše i stenografije za porabu slijepaca; sad ih imade pet prama Brailleovu sustavu.

Opet jedan Francez, Laas d' Aguen, popularizova za njih zemljovide.

Mnogi si glave razbijahu, kako bi slijepce naučili obično pismo. Više od sto sprava, često duhovitih, bude udešeno za tu svrhu. Najsavršeniји sustav običnog pisma imamo zahvaliti i opet jednomu Francezu de Beaufortu, a to je stylografija, koja se raz širi g. 1882.

Slijepci dakle sada imadu posebna usavršena sredstva, koja im omogućuju, da se zadube u znanost, da goje po koju umjetnost, da se bave zanatima, ter da budu gdjekad i drugima koristni.

S Brailleovom se pobjedom druga povjestna perioda, perioda stvaranja, može smatrati dovršenom. U toj se je dobi popularizovala stylografija, pojaviše se posebni časopisi, urediše se škole, radionice, knjižnice, muzeji. Sada stupamo u periodu postupnih i neodredjenih popravaka.

Djelo Haiyevo i Brailleovo, koji slijepca preobraziše, malo ne usrećiše, imade veliku budućnost.

Poslije ovog kratkog povjestnog pregleda ne će biti suvišno, da dodamo nekoliko potankosti, koje se tiču položaja slijepaca u Francezkoj.

Na 38 milijuna stanovnika, što ih Francezka broji, imade tuj (polag posebnog brojenja od g. 1883.): 32.056 slijepaca obiju spolova; 2.548 izpod 21 godine, a 29.508 iznad te godine. Od 1.360 dječaka, a 1.188 djevojčica prima obuku oko 450 dječaka, a 380 djevojčica, dakle ukupno oko 800 djece, i to u dva špecijalna tečaja i 23 škole, od kojih imade 5 dječaćkih, 7 djevojačkih, a 11 mješovitih. Ovo se sve uzdržava troškom države, Parisa, po kojeg departementa, i mnogih duhovničkih društava.

Paris uzdržava četiri uzorne škole, svaku u svojoj vrsti, a malo ne polovina slijepaca je uškoloano. Te četiri škole jesu: 1. Narodni zavod mladih slijepaca, koji je prije pet godine slavio stogodišnjicu svoга postanka i koji bi se po pravici morao zvati:

¹⁾ Kod nas 1889. Ur.

školom Valentina Haūya. 2. Brailleova škola, zasnovana god. 1883. 3. Zavod slijepih sestara sv. Pavla, god. 1852. i 4. Zavod braće sv. Ivana od Boga, g. 1875.

Veliki narodni zavod pariški, koji je više ili manje služio za uzor svim sljepačkim školama svijeta, ovisi o ministru nutarnjih posala. Od god. 1843. smješten je u prekrasnoj i udobnoj sgradi na boulevardu des Invalides 56.

Škola je dvostruka, jer u njoj imade dječaka i djevojaka, i to prvih više od 150, a drugih oko 80. Učitelja i učiteljica imade 29, a od ovih posljednjih je 10 slijepih. Sadašnji ravnatelj zavoda, Martin, čovjek je dušom i tijelom odan slijepoj mladeži.

Obuka, što ju tuj mladež prima, trostruka je: umna, glasbena i ručna. Umna je obuka po prilici onakova, kakova je u višim pučkim školama, glasba se tuj goji u vrlo znatnoj mjeri, a ručne se radnje pomnijivo uče, osobito ženske.

Učitelji su većinom odlični glasbenici. Više od 200 prvašnjih i sadašnjih učenika i učenica zavoda s uspjehom svirahu ili sviraju orgulje. Takodjer imade nekoliko vrstnih glasbenika, koji izadjoše iz te škole. Na pariškom konservatoriju podijeljeno je već 28 nagrada (od kojih bijahu 4 prve) učenicima tog zavoda.

Svake godine više puta prisustvuje občinstvo sa simpatijom koncertima i svečanim misama, što ih slijepa mladež izvadja u koncertnoj dvorani i u zavodskoj kapeli. Akordovanje glasovira daje izvrstne rezultate. Više od sto učenika, koje je podučavao g. Siou, pošteno služi svoj kruh akordovanjem, a mnogo ih je, kojim taj zanat koristno pomaže u njihovom glasbenom zanimanju. Dva-deset slijepaca, koji su izašli iz zavoda, jesu ili su bili trgovci glasovirâ u raznim gradovima; jedan izmed njih, Montal, polučio je velik uspjeh kao tvorničar glasovira.

Sa školom je spojena tiskarna. Od g. 1852. do 1887. izašlo je iz njezina tiska 89 znamenitih djela, a 76 manjeg obsega, u svem 58.000 svezaka i 14.000 svežića.

Brailleova škola, koju je kao zabavište zasnovao g. Pephau, ravnatelj bratovštine „Quinze-Vingts“, (čitaj: Kenz-Ven) obraćena je malo po malo u pučku školu, koju uzdržava glavno seinsko vijeće. Danas broji 70 učenika i učenica, koje obučava pet slijepih podučiteljica.

Zavodu slijepih sestara sv. Pavla ne ima nigdje ravna. Tuj se dijeli mnogobrojnim djevojkama umna, glasbena i ručna obuka. Sada ih je 28 po razredima, a 47 ih radi i to starijih. Učiteljice

su većinom slijepce duvne. Jedna od njih ravna tiskarnom, koja je spojena sa zavodom.

Braća sv. Ivana od Boga primiše u zavod, osim druge mlađe dječice, još 25 slijepaca.

Grad Paris otvorio je g. 1879. u dvije gradske škole dvostruk tečaj, u kojem tri puta tjednom dva slijepca obučavaju desetak slijepce djece u glasbi i akordovanju glasovira.

U pokrajini slijepa djeca primaju obuku u devetnajest škola i to: četiri za dječake u Ronchin-Lille-u, Saint Médard-les-Soissons, Bordeaux-u i Angersu; šest za djevojčice u Lille-u, Larnay-u, Alençonu, Lyonu, Laonu, Chateaurouxu; devet mješovitih u Clermont-Ferrandu, Nancy-u, Montpellieru, Arrasu, Marseille-u, Grillandu, Toulousi i Limogesu. Sa svim tim školama, osim triju, ravnaju bratovštine ili duhovni redovi. Ni jedna od njih ne siže dalje od pol stoljeća.

U svim se sljepačkim školama u pokrajini cijena za hranu i stan vrti oko 500 franaka. Vrijeme školovanja traje oko osam godina, a doba za primanje nije stalna. Kadkada se tu primaju djeca u najnježnijoj dobi, a kadkada čak u mladenačkoj. Posvuda se uče predmeti pučke škole, nešto glasbe, a i nekoji zanati. Obćenito se uče mlade djevojčice mrežkanje, vezenje, pletenje, da i šivanje.

Uvidilo se, da obrtni rad pojedinca ne može, uz rijedke iznimke, slijepcu dostajati za sve potrebe. S toga su čovjekoljubi, vjerske zadruge i država, zasnovali pripomoćna društva, radionice i utočišta.

U ovaj čas imade u Francezkoj šest društava, dvije obrtne škole, dva radnička doma za žene, tri filijalke u trim školama, jedno utočište (asile) i osam odsjeka u sedam sirotišta (hospice).

Tri društva, zasnovana za odrasle slijepce, imadu svoje sjelo u Parisu.

Obrtna škola pariška prenesena je g. 1884. u ulicu Jacquier, u sgradi, što ju je poklonila gdja. Furtado-Heine. G. Laurent ravna radnjama, brine se za prodaju izradjenih predmeta, priuđesava orudje za porabu slijepaca. Ovih imade oko dvadeset i pet, a svi su muškarci i eksterniste. U zavodu se uče praviti stolce, rogozine i četke. Dva su dućana ustrojena, da prodavaju predmete napravljene u radioni Jacquierove ulice.

Jedan slijepac ravna radnjama obrtne škole u Marsilji. Dvije radione otvoriše žene, koje sljepoća to li teško tišti: jednu u Saintesu, drugu u Illiersu, u prostorijama, koje je to li veledušno poklonila obitelj Claugenson.

Buduć da su se mnoge škole tek sada ustrojile; buduć da je s toga i sada nestašica radiona: velik broj slijepaca obojega spola i svake dobe nije mogao naučiti zanata. K tomu su mnogi prestari za bud koji zanat ili sbog svog tjelesnog stanja nesposobni, da se bave kojim zanatom. Relativno se u Francezkoj za slijepce ove vrsti više čini (i to već od dugo vremena), nego li za one, koji bi svojom dobom i položajem mogli sudjelovati u radinu životu našeg doba.

Od sedam sljepačkih zadruga, koje su u Francezkoj niknule u srednjem vijeku, jedna jedina se je uzdržala do danas, a to je zadruga „des Quinze-Vingts“, koju su g. 1780. pretvorili u sirotište pod državnim ravnanjem. Ovaj čudnovati zavod je jedini svoje vrsti; žive o svom vlastitom dohodku. Ministar mu nutrnjih posala imenuje činovnike i slijepce, koji se u zavod primaju (pensionnaires).

Tuj žive, kako svatko znade, u malenim odjelima oko tri sto slijepaca obiju spolova, od kojih nitko ne ima manje od četrdeset godina. Ima ih neoženjenih i oženjenih. Osim toga oko 1800 slijepaca, koji žive u svojim obiteljima, primaju podpore, od zavoda „des Quinze-Vingts“, od 100—200 franaka.

Znamenita sirotišta u Salpetrieri, Bicêtri i u Ivry-ju, primaju (počamši od 17. vijeka, kada bjehu ustrojena) slijepce i to ono prvo ženske, ono drugo muškarce, a treće ženske i muškarce. Sirotišta u pokrajini i to u Rheimsu, Chartresu i Rouenu uzdržavaju velik broj slijepih, muških i ženskih.

U utočištima Jobna Bosta u la Force-i (Dordogne) imade po koji slijepac uz druge bolestnike.

U Algiru¹⁾ ne ima ni jedne škole, premda je tuj 1.336 slijepce djece; isto tako ne ima ni jedne radionice nit specialnog utočišta za 5.330 odraslih; koji su lišeni vida. To je u svakom pogledu žalostno.

Tko poučava slijepu djecu, tko pomaže odrasle slijepce, podupire nesretnike, taj čini uslugu društvu. Čuvati djecu od sljepoće, takodjer je usluga društvu. Tu zadaću preuzeše specialiste. Većina je ckulista otvorila klinike u tu svrhu. Pače g. 1880. otvorena je u kući zavoda „des Quinze-Vingts“ narodna oftalmologijska klinika, gdje se bezplatno njeguju bolestnici. Od 16. prosinca g. 1880. do 1. siječnja 1887. primljeno je u narodnu kliniku do

¹⁾ Poznato je, da jo Algir francezki posjed. Prev.

3.900 bolesnika, na kojim su izvedene operacije. Za rukom je pošlo 90% operacija.

U kratko, Francezka imade dvadeset i tri škole, tri tečaja za djecu, dva tečaja za odrasle, dvije obrtne škole, pet radiona, jedno špeciijalno utočište, osam odsjeka utočišta, tri pripomoćna društva, jednu mjesečnu sjednicu, jedan muzej, sedam štamparskih preša za tiskanje spisa u Brailleovim pismenima, više od tri sto djela tiskanih Brailleovim pismenima, jednu posudnu knjižnicu, jednu smotru (revue) na crnu (t. j. časopis crnim tiskom, kao što je naš. Ur.), tri časopisa s Brailleovim pismenima, više od osam sto uškolane djece, više od šest sto slijepih osoba, koje živu od svojih ruku, sto sedamdeset koje rade u radionicama, oko tisuću u sirotištima, tisuću osam sto, koji redovito primaju podpore, i više od dvije tisuće, koji umiju čitati spise tiskane Brailleovim pismenima.

Preveo Š.

Nekoliko podataka, kao prilog radu proti sljepoći.

Da se odužim obećanju, za danas eto nekoliko podataka, iz kojih će se opet podkrijepiti ono, što sam tvrdio u članku: „Prvi korak da se umaji broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji“.

Dao Bog da naše riječi ne ostanu bez koristnog ploda. Pošto sam 22 mjeseca u obćoj javnoj gradskoj bolnici oko 85 mrena porazio, a isto toliko manjih očnih operacija poduzeo, nahrlio je svijet iz bliza i iz daleka, da pita savjet za bolestne oči.

Naravski, došli su k meni i onakvi slijepci, koji nijesu imali više niti komadića oka u glavi.

Pa i ako im nijesam mogao pomoći, zabilježio sam barem ime njihovo i podpunu anamnezu, a iz toga pak mogu crpiti dalnje gradivo za ovu moju malu crticu. Od 248 slijepih na dva oka spadalo je na Hrvatsku 180, a na Ugarsku 68, a od tih $\frac{2}{3}$ na Medjumurje. Od 180, na oba oka slijepih, oslijepili su 62 u starijim godinama uslijed mreene, a trojica od tih izgubila su po jedno oko uslijed *Blennorrhoea neonatorum*. Od ostalih 118 izgubilo je vid 62 od poroda, dakle uslijed gori napomenute bolesti, 32 od trahoma, 8 u kozicama, a 16 uslijed drugih bolesti.

Evo opet dokaza, da u Hrvatskoj i Slavoniji najveći broj slijepih oslijepi od one bolesti, koja bi se dala prepriječiti, pa bi se neumorno moralo o tome raditi, da se ista uguši.

Znatni broj oslijepelih od trahoma možda je takodjer takav, da se može prenijeti na cijelu Hrvatsku, akoprem u mojoj okolici ima neizmjereno puno trahoma, što ga drugdje nije.

U postotcima imali bismo 55 % od *Blennorrhoea neonatorum*, 27 % od trahoma. Svakako bi nužno bilo, da se u tom pogledu usavrši statistika slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji.

Bilo bi dobro, da se ne zadovolji samo time, što dotični uredi izpune, da se toliko i toliko slijepih nalazi u občini ili župi, već da se iste po bližnjem liječniku pregledaju, te zabilježiti kad je i uslijed koje bolesti je dotični oslijepio. Mora se naravski paziti i razlikovati podpunog slijepca od poluslijepog i od onog pako, koji je slijep samo zato, da može lako prositi novac.

Ne mislim pako, da mi moramo čekati dok se taj popis sastavi, da možemo energično na put stati *Blennorrhoei* i trahomu. Što prije budemo na tom polju nešto obradili, prije ćemo ploda dočekati.

Doduše kadkad se dobije po nosu, kad se hoće i nastoji o tom, da se nešto korisna uvede, prem ipak stoji da smo mi prvi u austro-ugarskoj monarkiji našim postotnim brojem slijepih.

Stoji i to, da ako se nije baš moglo uvesti *Credéov* postupak, kog sam u mom članku predložio, moglo se je barem prvi korak napraviti te naložiti, da se svaki takav slučaj, t. j. *Blennorrhoea*, mora liječniku prijaviti, dotični bi već sam znao, što da radi u takovom slučaju. Hladokrvnim prama takovoj ljudskoj nevolji, kao što je sljepoća, ne može biti doduše ničko na tom svijetu, kamo li liječnik! A onaj pako, kome na stotine prolaze kroz ruke takovi nevoljnici, mora za stalno dok je živ vapiti: „Pomozite nesretnicima Vi, koji možete, nagrade bolje ne trebate, do blagoslova onih, kojim će te vid sačuvati!“

Više njih, koji su (kako se kaže) od poroda slijepi, dolazili su po tri, po pet puta k meni, pa me molili, da ih operiram i uvjeravali me, da još poznaju razliku medju danom i noći. Sirote čuli su, da su drugi, kojim se je mrena na oči navukla prije 8—10 godina, operacijom providjeli, pak su mislili, da je i kod njih to isto. Nastojmo brižno oko tog vrlo važnog pitanja! *Dr. Selak.*

Daroviti hrvatski slijepac.

(Piše Ferdo Hefele.)

Budimir A. Jordan, rođen u Sisku 10. srpnja 1862., gdje mu je jošte danas otac obrtnik i majka primalja, obolio je na očima 14. dan nakon poroda. Prem mu je moguća liječnička njega pružana bila, izgubi on ipak vid, pa sve što je jošte ostalo mu, bijaše toliko, da je za zračna dana mogao razabirati prozore na sobi i donekle razlučivati boje cvijeću i drugim predmetima.

Godine 1869., 12. ožujka, izmoli mati njegova audienciju kod Nj. Veličanstva Franje Josipa I. baš u Zagrebu i sin joj Budimir bi besplatno primit u zemaljski sljepački zavod u Pešti.

U Peštu odvela ga majka 30. listopada 1871. gdje je po pravilima te škole imao šest godina ostati; nu pošto se je mladić tekom svoga naukovanja osobito talentiranim za glasbu i ostalo pokazao, to mu je uslijed molbe dozvoljeno bilo, jošte jednu godinu u zavodu na usavršivanju raznih umjeća ostati. Tako ostao on u zavodu do 29. rujna 1878.

Čim je mladić došao u Peštu, oboli opet na očima i od tada nikada više ne može razlučiti dana od noći. Jedino za vrućih dana sjeća ga sunčani žar, da je žarki dan, a ne razblaživa noć.

U peštanskom zavodu učio je B. A. Jordan vjeronauk od rimo-katoličkoga vjeroučitelja Čelka i Adamovića; magjarski jezik, račun i pisanje od učitelja Adama Guthela; čitanje, prirodopis i zemljopis od učitelja Langerera i Megjerij-a; povjest od Sidora Mihaleka, koji je bio onda ravnatelj zavoda.

Orgulje i pjevanje učio je od učitelja J. Langerera, gombanje od učitelja Fr. Sidonića. Svi ti učitelji bili su zdravih očiju, nu učitelj za glasovir, Jakov Hauser, bivši učenik zavoda, zatim učitelj za gusle Antun Duranek, bivši učenik toga zavoda i nadziratelj toga zavoda Bartoš bijahu slijepi.

U ono doba bilo je u peštanskom zavodu 40—50 mladića i nešto manje djevojaka.

Budimir A. Jordan bio je u prilici naučiti i košare, te stolce plesti, nu našav se u osobitom sluhu i izvanrednom daru za glasbu, posvećivao bi cijelo vrijeme njoj i ne uzalud, jer je on već u samom zavodu dotjerao do tolike vještine, da ga htjedoše, kako piscu ovih redaka reče jednom kasnije nadstojnik zavoda u Pešti, za zavodskoga učitelja; nu Jordan ne primi ponude, već osjećajući se za svoju obstojnost dosta opremljenim, povrati se k svojim roditeljima u Sisak.

Svi, koji poznavasmo mladića od malih nogu, dok je jošte znao pred kućom sjediti, te vazda desnom rukom pred očima sunčane trake razbijati, da se tako u svojom dugom času u čemgod razabere, vidjesmo sada razgovorna mladića, koji je upravo hleptio za kakovimgod glasbilo, a najmiliji mu bio glasovir, na kojem je već onda majstorski udarao. Kada ne bi bilo glasovira, prihvatio bi on pastirsku frulu, pak harmoniku, a kadkada i gusle, te u novije doba i okarinu.

Budimir A. Jordan danas je čovjek u 28. godini, tjelesno zdrav i posve razvit, pa pošto je tekom godina prošao po Hrvatskoj, Ugarskoj, Rumunjskoj, Bugarskoj, Srbiji, Bosni, Hercegovini i Dalmaciji, govori posve dobro svoj materinski jezik hrvatski, njemački i magjarski, a prilično razumjeva francezki, bugarski i česki.

B. A. Jordan vesele je čudi, vrlo dosjetljiv, a njegov posebni način napametna računa upravo zadiviti mora čovjeka. Rečeh li mu: netko se je rodio 10. travnja 1846. godine, a istom si to izrekao, već on primjeti: to je bilo u petak, a za 20 ili 30 godina biti će 10. travanj toga i toga dana. Moć pamćenja u Jordana je velika. On znade za svaki dan u godini, kada je gôd koga svetca ili svetece, a to tako brzo, da mu se čovjek čuditi mora.

Kao što je obično kod slijepaca, da im je sluh i opip vrlo razvit, tako se to kod Jordana trostruko reći može. Nije tomu puno dana, što sam bio u prilici čuditi se njegovoj umjeći, jer najnoviji komad, što se je ne davna proćuo u Beću, sastavljen za glasovir od glasovitog kompositera, samo mu je dva put, jedan za drugim pjevan, i on ga je, kako rekoše svi prisutni, majstorski odigrao.

Tekom svojih putovanja izvještio se je B. A. Jordan u glasbi tako, da bi danas najsposobniji i najgorljiviji učitelj hrvatskim slijepcima mogao biti, jer ne samo da on svira što čuje, već on kao poznavatelj generallbasa i kontrapunkta sam baš lijepe komade sklada.

Laura Bridgmann.

(Konac.)

△ Laurina dalnja obuka u računstvu, zemljopisu, povjesti i prirodopisu nije ni iz daleka tako zanimiva, kao prva i temeljna njezina obuka. Obzirom na malen prostor našega lista preći ćemo preko toga, pa ćemo spomenuti ovdje nekoje zanimivije pojave.

Laurin vid i sluh nijesu se nikad popravili, dočim joj se je njuh sve više i više oštrio. No zato su vanredni pojavi, kako joj se je razvio opip. Laura je prepoznala svaku osobu u zavodu — a bilo ih je preko petdeset — čim se je koga dotaknula, ma samo odijela dotičnika. — Ako je tko govorio ili svirao u onoj sobi gdje je ona bila, to je ona odma osjetila. Kako? Evo ovako: „Zvuk dolazi kroz pod u moje noge, a od tuda u glavu“ — govorila bi ona. — Kad se je Laura jutrom probudila, te je htjela znati je li doba ustajanju, to je ona stavila prst na vrata susjedne sobe, u kojoj su spavale slijepe djevojčice, pa ako su se djevojčice već postajale, poznala je ona to po titrajima vratâ. — Jedan put u večer povrati se s nekog putovanja Laurina učiteljica Miss Swift (ova je pisala Laurin životopis) i udje u salon gdje je bila Jeannetta, sestra dra. Howea. Za malo dodje i Laura, koja nije ništa znala o povratku Miss Swiftove. Laura sjedne na kanape, pa za jedan četvrt ure reče Jeannetti: „Tko to govori s vama? Ja mislim da je Swift.“ Kad su ju pitali, odakle ona to znade, odgovori: „Ja ju ćutim govoriti“. — Kad je Laura držala kaki glasbeni strojić, dok je isti svirao, njezin je obraz upravo sjajio od radosti, dok je ćutila zvučkovne valove. Bio je to glasben užitak stvora, koji nije uza sve to ni jednog jedinog glaska čuo.

Još ćudnovatiji bijahu u Laure neki osobiti glasovi, koje bi Laura često proizvela. Ovo je osobito za psihologa znamenito. Tim glasovima označivala je ona osobe u zavodu, pa je za svaku osobu imala drugi glas. „Kad dodje u sobu, piše dr. Howe, pozdravi ona svaku osobu njezinim glasom, svako dijete pozna glas i znade koga ide. Kada govori o osobi kojoj, to ona ime dotičnoga lica odigra prstima (kao gluhonijemac), ali ju često čuju, kako se glasa onim osobitim glasovima (noises). Kad sam ju jedan put pitao, čemu se oglašuje, umjesto da ime dotične osobe prstima odkaže, odgovori ona: „Ja mislim na glas za Jeanettu (sesru dra. Howea) kad se sjetim, koliko mi dobra čini; tada ja ni ne pomišljam, da joj ime prstima odčitam.“ Drugi put začujem ju opet kako u pokrajnoj sobi isti glas dava, požurim se k njoj pa ju zapitam čemu to čini. Ona odgovori: „Zato, jer mislim kako ona mene rada imade i kako ja nju rada imadem.“ Vidimo dakle, da su ovi glasovi bili neka vrst dragalica za pojedine ljude. Sa svim je dakle naravno, da čovjek svoja čustva izražuje glasovima, pa bi se ovako mogao protumačiti postanak i razvoj glasbe i govora. — Laura bi kadikad odavala i takove glasove, kojima je samo čustva izricala. Ove „emotional noises“ točnije promatraše prof. Stanley Hall. Laura je ove glasove

proiznašala, a da nije ni znala da se oglašuje, te je to opažala istom tada, kada bi joj učiteljice stavile ruku na usta. Učiteljice htjedoše ju od toga odučiti. Tri ovakova „noises“ mogla je Laura samo onda proiznijeti, ako je u njoj bilo ono čustvo, koje se je izricalo onim zvukom; namjerice i bez ovoga čustva proizvesti koji od tih trijuh glasova — nije mogla.

Još nešta o moralnom i religioznom razvoju Laure. Ona bijaše obično vesela i dobroćudna, igrala se je rado s djecom i šalila se je s njima. Razsrditi bi se znala, no to je bivalo sve redje čim je bivala starija. Čustvo pravice i krivice čvrsto se je u njoj razvilo. Ona je vasma okajala svaku laž i svaku zlobu i to veoma na brzo i iskreno. Neobično bijaše to, da je bježala od muškaračkoga društva. Dr. Howe bio je skoro jedini čovjek kome je povjerovala, dočim je sa ženama instituta rado obćila. Charles Dickens priča, da je ona njegovu ruku odma odbila, no zato je ruku njegove gospodje zadržala, dala se je od nje milovati, pa je djevojačkom znaličnošću opipavala njezinu opravu. Voljela je Laura lijepo odjeće i rado se je kitila. Sexualnih pojava nijesu na njoj nikad opažali.

Religijsku obuku htjede joj dr. Howe sam podati, pa je naložio učiteljicama, da na možebitna pitanja Laurina — nju upute uvijek na njega.

No kad je on na duže vremena odputovao u Evropu, naučiše ju nekoliko skroz dogmatičnih stvari, koje je ona znala do kraja života.

Uzgajanje Laure Bridgmann nije ostalo bezplodno i osamljeno. Već je bilo pomoženo nekolicini nesretnika koji su jednako trpili. Laura sama obučavala je u govoru prstima jednoga slijepoga gluhonijemca, koji joj je bio vršnjak, ali je kašnje u zavod stupio. Bilo je više ovakih slučajeva u Švedskoj. A izvještaji Bostonskoga zavoda pripovijedaju o nekoj čudo-curi, Heleni Keller, koja je slijepa i nijema ko Laura, ali mnogo darovitija. Sad joj je devet godina, obučavaju ju po metodi dra. Howea, a njezini listovi, koji budu i facsimilirani, služili bi na čast i svakomu razvitomu djetetu u njezinoj dobi. Pravi phaenomen!

Čovjekoljubac Howe nije se badava trudio. Njegov rad ima ne samo veliku čudorednu vrijednost, nego i znanstvenu. Materijal, koji je prikupljen prigodom uzgajanja Laure Bridgmann, nije još sa svijem proučen, pa će nám možda još muogu tajnu iz dubinâ ljudske duše otkriti. „Znanost se ne može ljepše koristovati bolina

čovječanstva, nego da je tako uporavi, da tim naše znanje povećā, naše gospodstvo u naravi razširi i to gospodstvo okrene na obće dobro. Pod rukom znanosti, veli Bileam, promijeni se kletva u blagoslov". (Dr. Jerusalem.)

Praktična uputa.

Ako je dijete od poroda slijepo.

(Nastavak.)

Rekao sam, da tjelesni uzgoj prevladjuje u ovoj dobi. Po tom dakle ne smije se ipak zaboraviti niti na umni uzgoj.

Tko je pratio prijašnje razlaganje, opazit će, da se i kod tjelesnog uzgoja podpomaže umni uzgoj, pa u koliko je potrebno, nadopuniti mi je ono razlaganje. Tako na primjer kod hodanja upoznaje se slijepac sa raznim posobljem i pokućtvom. Kod jela se opet upoznaje sa raznim jestvinama. Ima tako u kući i više stvari, s kojima se slijepac danomice upoznavati može i sve više si zorova sticati. Glavno je pako, da ga upoznamo sa dijelovima tijela. Recimo slijepcu: „To je ruka . . . i to je ruka“, t. j. jedna i druga. Kašnje ga možemo pitati: „Gdje je ruka?“ Ako znade, dići će, a ako ne, onda mu recimo: „To je ruka“ i dignimo jednu, „i to je ruka“, pa dignimo i drugu. Tako se to opetuje, dok si dijete ne zapamti. Kašnje se uzima sve malo po malo koji dio čovječjeg tijela, a preduzeto se opetuje. Svako ime govoriti nam je polako i razgovjetno i to slovku po slovku.

Tko je motrio malu djecu, opazio je, da ona najprije izgovaraju pojedine glasove, onda po jednu slovku. Po tom će ona jednoslovčane riječi prilično izgovarati. Dakako teže će izgovarati suglase n. pr. r, ž, nego recimo, „m“. Ne treba nas s toga smetati, ako bi dijete reklo: „no, noj“, mjesto: „nos, nož“. Dvoslovčane riječi takodjer će kašnje prilično izgovarati, osobito, ako je u njima što manje suglasa. Laglje će djeca izgovarati n. pr. oko, noga, nego recimo: prst, vrt, ma su ove riječi i jednoslovčane, ali su u njima sami suglasnici, koji svakomu djetetu otežćavaju izgovor.

Prema ovomu znati će roditelji, kod kojih riječi mogu i smiju već s početka tražiti čist izgovor.

Ovo sam u toliko napomenuo, da roditelji znadu, u kojoj sgori može dijete koju riječ razgovjetno izgovarati, pa da za koju stvar ne rabi krivo ime ili za više stvari jednako ime, jer je u tom slučaju umni uzgoj teži, no bi inače bio.

Opazimo li, da slijepac nekoju stvar osobitim nemištom premeće, opipava ili da grabi za njom ili da naprezuje sluh, to je znak, da je željan upoznati se sa dotičnim predmetom, pa mu recimo: „To je . . .“ N. pr. idu kola. Slijepac čuje šum. Sluša i sluša, a roditelj će mu: „Kola idu.“ Nu ne samo da je roditeljima u ovakovim slučajevima podpomagati umni uzgoj, nego im je djecu i na štošta upozoriti, na što naime slijepac svoju pozornost ni svratio nije ili ne bi svratio. N. pr. kraj slijepca je svetiljka. On ju je napipao, ali se za nju ništa ne brini. Praporac se oglasi ili žlica je opala, a naš se slijepac, recimo, i opet ne brini za taj zvuk. U tom nam ga je slučaju upozoriti, pa mu svetiljku dati opipati, za praporac mu reći: „Čuj, praporac zvonit!“ ili opet: „Čuj, žlica je opala!“ itd.

Moram reći, da su ovakovi slučajevi kod slijepca veoma rijetki. Slijepac bo rado sve pipa, posluškuje i kuša, a osobito ako je to šta novoga.

Dogodi li se, da se slijepac česa preplaši, što je lako moguće, jer su i onako sami po sebi dosta plahi, to ih se mora odma odučiti. Boji li se koje stvari, neka ju opipa, ako ju samo opipati može i smije. Boji li se istu u ruke primiti, a ono ju mi uzmimo; pa neka ju slijepac tako opipava. Boji li se gdje hodati, a nije opasnosti, primimo ga za ruku i brzo pokročimo s njim istim putem i natrag. Ako treba, to opetujmo isto nekoliko puta, pa onda neka sam hoda. Sve se to imade nekom ljubezljivošću činiti.

Svaki strah moramo ukloniti, te ga učiniti sigurnim, jer će nam u protivnom slučaju mnogo posla zadavati kod daljnje obuke i priječiti nas u daljnjem radu.

* * *

Da se to sve dosadanje gradivo ovršiti može, samo se po sebi razumije, da tu treba čovjeka, koj i volju imade uzgajati slijepca, a uz to da mu je i vremena.

„Na sirotinju sve udara“, veli se. Tako je i sa sljepoćom. Razmjerno najviše imade slijepaca među sirotinjom. Nije se ni čuditi, jer ovdje oba roditelja služe svakdanji kruh, stanuju u kukavnim stanovima, a hrane se čim mogu. Djeca ostaju na tuđoj pazki ili što je još gore, ona su bez pazke. Neću ovdje kriviti roditelje. Ne, ta i oni ljube svoju djecu i s toga baš muče se, da svojoj dječici što bolji zalogajak priskrbe. Prilike su takove i s tima prilikama valja računati. Dakako da bi najbolje bilo, da tih prilika ili bolje — neprilika i nije.

Takovi siromašni roditelji učinit će najbolje, da svoju težkoću strpljivo podnose, ta od Boga je dano, pa da paze bar na tjelesni razvitak. Neka im dijete bar prohodi, rukama se giblje, a za zabavu neka imade bar što više kamenčića ili raznog zrnja. Ovo potonje da je sve čisto. Dijete će se tako igrati grabeč i razastiruč kamenčiće ili opet tako, da utiče ruke u nje. Ipak je to bolje nego ništa!

Svetkom i nedeljom neka bar učine sve ono, što im bude samo moguće za tjelesni i umni razvitak djeteta.

Kako su duševne sposobnosti mnoge sirotinje male ili ograničene, naravno je, da ni njihov rad ne će biti Bog zna kakov. Da se pako taj rad nadopuni, valjalo bi osnovati pripravnici zavod ili bolje zabavište za takovu slijepu djecu, u kom bi se sve ono nadomjestilo, što dom uz najbolju volju polučiti nije mogao.

To već zasjeca u drugi dio našeg naputka, pa će tamo biti o njem i govora.

(Konac I. dijela.)

V. Bek.

Dopisi.

Iz okolice zagrebačke, početkom svibnja. (Skora nesreća.)
Nije tomu davno što sam porodila djevojčicu. Za koj dan opazili smo, da su očice olijepljene krmeljem. Upozori me suprug, a ja opet babicu, jer mi se suprug bojao, da bi moglo iz toga kakovo zlo nastati. U kuću mi dolazila vrstna zagrebačka babica i govorila mi, da iz svega toga nije ništa opasna. Babica na glasu sa svoje vrstnoće, a mi joj povjerujemo i ponešto se umirimo. Gledamo danas, gledamo sutra, al djetetu vedja sve crvenija, a oči sve većma zalijepljene. Prestrašimo se, kad smo opazili da je to sve gora upala i moj suprug ode po vrstnog zagrebačkog liječnika, da vidimo što će reći, a on nam potvrdi, da taj strah nije bio baš neosnovan, jer da bi dijete zaista izgubilo vid, da je za koj dan kasnije prispio. Kako sam se sada istom uplašila! Propiše djetetu neku vodu, čini mi se borovu kiselinu, pa sam vatom izpirala djetetu oči.

Sad je djetetu već posve dobro, a zlo je odvrćeno. Da ste me vidjeli, kako sam marljivo i po danu i po noći radila po naputku liječnikovu, samo da uklonim tu nesreću od naše kuće. (Oprostite, što smo ostalo izpustili. Mi smo samo svoju dužnost učinili. Ur.)

Novoselo, koncem travnja 1890. („Slijepi Vaso“.) Ta komu od nas nijesu znani slijepci, koji prigodom sajma ili kakova proštenja (sбора), kraj ceste ili pred crkvom uz gusle ili bez njih pjevaju, prošeć prolazeće milostinju, pa pri koncu dodaju: „Ručica ti cvijetom cvala, a dušica raj dopala“. — Ili pako slijepci, koji u korizmi ili o većim blagdanima, hodajuć selom, pjevaju nabožne crkvene pjesme.

Mislim da ne ću pogriješiti, ako ovdje spomenem slijepca, koji nije, kao ovi gore spomenuti, već je to narodni pjevač, kojega poznaje cijela Banovina: Vaso Heror (Error). Ovdje ćemo spomenuti o njem u toliko, u koliko ga upoznasmo. — Kako rekosmo, poznaje ga skoro svaki čovjek u Banovini. Ne ima gotovo većega sajma ili sбора u Banovini, na kojem ne bi bio „slijepi Vaso“, kako ga svi krste. — Naročito mu je dobro znana Glina, — u njenoj je blizini, čini nam se, i rođen — Kostajnica, podosta i Petrinja, gdje se obdržavaju veći sajmovi.

Znade „slijepi Vaso“ gdje će naći sakupljena naroda pri sboru ili sajmu, naime pri čašici vinca, u gostionici ili pod kakovom sjenicom.

Uz svoju tamburu, te svojim ugodnim glasom, razgrijeva on srea ljudska, pjevajući junačke hrvatske ili srbske pjesme. Ne ima znamenitijega događaja u domovini ili medju Jugoslaveni, koji on ne bi sastavio u stihove, pa ga onda pjevao uz tamburu svoju.

Osim toga pjeva on i ine različite pjesme.

Uz tamburu svira u sljepačke svoje gusle i u okarinu.

„Slijepi Vaso“ nije poput ostalih slijepaca, da sjedne kraj puta prosjačiti. On je u pravom smislu riječi: narodni pjevač.

To je čovjek uzrastao i gojan, a pristalnije odjeven, no što su obični slijepci-prosjaci.

Da li je od poroda slijep ili je kojom drugom sгодом oslijepio, nije nam poznato.

Ove redke napisasmo u toj namjeri, ne bi li se tkogod našao, — komu su poblizhe pozuati odnošaji ovoga slijepca — te o njegovu životu više toga priobćio i tim nadopunio ovaj naš izvještaj.

Franjo Dužaić, učitelj.

Razne vijesti.

Slike. Lik 15. predočuje nam pisaću spravu za Brailleova slova. Kako se po slici vidi, ta je sprava jednostavna. Prednost joj pred drugim sličnim spravama ta, što se p i s a n o, tako rekuć, o d m a č i t a t i m o ž e, dočim se kod

drugih sprava mora papir prevraćati, a po tom i slova naopakopraviti. Piše se pako, da se tipkala (G) pritisnu prema potrebi. Polugom K pomiče se ormaric I sa tipkalama od lijeva na desno, a papir (D) izlazi sprijeda. Za desetak forinti moći ju je dobiti. Iztaći nam je i to, da je to izum ruskog podpukovnika Aleksandra Kovaca (Kovaka) iz Petrograda. Taj čovjek ulaže cijelo svoje slobodno vrijeme u ovu plemenitu cijelj, pa je neprestanim radom svoj izum znatno usavršio. Izim te sprave, izumio je još jednu za slijepce i to za pisanje latinice. Ti Kovacovi izumi stekli su priznanje i njemačkih i francezkih učitelja slijepaca. Marnomu gospodinu podpukovniku želimo najbolji uspjeh, a dao Bog složio još šta koristna za slijepce!

Lik 16. predočuje nam spravu, kojom se može pisati i Brailleovim slovima i uncijalom, a da pisac obije vrsti slova ne mora poznati, već samo jednu. Poznaje li slijepac samo Brailleova slova, to će posebnom priredbom moći pisati običnu latinicu za videčega. Ovaj će opet moći pisati Brailleova slova, ravnajući se po posebnom ravnalu, na kojem je latinica (uncijal), a pritiskom se dobivaju Brailleova slova. Dobivena su slova čista i razgovjetna. Piše se, bolje rečeno, bode se kljukastim tipkalom F tako, da se poluga E pomiče sad na broj 1 ili 2, da tako tipkalo udari na ono slovo, koje želimo i koje se razabire na ravnalu pod tipkalom. Sad smo dobili Brailleova slova. Izvuče li se vijak H, dobiti ćemo latinicu. Izvadimo li ravnalo sa Brailleovim slovima, a umetnemo ono sa latinicom, koje se vidi pod slikom, i po njem tiskamo, dobit ćemo Brailleova slova, ako je vijak H zatiskan. Da su nam riječi razmaknute, valja pritisnuti vijak G. Čim se više puta izasebce pritisne, tim je veća udaljenost riječi ili znakova. Latinica se dobiva u modroj boji.

Ovakova sprava stoji 100 maraka (po prilici 60 for.). Nu imade ih po 65 i 60 maraka prema tomu, da li su priredjene samo za jednu vrst slova, bilo samo za Brailleova ili samo za uncijal. Cijeli stroj važe 4.5 klgr., a slika nam ga kaže za $\frac{1}{4}$ umanjena. Razumijeva se po sebi, da ova sprava ne bi za naš jezik podpunoma odgovarala, pošto na ravnalu manjkaju oni znakovi, koje mi rabimo, a romanski ih narodi ne imaju. Tomu bi se lako doskočilo, kad bi potrebno bilo. Izumitelj te sprave jest L. Th. Wagner, tvorničar u Steckbornu (Švicarska), a naručuje se i kod tvrdke Wagner-Schneider, Hemmenhofen u Badenskoj. Valjanost sprave priznala se je prigodom kölnskog kongresa (1888.) učitelja slijepaca, a i na pariškoj izložbi (1889.).

Plemenit dar. Slavna prva hrvatska štedionica u Zagrebu darovala je uredniku ovog lista svotu od šestdeset for., da se može odazvati pozivu, te prisustvovati II. sastanku austrijskih učitelja slijepaca u Linzu. Srdačna hvala za taj plemenit dar!

Novo djelo. Primili smo dijelce: „Oči i zdravlje školske djece u Hrvatskoj i Slavoniji.“ Pretraživanja dra. Nikole Selaka, gradskog fizika u Koprivnici. Svezak I. Cijena je svezku 20 nvč., a za škole i zavode 10 nvč. Prvom sgodom reći ćemo koju obširnije, a za sada preporučamo rodoljubima plemenito nastojanje g. dra. Selaka, da ga što obilnije podupru.

Stjepan Matejna, zemaljski štipendista u c. i kr. zavodu za slijepce u Beču, biti će ovih školskih praznika u svojoj domovini, a onda će i opet u Beč, da još jednu godinu ostane u zavodu, te se usposobi za pomoćnog učitelja. Moguće je, da će ovih praznika stupiti i u javnost.

Tužna slika. Nije tomu davno, što je k nama došao mlad slijepac sa još mladjim vodičem. Rodom je iz sv. Ane, kraj Jaske, a bez roditelja. Slijep

je od poroda. Slijepac je čvrst, dobro razvijen, a sudeć po razgovoru i ispitivanju i dobre glave. Vodić mu je pako njegov bratić, a to je dječak kakovih 9 najviše 10 godina star. Mjesto da polazi školu, a on se evo potuca i prilagodjuje laku životu. Po statistici 1880. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 449 slijepaca prosjaka, a sad k tomu uzmimo toliko i vodića, pa eto lijep broj radnih sila, koji po ničemu odlaze, a da slijepce i ne brojimo, koji bi mogli biti također radne sile, da su se za to usposobili! Tužna je to slika, a još tužnija vidjeti mladu čeljad, gdje se potuca od nemila do nedraga, prepuštenu samu sebi! Dao Bog nestalo toga što prije, na korist i čast naše domovine!

Dalmacija se ozbiljno priprema za podignućo zavoda za slijepce, pa je tamošnja vlada poslala još o uskrsu jednog učitelja u Beč u c. i kr. zavod za slijepce, koj će tamo ostati do konca školske godine, da steče potrebito znanje.

Srbija je pokročila, pa je tamošnja vlada ne davno oživotvorila zavod za slijepce, na kojem su namještena dva učitelja, koji su se još 1880. pripravljali za plemenit i čovjekoljubiv posao u Beču.

Nekoji podatci. Dalmacija je imala po popisu 1880. 531 slijepca i to 337 muš., a 194 žen. Na 896 stanovnika dolazi 1 slijepac.

Štajerska je imala 1174 slijepaca i to 581 muš. i 593 žen. Na 1033 stanovnika dolazi 1 slijepac. Imade uzgojni zavod u Gradu u kog uzdržaje „Sct. Odilien Verein“. Najveći dobrotvor štajerskih slijepaca bio je pokojni dr. Georg May, koj je g. 1884. ostavio spomenutom društvu svoj imetak od 300.000 for.

Kranjska je imala 575 slijepaca i to 191 muš., a 181 žen. Na 1283 stanovnika dolazi 1 slijepac. Zavoda svoga ne ima, ali imade zakladu od 30.000 for., koju je osnovao F. Lüd nigg u Ljubljani.

Istra je imala 263 slijepca i to 162 muš. i 101 žen. Na 1110 stanovnika dolazi 1 slijepac.

Koruška je imala 455 slijepaca i to 212 muš. i 243 žen. Na 766 stanovnika dolazi 1 slijepac. Prigodom vjenčanja pokojnog kraljevića Rudolfa darovala je cjelovačka štedionica 25.000 for., da se osnuje zavod za slijepce.

Trst sa okolicom imao je 111 slijepaca i to 66 muš. i 45 žen. Na 1301 stanovnika dolazi 1 slijepac.

Gorica i Gradiška imali su 200 slijepaca i to 112 muš. i 88 žen. Na 1055 stanovnika dolazi 1 slijepac.

Rijeka je imala 18 slijepaca i to 10 muš. i 8 žen. Na 1165 stanovnika dolazi 1 slijepac.

U Hrvatskoj i Slavoniji dolazi na 699 stanovnika jedan slijepac.

U gradačkom sljepačkom zavodu sv. Odilije bilo je prošle godine 50 pitomaca (29 muš. i 21 žen.), koje je u četiri razreda obučavao jedan ravnatelj, 4 učiteljice, 3 učiteljice ručnoga rada, jedan poslovođa, 5 učitelja glasbe i pjevanja (među tima 2 su slijepa) i jedan učitelj gimnastike.

Opazilo se, da svi pitomci nijesu jednako razvijeni, pa je zato uveden izvanredni, pripravnici tečaj za slabo razvite pitomce. J. S—k.

Zanimanje i zaslužba bivših pitomaca sljepačkoga zavoda u Kopenhagenu. Kako se iz prošlogodišnjega izvještaja toga zavoda razabire, od 202 bivša pitomca istoga zavoda (113 muš., 89 žen.) najbolju zaslužbu imaju oni, koji su namješteni kao orguljaši, a još bolju oni, koji se uza to have i poučavanjem u glasbi, kao i ugadjanjem glasovira. Iza tih najbolje prolaze ruko-

tvorci i to oni, koji su kano poslovodje namješteni, ili pak rade samostalno uz pomoć svojih kalfa.

Medju samim rukotvorcima najbolje prolaze košarači i postolari; dočim užari služe manje, osobito u gradovima, pak zato oni odilaze najviše na sela, gdje jim je zaslužba unosnija.

Četkari prolaze slabo i u gradovima, kao i na selima, nu valja znati, da je to samo njihovo nuzgredno zanimanje, koje se lako i brzo nauči, pa se njim bave i orguljaši i drugi. Četkarstvom se bave, uz ručni rad, najviše slijepe djevojke.

J. S—k.

Ubio se radi sljepoće. Znameniti portugalski pisac Camillo Castello-Branco oslijepio je prije nekog vremena. U toj nesreći nije si nikako mogao utjehe naći, pa se je 2. lipnja ubio u 65. godini. Žao nam je nesretnika, a još većma žalimo, ako se nitko nije našao, koji bi mu bud radom ili inom kakovom zabavom prikratio koj časak teškog života. Poznat nam je primjer iz domaćeg života, gdje je odličan i obće obljubljen Hrvat pod starost oslijepio, pa si prikraćivao vrijeme komušljanjem graha (bažulja) ili si je dao šta čitati. Tako je ipak svoju teškoću podnosio! I kod našeg prostog naroda vidja se nešto slična. Starina slijepac ako ništa drugo, a ono štogod prebire prstima, pa bila to i krunica (čislo, patrice) uz koju se odma i Bogu moli.

Izpravak.

Strana 55. red. 18. odozgor ima biti Weisenburg, a ne Wiesenburg.
Strana 57. red. 9. odozgor ima biti Lesueur, a ne Lesneur.

Dopisnica uredništva.

P. n. g. F. H. u S. Hvala na poslanomu. Za obećano lijepo molim. Pitanja za daljni rad imate u I. svezku na str. 14. (Opazka). Ne bi škodila i koja crtica o pokojnom Ključcu. I za ono malo slijepče bilo bi zanimivo znati uzrok sljepoće i način odgoja. Onaj korak, što mi savjetujete, učinio je g. dr. Selak. I naš će statistički ured u tom pogledu nešto učiniti kod budućeg popisa, kako sam sa sigurne strane doznao.

II. n. r. J. M. u Nišu (Srbija). Vi ste prvi i jedini za sada Srbini predilatnik. Hvala na obavijesti. G. M . . . hu niso sam ove dane, ali mi list dovratio. Zar nije više u Beogradu? Molim za podnu mu adresu, tako n r. A . . ka. Zamoleno učinit hu.

Slavnomu uredništvu „Novog vaspitaca“. Lijena xvala, što ste one dvije stvari dopijeli. Vi ste, u koliko znamo, prvi, koji ste izva nas ono napijeli, a kamo sreće po naš narod, da je cijelo naše povinstvo уважило оно пар наших рјечи, које смо доста јасно у „правилана“ нарекли. То би апста више врједило, а по народ користније по којекакове трице донашати из туђих листова. Да је тако, освједочити ће се сватко, тко прочита први доше у овом сезаку.

Č. g. D. E. J., Duna-öldvár. Biti će po Vašoj želji. Preporučamo se.
Radi obilja gradiva morali smo izostaviti „Književne pabirke“.